

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Mgr. Melinda Vrajíková

**Komparace skutkové podstaty zvlášt' závažného zločinu
vraždy
v českém a slovenském právu**

Rigorózní práce

Konzultant rigorózní práce: JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Trestní právo hmotné a procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 5.3.2017

Prohlašuji, že předloženou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Autor rigorózní práce

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému konzultantovi panu JUDr. Rudolfu Vokounovi, CSc., za odborné vedení, vstřícný přístup, čas a podnětné připomínky, které mi při zpracování této práce poskytl.

SEZNAM ZKRATEK

Č. – Číslo

Čl. - článek

ČR – Česká republika

Odst. - odstavec

Sb. – Sběrka zákonů ČR

SR – Slovenská republika

TZ – Trestní zákoník

TZS – Trestní zákon Slovenské republiky

Ust. – Ustanovení

Z.Z. – Sběrka zákonů slovenské republiky

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. HISTORICKÝ EXKURZ DO VÝVOJE PRÁVNÍ ÚPRAVY VRAŽDY NA ČESKÉM ÚZEMÍ	3
2.1 CHARAKTERISTIKA VÝVOJE DO ROKU 1948	3
2.1.1 Právní úprava vraždy v trestních kodexech z 18. století.....	3
2.1.2 Právní úprava vraždy v zákoně o zločinech, přečinech a přestupcích z r. 1852	6
2.2 CHARAKTERISTIKA VÝVOJE V LETECH 1948–1989	9
2.2.1 Úprava trestného činu vraždy v zákoně z r. 1950.....	10
2.2.2 Úprava trestného činu vraždy v zákoně č. 140/1961 Sb.	12
3. ÚSTAVNÍ A MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ ZÁKLAD OCHRANY LIDSKÉHO ŽIVOTA	16
3.1 ÚSTAVNÍ ZÁKLAD V ČESKÉM PRÁVU	16
3.2 ÚSTAVNÍ ZÁKLAD VE SLOVENSKÉM PRÁVU	18
3.3 MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ ZAKOTVENÍ OCHRANY LIDSKÉHO ŽIVOTA	19
4. SYSTEMATIKA TRESTNÝCH ČINŮ PROTI ŽIVOTU V ČESKÉM A SLOVENSKÉM PRÁVU	23
4.1 SYSTEMATIKA V ČESKÉM PRÁVU	23
4.2 SYSTEMATIKA VE SLOVENSKÉM PRÁVU	27
5. PRÁVNÍ ÚPRAVA VRAŽDY V ČR	29
5.1 ZÁKLADNÍ SKUTKOVÁ PODSTATA – VRAŽDA PROSTÁ	30
5.1.1 <i>Objektivní stránka</i>	31
5.1.2 <i>Objekt</i>	33
5.1.3 <i>Subjekt</i>	33
5.1.4 <i>Subjektivní stránka</i>	34
5.1.5 <i>Sankce za vraždu prostou</i>	37
5.2 VÝVOJOVÁ STADIA TRESTNÉHO ČINU VRAŽDY A JEJICH TRESTNOST	40
5.2.1 <i>Příprava</i>	41
5.2.2 <i>Pokus</i>	42
5.2.3 <i>Dokonaný trestný čin</i>	43
5.3 <i>Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy</i>	44
5.3.1 <i>Premeditativní vražda</i>	44
5.3.2 <i>Premeditace a afekt při páchání trestného činu vraždy</i>	49
5.3.3 <i>Kvalifikovaná vražda</i>	51
5.4 PRIVILEGOVANÉ SKUTKOVÉ PODSTATY TRESTNÉHO ČINU VRAŽDY	60
5.4.1 <i>Zabití</i>	60
5.4.2 <i>Vražda novorozeného dítěte matkou</i>	65

5.5	DALŠÍ TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU	69
5.5.1	<i>Usmrcení z nedbalosti</i>	69
5.5.2	<i>Účast na sebevraždě</i>	72
5.6	ÚDAJE Z POLICEJNÍCH STATISTIK	74
5.7	EXKURS: EUTANAZIE – VRAŽDA, NEBO DŮSTOJNÁ SMRT?	77
6	PRÁVNÍ ÚPRAVA VRAŽDY NA SLOVENSKU	81
6.1	VRAŽDA	82
6.2	KVALIFIKOVANÉ SKUTKOVÉ PODSTATY VRAŽDY VE SLOVENSKÉM PRÁVU	84
6.2.1	<i>Úkladná vražda</i>	85
6.2.2	<i>Kvalifikované skutkové podstaty úkladné vraždy dle ust. § 144 odst. 2 a 3 TZS</i>	87
6.2.3	<i>Kvalifikované skutkové podstaty vraždy dle ust. § 145 odst. 2 a 3 TZS</i>	92
6.3	VRAŽDA NOVOROZENÉHO DÍTĚTE MATKOU – PRIVILEGOVANÁ SKUTKOVÁ PODSTATA	92
6.4	DALŠÍ TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU VE SLOVENSKÉM PRÁVU	94
6.4.1	<i>Zabití</i>	94
6.4.2	<i>Usmrcení</i>	97
6.4.3	<i>Nedovolené přerušení těhotenství</i>	98
6.4.4	<i>Účast na sebevraždě</i>	99
6.5	ÚDAJE Z POLICEJNÍCH STATISTIK	101
6.6	EXKURS: PROBLEMATIKA EUTANAZIE VE SLOVENSKÉM PRÁVU.....	105
7	KOMPARACE PRÁVNÍCH ÚPRAV.....	107
7.1	ZAŘAZENÍ TRESTNÝCH ČINŮ PROTI ŽIVOTU V ZÁKONĚ.....	107
7.2	TRESTNÉ ČINY ŘAZENÉ MEZI TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU	108
7.3	KOMPARACE ZÁKLADNÍ SKUTKOVÉ PODSTATY TRESTNÉHO ČINU VRAŽDY	110
7.4	KOMPARACE KVALIFIKOVANÝCH SKUTKOVÝCH PODSTAT TRESTNÉHO ČINU VRAŽDY	110
7.5	KOMPARACE PRIVILEGOVANÝCH SKUTKOVÝCH PODSTAT TRESTNÉHO ČINU VRAŽDY	116
7.5.1	<i>Vražda novorozeného dítěte matkou</i>	116
7.5.2	<i>Zabití</i>	116
7.6	VÝŠE TRESTNÍ SAZBY A ČLENĚNÍ NA PŘEČINY A ZLOČINY	118
7.7	TRESTNOST PŘÍPRAVY VRAŽDY	119
7.8	KOMPARACE OSTATNÍCH TRESTNÝCH ČINŮ PROTI ŽIVOTU.....	120
7.8.1	<i>Usmrcení z nedbalosti</i>	121
7.8.2	<i>Účast na sebevraždě</i>	122
8	ZÁVĚR	124
	LITERATURA.....	127
	KNIŽNÍ PUBLIKACE.....	127
	ODBORNÉ ČLÁNKY	130
	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	131

PRÁVNÍ PŘEDPISY	133
SOUDNÍ ROZHODNUTÍ A JUDIKATURA.....	134
ABSTRAKT	136
KLÍČOVÁ SLOVA	136
RESUMÉ	137
KEY WORDS.....	137
TITLE OF THESIS	138

1. ÚVOD

Jako téma pro svoji rigorózní práci jsem si zvolila komparaci skutkové podstaty zvlášť závažného zločinu vraždy v českém a slovenském trestním právu. Toto téma jsem si vybrala především proto, že hodnoty jako lidský život a zdraví jsou obvykle považovány za nejvyšší hodnoty a jejich ochraně je ve společnosti přičítán velký význam. Trestný čin vraždy je tak zcela oprávněně považován za jeden z nejzávažnějších trestných činů. Právě život a spolu s ním také zdraví jednotlivce je jako nejdůležitější společenská hodnota v českém trestním zákoníku v současnosti chráněn již v hlavě první. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále také jen „TZ“), také systematicky odděluje ochranu lidského života od ochrany zdraví a zařazuje odpovídající trestné činy do samostatných dělů. Trestné činy proti životu, mezi které patří trestný čin vraždy, kterému se budu věnovat ve své rigorózní práci, jsou zařazeny do dílu 1 hlavy první trestního zákoníku, přičemž trestný čin vraždy je mezi těmito trestnými činy upraven na prvním místě v § 140 trestního zákoníku.¹

Konkrétně pro srovnání právní úpravy zvlášť závažného zločinu vraždy v českém a slovenském trestním právu jsem se rozhodla především proto, že Česká republika a Slovensko mají velmi dlouhou společnou historii, a tudíž i právní úprava této problematiky byla v obou zemích od roku 1950 do konce roku 1992, kdy došlo k rozdělení Československa na dva samostatné státy, shodná. V následujícím období se však již právní úprava vyvíjela do jisté míry odlišně, na což mám v úmyslu v této práci poukázat, stejně jako se zaměřím na to, do jaké míry se právní úprava zvlášť závažného zločinu vraždy v obou právních řádech podobá.

V této rigorózní práci se zaměřím nejprve na historický vývoj právní úpravy postihování trestného činu vraždy, dále na ústavní základ ochrany lidského života v České republice, následně se obdobným způsobem pokusím popsat ústavní zakotvení trestního práva na Slovensku. V této kapitole se tedy budu věnovat ústavnímu zakotvení ochrany lidského života v obou srovnávaných zemích. Vzhledem k tomu, že moje rigorózní práce bude pojata jako komparace, je tato kapitola rozdělena na dvě části, přičemž první část se věnuje ústavnímu zakotvení ochrany lidského života v českém právu a druhá část se

¹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 475.

věnuje ústavnímu zakotvení ochrany života ve slovenském právu. Následovat bude kapitola, která stručně charakterizuje trestné činy proti životu v obecné rovině.

Následující kapitola pak již bude věnována stěžejnímu tématu této práce, tedy právní úpravě zvláště závažného zločinu vraždy a jeho kvalifikovaných a privilegovaných skutkových podstat v současném českém právním řádu. Po této kapitole bude následovat obdobná kapitola, která bude popisovat současnou právní úpravu skutkové podstaty vraždy a souvisejících skutkových podstat na Slovensku.

Po výše uvedených převážně popisných kapitolách bude následovat kapitola, která bude komparativní a zaměří se právě na srovnání české a slovenské právní úpravy, a to z celé řady pohledů, kde bude porovnávána jak skutková podstata vraždy a její kvalifikované a privilegované skutkové podstaty, tak i související otázky, mezi které patří např. zařazení trestného činu vraždy v rámci trestněprávních kodexů obou zemí či otázka trestnosti přípravy vraždy.

Cílem této rigorózní práce je porovnat právní úpravu zvláště závažného zločinu vraždy v českém a slovenském právu, najít její shodné, podobné a odlišné znaky a poukázat na ně. V této rigorózní práci bude použita nejprve metoda deskripce za účelem popsání a vysvětlení porovnávaných jevů a jejich širších souvislostí a kontextu a dále bude využívána zejména metoda synchronní komparace a metoda analýzy právních předpisů.

Před sepsáním této rigorózní práce jsem rovněž provedla rešerši odborné literatury, přičemž budu vycházet především z českých a slovenských učebnic a odborných knih o trestním právu, z odborných časopisů a z relevantních právních předpisů obou srovnávaných států. Práce bude dílčím způsobem doplněna o internetové zdroje, zejména o odborné články publikované na internetu a dále o několik zahraničních zdrojů, zejména v anglickém jazyce. Důležitou součástí této rigorózní práce bude také aktuální judikatura nejvyšších soudů obou států, která ačkoli není v našem právním prostředí právně závazná, má velký argumentační, interpretační a faktický význam.

2. HISTORICKÝ EXKURZ DO VÝVOJE PRÁVNÍ ÚPRAVY VRAŽDY NA ČESKÉM ÚZEMÍ

Ochrana lidského života ve všech společnostech v různých obdobích vždy patřila k základním atributům prokazujícím jejich vyspělost. Zároveň ale dbala na to, aby občan, který poruší zákony dané země, byl podle míry provinění potrestán. Zvláště tvrdě byla trestána vražda, ať byla spáchána jakýmkoli způsobem. Již ve středověku hrdelní právo evropských zemí rozlišovalo, zda se jednalo o neúmyslné (nedbalostní) usmrcení, anebo o úmyslnou vraždu.

2.1 Charakteristika vývoje do roku 1948

Vzhledem k tomu, že české země byly až do roku 1918 součástí rakouské (rakousko-uherské) monarchie, čímž je z hlediska charakteristiky vývoje právní úpravy trestného činu vraždy v české historii nezbytné zařadit i právní předpisy rakouské monarchie, na které pak navazují právní předpisy Československé a po roce 1993 i předpisy České republiky. Ačkoliv vražda byla postihována ve všech předpisech, které jsou v této práci představeny, samotná právní úprava se v řadě aspektů do značné míry liší.

2.1.1 Právní úprava vraždy v trestních kodexech z 18. století

Constitutio criminalis Josephina (Hrdelní řád Josefa I.), který byl vydán Josefem I. roku 1707, je prvním zákonem, který na našem území relativně uceleně kodifikoval trestní právo.² Jedná se o předpis, kde jsou hmotněprávní ustanovení prokládána ustanoveními procesního práva, přičemž procesní právo převažovalo.³ Jednalo se ovšem o právní předpis, který měl vůči české úpravě trestního práva pouze podpůrnou platnost, to znamená, že tento zákon nerušil dříve přijaté trestněprávní předpisy Českých zemí.⁴

Byl to předpis, který podpůrně platil pro všechny země Koruny české, přičemž do českého jazyka byl tento zákon přeložen roku 1708. Tento právní předpis z 18. století vraždu

² MALÝ, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945, .3. vyd. Praha: Linde, 2003, s. 159.

³ PETRUS, T. Constitution criminalis Josephina. Studentská vědecká a odborná činnost. Praha: Právnická fakulta univerzity Karlovy, [online]. 2014 [cit. 2016-07-25]. Dostupné z: <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/7/4/413.pdf>

⁴ MALÝ, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. vyd. Praha: Linde, 2003, s. 159.

trestal zásadně trestem smrti (výjimkou byla tzv. neúmyslná vražda). V tomto období nebylo cílem napravit pachatele trestného činu, ale odstrašení zbytku společnosti od podobného jednání. Trest smrti mohl mít podobu upálení, setnutí, lámání kolem, rozčtvrcení a oběšení, přičemž nejběžnějším trestem za vraždu bylo stětí, u zvlášť ohavných způsobů spáchaných vražd byl pak užíván trest lámání kolem.⁵

Dalším trestněprávním předpisem 18. století byl *Constitutio criminalis Theresiana*, který byl vydán Marií Terezií roku 1768. Tento trestněprávní kodex navazoval jednak na předcházející *Constitutio criminalis Josephina* a vedle toho rovněž na *Ferdinandeum*, což byl předpis, který platil od roku 1656 v některých zemích Rakouska.⁶

Constitutio criminalis Theresiana byl členěn na dvě části, kdy první část obsahovala procesněprávní úpravu trestního práva a druhá část pak úpravu hmotněprávní. V českém jazyce byl tento zákon vydán pravděpodobně v roce 1771, přičemž je důležitý proto, že se jedná o vůbec první trestněprávní kodex, který byl společný pro české a rakouské země a rušil veškeré partikulární trestní zákony na tomto území, byl tedy výlučný. Jedná se o předpis, který připouštěl jen inkviziční řízení, umožnil tedy stíhání delikvence na základě široké analogie. Z dnešního pohledu se jedná o předpis zaostalý v koncepci trestného činu i trestu, který za společensky nejnebezpečnější považuje delikty proti Bohu a církvi, pak proti státu a za nejméně nebezpečné pokládá trestné činy útočící proti soukromým osobám a jejich právům. Trest byl chápán jako pomsta za způsobenou újmu a měl současně odstrašující charakter, opět zde tedy ještě neexistovala snaha o nápravu pachatele.⁷ Vražda byla tímto předpisem chápána jako zločin přetěžký, který byl zásadně trestán smrtí. Zásadním nedostatkem *Theresiany* bylo, že již v době, kdy byl předpis vydán, byl v řadě oblastí zastaralý.⁸

Constitutio criminalis Theresiana byl následně roku 1787 nahrazen novým a modernějším kodexem trestního práva, kterým byl *Všeobecný zákoník o zločinech*

⁵ PETRUS, T. *Constitutio criminalis Josephina*. Studentská vědecká a odborná činnost. Praha: Právnická fakulta univerzity Karlovy, [online]. 2014 [cit. 2016-07-25]. Dostupné z: <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/7/4/413.pdf>

⁶ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde, 2003, s. 161.

⁷ KINDL, V. In HENDRYCH, D. *Právnický slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, pojem: *Constitutio criminalis Theresiana*.

⁸ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde, 2003, s. 197–198.

a trestech za ně. Tento trestněprávní kodex byl vydán Josefem II. Ve srovnání s Theresianou byl tento předpis velmi osvíceneckým, došlo ke zrušení trestu smrti v řádném řízení a trest smrti bylo tudíž možné ukládat jen v případě výjimečného stavu. Stejně tak pojetí trestu bylo odlišné, protože se již usilovalo o převýchovu pachatele, nikoliv jen o odstrašení potenciálních dalších pachatelů od páchání trestné činnosti. Kodex byl charakteristický rovněž významným humanistickým vlivem (zejména vlivem Cesare Beccarii),⁹ což se projevovalo mimo jiné i v tom, že předpis také kladl velký důraz na otázku společenské nebezpečnosti trestného činu, což v trestněprávních předpisech až doposud nebylo obvyklé. Kodex zavedl zásadu „*nullum crimen sine lege*“ („žádný trestný čin bez zákona), stejně jako zásadu „*nulla poena sine lege*“ („žádný trest bez zákona). Na svou dobu se jednalo o velmi pokročilý předpis trestního práva, který se vyznačoval tím, že byl technicky dokonalý, stručný, úplný, usiloval o převýchovu pachatele trestného činu a upustil od dřívější formy feudálního trestání (byť lze konstatovat, že tresty v tomto období byly stále velice kruté a převýchovy pachatele mělo být obvykle dosahováno za použití tvrdých tělesných trestů).¹⁰

Charakteristickým znakem tohoto kodexu byla i skutečnost, že Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně byl prvním z trestních kodexů platných na českém území rozeznávajícím vedle zločinů (tehdejší terminologií kriminálních činů) i kategorii přestupků (tehdejší terminologií se jednalo o provinění politická).¹¹

Vražda byla v tomto období chápána jako trestný čin proti tělu, přičemž za trestný čin vraždy se pak po zrušení trestu smrti ukládal trest odnětí svobody (trest žaláře), přičemž roku 1795 byl sice znovuzaveden trest smrti, ale pouze pro trestný čin velezrady, nikoliv tedy pro vraždu, která byla nadále postihována odnětím svobody.¹²

Roku 1803 byl pak vydán další trestněprávní kodex, který nahradil Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně a platil na území celé Rakousko-Uherské monarchie vyjma

⁹ HOOD, R., KOVALEV, S. The death penalty: abolition in Europe. Strasbourg: Council of Europe Pub, 1999, s. 117.

¹⁰ VLČEK, E. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. 3., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 29.

¹¹ KINDL, V. In HENDRYCH, D. Právní slovník. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, pojem: Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně.

¹² HOOD, R., KOVALEV, S. The death penalty: abolition in Europe. Strasbourg: Council of Europe Pub, 1999, s. 117.

Uher. Jednalo se o Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích, někdy také v literatuře označovaný jako Trestní zákon o zločinech a těžkých policejních přestupcích. O rok později, tedy roku 1804, byl pak zákoník vydán také v českém jazyce, a to pod názvem „*Knihá práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského přestupky.*“ Tento předpis rovněž rozlišoval dva typy trestných činů, a to zločiny a přestupky. Byl také dělen na dvě části, kdy první část se věnovala zločinům a druhá část pak přestupkům. Kodex také kombinoval úpravu hmotněprávní a procesněprávní, neboť ke každé z výše zmíněných dvou částí připojoval i související procesní ustanovení.¹³

Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích opětovně zavedl trest smrti, který bylo možné uložit za zločiny, tudíž v některých případech i za vraždu. Trest smrti se prováděl výhradně ve formě oběšení.¹⁴ Vedle toho zákon ještě postihoval trestné činy prostřednictvím celé řady archaických trestů, mezi které patřilo například vystavení pachatele na pranýři apod.¹⁵

Dalším trestem bylo rovněž odnětí svobody (žalář), který byl členěn na tři stupně. Žalář prvního a druhého stupně byl rovněž ukládán za zločiny, za přestupky byly obvykle ukládány mírnější sankce, jako například žalář třetího stupně, peněžitý trest, propadnutí věci apod. Existoval rovněž trest vězení, které mohlo být tuhé nebo obyčejné a tento trest mohl být uložen maximálně na dobu šesti měsíců, čímž se vztahoval především na méně závažná provinění, nikoliv na vraždu.¹⁶

2.1.2 Právní úprava vraždy v zákoně o zločinech, přečinech a přestupcích z r. 1852

Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ze dne 27. května roku 1852 nabyl účinnosti 1. září téhož roku. Na rozdíl od předcházejícího trestněprávního kodexu tento předpis nerozlišoval dva, ale hned tři typy deliktů, a to: zločiny, přečiny a přestupky. Ke spáchání zločinu byl vyžadován zlý úmysl a zločiny byly upraveny v prvním díle zákona, přečiny a přestupky pak byly společně upraveny v díle druhém. Zákon

¹³ MALÝ, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. vyd. Praha: Linde, 2003, s. 200.

¹⁴ VLČEK, E. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. 3., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 31.

¹⁵ MALÝ, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. vyd. Praha: Linde, 2003, s. 195.

¹⁶ Tamtéž, s. 200.

o zločinech, přečinech a přestupcích sestával celkem z 27 hlav, z čehož celkem pět hlav se zabývalo trestnými činy proti životu a zdraví.¹⁷

Vražda byla v zákoně o zločinech, přečinech a přestupcích upravená v ust. § 134 následovně: „*Kdo jedná proti člověku v obmyslu, aby ho usmrtil, takovým způsobem, že z toho nastane smrt jeho nebo jiného člověka, dopustí se zločinu vraždy; i když výsledek tento nastal jen pro osobní povahu toho, jemuž ublíženo, nebo pouze pro nahodilé okolnosti, za nichž byl čin spáchán anebo jen z příčin vedlejších náhodou k tomu přistoupivších, pokud tyto příčiny byly přivoděny činem samým.*“¹⁸

Zákon dále rozlišoval několik druhů vraždy, které byly následující:¹⁹

- vražda úkladná, která byla spáchána jedem nebo jiným „potměšilým způsobem“,
- vražda loupežná, jež byla páchána za účelem majetkového prospěchu,
- vražda zjednaná, tedy vražda, která byla spáchána osobou za tímto účelem najatou, případně byl jiný ke spáchání vraždy nějakým způsobem pohnut,
- vražda prostá, kterou se rozumí jakákoliv jiná vražda, než jsou tři výše uvedené.²⁰

Tresty za vraždu byly různé, záleželo zejména na tom, zda se jednalo o vraždu dokonanou či nedokonanou (tj. o pokus vraždy). Nedokonaná vražda byla trestána těžkým žalářem, připadal v úvahu i žalář na doživotí (v závislosti na okolnostech trestného činu). Za vraždu dokonanou pak byl ukládán trest smrti, který se vykonával oběšením, účastníkům a spolupachatelům pak byl ukládán trest žaláře.²¹ Nově se v kodexu vyskytoval rovněž trest vyhoštění a vypovězení, který bylo možné uložit jen cizincům.²²

Zákon byl ve srovnání s předchozími předpisy specifický i tím, že upravoval specifickou formu vraždy, kterou byla vražda dítěte, jejíž úprava se nacházela v ust. § 139. Zde bylo rozlišováno, zda se jednalo o dítě manželské či nemanželské, přičemž matce, která se dopustila vraždy dítěte (popř. i neposkytnutí pomoci dítěti po porodu), u manželského

¹⁷ Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění účinném od 1. 9. 1852.

¹⁸ § 134 zákona č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění účinném od 1. 9. 1852.

¹⁹ § 135 tamtéž.

²⁰ § 135 tamtéž.

²¹ § 136 a 137 tamtéž.

²² VLČEK, E. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. 3., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 31.

dítě hrozilo až doživotí v těžkém žaláři, v případě, že se jednalo o dítě nemanželské, hrozilo matce deset až dvacet let v těžkém žaláři.²³

Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích pak upravoval rovněž trestný čin zabití a loupežného zabití. Zabití bylo ovšem chápáno poněkud jinak než v současnosti, protože cílem zabití nebylo jiného přímo usmrtit, ale jednalo se o určité jednání v nepřátelském úmyslu, jehož výsledkem bylo usmrcení jiného. Zabití pak bylo rozlišováno na prosté, loupežné či zabití ve rvačce. U prostého zákoník stanovil trest odnětí svobody na pět až deset let, v případě zabití v důsledku rvačky byl trest ještě mírnější, a to v rozmezí jednoho až pěti let žaláře. Nejprísněji bylo postihováno loupežné zabití, které bylo trestáno smrtí.²⁴

Privilegovanou skutkovou podstatou trestného činu vraždy podle zákona o zločinech, přečinech a přestupcích, která je z dnešního pohledu velmi neobvyklá, pak byl také souboj, který byl upraven v ust. § 158 a násl., kde bylo stanoveno, že „*kdo někoho z jakékoliv příčiny vyzve k půtce se zbraněmi smrtícími, a kdo na takové vyzvání k půtce se dostaví, dopustí se zločinu souboje.*“²⁵ Trestně odpovědný byl jak ten, kdo jiného k souboji vyzval, tak i ten, který se k souboji dostavil, přičemž v případě usmrcení jednoho z účastníků souboje hrozilo dle ust. § 161 přeživšímu 10–20 let odnětí svobody v těžkém žaláři.²⁶ Dalším pravidlem při postihování souboje, které bylo uvedeno v ust. § 162, pak bylo, že ten, kdo k souboji jiného vyzval, byl postihován přísněji než ten, kdo byl k souboji vyzván.²⁷

Z hlediska vývoje české právní úpravy je třeba zmínit, že zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, je pro další vývoj české právní úpravy významný především proto, že po rozpadu Rakouska-Uherska a vzniku samostatného Československa v roce 1918 byl recepčním zákonem č. 11/1918 Sb. převzat do právního systému československé první republiky a na českém území pak platil až do roku 1950, kdy byl přijat trestní zákon č. 86/1950 Sb. Z hlediska komparace české a slovenské právní úpravy, jež je předmětem této práce, je pak důležité rovněž zmínit, že zatímco na českém

²³ § 139 zákona č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění účinném od 1. 9. 1852.

²⁴ MIŘIČKA, A. Trestní právo hmotné: část obecná i zvláštní. Praha: Všehrad, 1934, s. 71.

²⁵ § 158 zákona č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění účinném od 1. 9. 1852.

²⁶ MIŘIČKA, A. Trestní právo hmotné: část obecná i zvláštní. Praha: Všehrad, 1934, s. 71.

²⁷ § 162 zákona č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění účinném od 1. 9. 1852.

území platil zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, na Slovensku tomu bylo jinak, protože zde sice nejprve platil zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, nicméně od roku 1878 zde začal platit uherský trestní zákoník z roku 1878, který na Slovensku zůstal účinný i po vzniku první republiky v roce 1918. Za zmínku stojí rovněž skutečnost, že na Hlučínsku (v části Moravskoslezského kraje) rovněž neplatil zákona č. 117/1852 ř. z., ale platil zde německý trestní zákoník z roku 1871. Trestní právo na území Československa bylo tedy v tomto období poměrně fragmentované a nejednotné. Ačkoliv již od roku 1921 byla zřejmá snaha o unifikaci trestního práva na československém území, byl dokonce například vypracován Prozatímní návrh obecné části trestního zákona, nicméně navzdory těmto snahám k celkové rekodifikaci a unifikaci trestního práva nedošlo až do roku 1950.²⁸

2.2 Charakteristika vývoje v letech 1948–1989

Po roce 1948 bylo nutné připravit nové zákony, mezi nimi zákon trestní. Začínalo se ve srovnání s iniciativami a plány, které byly realizovány dříve, prakticky znovu, protože bylo potřeba vytvořit zákony na zcela jiné ideologické platformě. Teoretici tehdy museli řešit, z jakých dokumentů mají vycházet. Staré již nemělo platit, nové se tvořilo těžce. Vycházely sice dílčí práce tehdy známých právníků, které ale byly většinou úvahami nad určitými problémy. Navíc se úsilí soustředovalo především na tzv. socialistické soužití, na zamezení rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, nebezpečné činy proti socialistické společnosti a problémy chování některých občanů proti jiným občanům (např. vražda) se řešilo okrajově. Prvním úspěšným pokusem o zpracování problematiky trestního práva v celém komplexu byla studie J. Nezkusila o pokusu v československém trestním právu.²⁹ Tresty jsou také spojeny s udělením konkrétní výše sankce podle míry provinění. Mezi kvalitní díla té doby patřila práce O. Novotného, ve které se zabýval právními postupy při stanovení výše trestu.³⁰

²⁸ VLČEK, E. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. 3., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 36–37.

²⁹ NEZKUSIL, J. Studie o pokusu v Československém trestním právu. Praha: Acta Universitatis Carolinae – Iuridica, 1959 č. 1, s. 3 a násl.

³⁰ NOVOTNÝ, O. O výměře trestu (některé základní otázky). Praha: Rozpravy Československé akademie věd, 1960, s. 129.

2.2.1 Úprava trestného činu vraždy v zákoně z r. 1950

Po únorových událostech 1948 docházelo k mnoha změnám a zásahům v dosud platném trestním právu.³¹ Se stavem českého práva nebyl spokojeno tehdejší vedení Komunistické strany Československa. Rozhodlo, že je nutné okamžitě situaci změnit, protože je nutné bránit „lidově demokratický stát“. Vláda republiky svým usnesením ze dne 14. července 1948 uložila ministerstvu spravedlnosti zahájit práce na návrhu nového trestního zákona v tzv. právnické dvouletce. Národní shromáždění schválilo 12. července 1950 čtyři nové základní trestní předpisy: trestní zákon (zák. č. 86/1950 Sb.), trestní řád (zák. č. 87/1950 Sb.), trestní zákon správní (zák. č. 88/1950 Sb.) a trestní řád správní (zák. č. 89/1950 Sb.). V učebnici trestního práva, kterou vypracoval kolektiv spolupracovníků kateder trestního práva fakult Univerzity Karlovy univerzity v Praze a Komenského univerzity v Bratislavě, bylo trestní právo charakterizováno jako „*typ socialistického trestního práva, právem nového a vyššího typu, který se svým třídním obsahem a formou zásadně liší od trestního práva kterékoliv buržoazního státu. Socialistické trestní právo je součástí nadstavby nad socialistickou základnou...*“³²

Zákon č. 86/1986 Sb. na rozdíl od předchozích kodexů nerozlišoval mezi zločiny, přečiny a případně přestupky, ale veškeré delikty v něm upravené označoval jako „trestné činy“. Za trestný čin pak zákon považoval „*takové pro společnost nebezpečné jednání, jehož výsledek uvedený v zákoně pachatel zavinil.*“³³ Zákon byl rozdělen na tři části, kdy první byla obecná část, druhá zvláštní část a třetí část upravovala speciální pravidla pro trestní odpovědnost mladistvých.³⁴

Zásadní odlišností od současné právní úpravy, kterou lze pozorovat na první pohled, je skutečnost, že trestné činy proti životu a zdraví byly zařazeny až do hlavy VI. zvláštní části trestního zákona z roku 1950. To do značné míry odpovídalo tehdejšímu politickému režimu, kde byly upřednostňovány zájmy státu před zájmy jednotlivce, což

³¹ Byl např. vydán zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, zákon č. 232/1948 Sb., o státním soudu, a zákon č. 247/1948 Sb., o táborech nucených prací.

³² KOLEKTIV. Československé trestní právo. Svazek 1. Obecná část. Praha: Karlova univerzita, fakulta práva, a Bratislava: Komenského univerzita. Praha: Orbis, 1957, s. 5.

³³ § 2 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, z roku 1950 ve znění účinném od 1. 8. 1950 do 31. 12. 1956.

³⁴ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, z roku 1950 ve znění účinném od 1. 8. 1950 do 31. 12. 1956.

se projevovало i při trestněprávní ochraně nejvyšší hodnoty, kterou je lidský život. Konkrétně právní úpravu trestného činu vraždy lze najít v ust. § 216.

Porovnáním paragrafů vraždy v trestním zákoně z roku 1950 se současným trestním zákoníkem lze dospět k závěru, že tehdejší trestní zákon byl proti pachatelům znatelně tvrdší, přičemž stejně jako současná právní úprava již rozlišoval základní a kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu vraždy. Například podle dnes již neplatného zákona v ust. § 216 „*kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na patnáct až pětadvacet let*“. Podle současného trestního zákoníku může být pachatel odsouzen podle § 140 odst. 1 na deset až osmnáct let. Zákon z roku 1950 v ust. § 216 odst. 2a) zahrnoval nejprve v období let 1950–1956 možnost odnětí svobody na doživotí nebo trest smrti pro pachatele, po novele realizované v roce 1956 se pak jednalo o trest 25 let odnětí svobody nebo trest smrti pro pachatele, který se „*dopustil činu uvedeného v odst. 1 na několika osobách nebo opětovně*.“³⁵ Stávající trestní zákoník ukládá možnost uložení trestu ve výši patnácti až dvacet let nebo výjimečný trest, tj. trest odnětí svobody na dobu dvacet až třiceti let nebo trest odnětí svobody na doživotí. V této souvislosti lze uvést na doplnění, že trestní zákon z roku 1950 v § 29 měl v ustanovení odst. 1, že „*trest smrti se vykoná oběšením, v případě zvýšeného ohrožení vlasti může být vykonán zastřelením*.“³⁶ Ustanovení odst. 2 uvádí, že „*těhotné ženě nelze uložit trest smrti*.“³⁷

Trestní zákon z roku 1950 rovněž stanovil privilegovanou skutkovou podstatu k trestnému činu vraždy, kterou byl trestný čin vražda novorozeného dítěte matkou, jenž byl upraven v ustanovení § 217. Tato privilegovaná skutková podstata se příliš nelišila od současné úpravy v trestním zákoníku, neboť pachatelem mohla být pouze matka dítěte, jež dítě usmrtila při porodu nebo ihned po něm v rozrušení způsobeném porodem.³⁸ Ve srovnání se současností byl však tento trestný čin přísněji postihován, neboť zatímco v současné době matce, která v rozrušení způsobeném porodem usmrtila své novorozené

³⁵ Srov. § 216 odst. 2a) zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, z roku 1950 ve znění účinném od 1. 8. 1950 do 31. 12. 1956 a ve znění platném od 1. 1. 1957.

³⁶ § 29 odst. 1 tamtéž.

³⁷ § 29 odst. 2 tamtéž.

³⁸ § 217 tamtéž.

dítě, hrozí tři až osm let odnětí svobody,³⁹ podle trestního zákona z roku 1950 se jednalo o pět až deset let odnětí svobody.⁴⁰

Zvláštní skutkovou podstatou ve vztahu k trestnému činu vraždy pak byl trestný čin „vražda na ústavním činiteli“, který byl upraven v ustanovení § 104 trestního zákona z roku 1950. Toto ustanovení stanovilo trest smrti a možnost vedle něj vyslovit rovněž ztrátu státního občanství nebo propadnutí jmění pachateli, který *„úmyslně usmrtí presidenta republiky nebo jeho náměstka, nebo člena vlády, sboru pověřenců nebo zákonodárného sboru při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon nebo vůbec pro jeho činnost v životě politickém.“*⁴¹

2.2.2 Úprava trestného činu vraždy v zákoně č. 140/1961 Sb.

V návaznosti na skutečnost, že v roce 1960 byla přijata nová Ústava Československé socialistické republiky pod č. 100/1960 Sb., započala pak rozsáhlá vlna rekodifikace, která se nevyhnula ani trestnímu právu. V rámci této vlny rekodifikace byl přijat jednak zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a rovněž zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Trestní zákon přijalo Národní shromáždění dne 29. listopadu 1961, účinnosti nabyl ke dni 1. ledna roku 1962 a platil na našem území až do konce roku 2009, kdy byl nahrazen současným trestním zákoníkem. Podobně i na Slovensku platil tento právní předpis i po rozpadu Československa, a to až do konce roku 2005. Během této doby prošel zákon celou řadou novelizací, nicméně samotné skutkové podstaty trestného činu vraždy se novelizace dotkly pouze dvakrát, a to až po roce 1989.

Systematicky sestával tento trestní zákon ze tří částí, kdy první byla zařazena obecná část, druhá byla zvláštní část a třetí část tvořila ustanovení společná a závěrečná. Podobně jako v předchozím trestním zákoně z roku 1950 byly trestné činy proti životu a zdraví zařazeny až do sedmé hlavy zvláštní části trestního zákona z roku 1961, což odpovídalo uspořádání a prioritám socialistické republiky, neboť na prvním místě byly opět chráněny zájmy státu, dále společnosti a ochrana lidského života byla ve srovnání s těmito zájmy chápána jako méně významná, což reflektovalo i uspořádání zvláštní části trestního zákona z roku

³⁹ § 142 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁴⁰ § 217 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, z roku 1950 ve znění účinném od 1. 8. 1950 do 31. 12. 1956 a ve znění platném od 1. 1. 1957.

⁴¹ § 104 tamtéž.

1961.⁴² Stejně jako předchozí předpis, ani tento trestní zákon nerozlišoval mezi přečiny a zločiny a používal jednotný termín „trestný čin.“^{43 44}

V rámci pojmu trestný čin, jak jej chápal trestní zákon z roku 1961, však byly rozlišovány různé druhy trestných činů, jako například: trestný čin menší nebezpečnosti pro společnost, trestný čin mimořádně vysokého stupně nebezpečnosti pro společnost, zvlášť závažný úmyslný trestný čin, zvlášť závažný trestný čin či trestný čin malého stupně společenské nebezpečnosti, čímž zde určitá diference mezi jednotlivými druhy trestných činů existovala.⁴⁵

Samotný trestný čin vraždy až do novely č. 175/1990 Sb. upravoval trestný čin vraždy ve srovnání s dnešní právní úpravou velmi jednoduše, neboť zakotvoval pouze základní skutkovou podstatu vraždy, jež byla upravena v ust. § 219 trestního zákona a privilegovanou skutkovou podstatu, kterou byla vražda novorozence matkou, jež byla zakotvena v ust. § 220.⁴⁶

Základní skutková podstata byla formulována velmi jednoduše, a to tak, že „*kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až patnáct let nebo trestem smrti.*“⁴⁷ Ve srovnání se současnou právní úpravou spočívá zásadní rozdíl především v možnosti uložit pachateli trest smrti, který byl v roce 1990 v ČR zrušen. Trest smrti se vykonával oběšením.⁴⁸

Privilegovaná skutková podstata trestného činu vraždy dítěte matkou pak byla formulována následovně: „*Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí své novorozence dítě při porodu nebo hned po něm, bude potrestána odnětím*

⁴² § 3 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění účinném od 1. 1. 1962

⁴³ NOVOTNÝ, O. Trestní právo hmotné. Obecná část, Praha: Codex, 1992, s. 50.

⁴⁴ V této souvislosti je ovšem nutné podotknout, že v roce 1969 byl přijat zákon č. 150/1969 Sb., o přečinech, který přečin charakterizuje jako „*zaviněný, pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně a jenž nedosahuje stupně společenské nebezpečnosti trestného činu.*“ Existovaly tedy dvě skupiny protiprávních jednání, a to přečiny a trestné činy, nicméně trestní zákon pracuje pouze s termínem „trestný čin“, přečin v kontextu zákona č. 150/1969 Sb. je méně závažným jednáním než trestný čin, čímž jej z dnešního pohledu lze přirovnat spíše k přestupku.

⁴⁵ KRATOCHVÍL, V., KUČHTA, J. Trestní právo hmotné: Obecná část, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 23.

⁴⁶ Zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění účinném od 1. 1. 1962.

⁴⁷ § 219 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění účinném od 1. 1. 1962.

⁴⁸ VÁLKOVÁ, H. In HENDRYCH, D. Právní slovník. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, pojem: trest smrti.

svobody na tři léta až osm let.⁴⁹ Privilegovaná skutková podstata usmrcení dítěte matkou byla prakticky totožná s dnešní právní úpravou, a to včetně trestní sazby, která byla ve srovnání s trestním zákonem z roku 1950 snížena na tři až osm let. Nevyžadovalo se také, aby dítě bylo usmrceno při porodu či ihned po něm jako v předchozí úpravě, ale podmínkou bylo trvající rozrušení způsobené porodem.

S ohledem na skutečnost, že takto jednoduše formulovaná skutková podstata trestného činu vraždy byla postupem času předmětem kritiky, bylo nutné přistoupit k její novelizaci. Již výše zmíněná rozsáhlá novela trestního zákona č. 175/1990 Sb., která jednak zrušila trest smrti, zavedla také kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu vraždy, když definovala šest okolností, které podmiňovaly přísnější postihování vraždy. Tyto okolnosti byly následující: pachatel spáchal trestný čin na dvou či více osobách, vražda byla spáchána zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, jednalo se o opětovné spáchání vraždy jedním pachatelem, vražda byla spáchána na osobě, která byla mladší 15 let, případně na veřejném činiteli při výkonu jeho pravomoci či pro její výkon anebo se jednalo o vraždu, která byla spáchána „*v úmyslu získat majetkový prospěch nebo v úmyslu zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin anebo z jině zvláště zavrženíhodné pohnutky.*“⁵⁰ V případě naplnění některé z výše uvedených okolností mohl být pachatel potrestán odnětím svobody na 12 až 15 let, případně výjimečným trestem, kterým se po 1. 7. 1990 rozuměl trest odnětí svobody na 15 až 25 let, případně trest odnětí svobody na doživotí.⁵¹

Druhou významnou novelou, která měnila skutkovou podstatu trestného činu vraždy, pak byla novela realizovaná zákonem č. 152/1995 Sb., která do kvalifikované skutkové podstaty od 1. 9. 1995 přidala další okolnosti podmiňující užití vyšší trestní sazby. Jednalo se o případy, kdy pachatel spáchal trestný čin vraždy na těhotné ženě, případně „*na jiném pro jeho rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání.*“⁵²

Určitou změnou pak byla i novela trestního zákona č. 290/1993 Sb., jež se týkala aplikace výjimečného trestu, který mohl být udělen mimo jiné i za kvalifikovanou skutkovou

⁴⁹ § 220 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění účinném od 1. 1. 1962.

⁵⁰ § 219 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění účinném od 1. 7. 1990 do 29. 10. 1990.

⁵¹ § 219 odst. 2 a § 29 tamtéž.

⁵² § 219 odst. 2 a § 29 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona ve znění účinném od 1. 9. 1995 do 31. 12. 1995.

podstatu vraždy. Jednalo se o novelu, která zavedla do ust. § 29 trestního zákona, které upravovalo výjimečný trest pravidlo, že pokud soud uloží výjimečný trest, může rovněž rozhodnout o tom, že období „výkonu trestu ve věznici se zvýšenou ostrahou se pro účely podmíněného propuštění do doby výkonu trestu nezapočítává.“⁵³

Z výše uvedeného je také patrné, že po roce 1989 došlo k velkému množství novelizací trestního práva, které realizovali demokratickou trestněprávní reformu, která vycházela zejména z celé řady mezinárodních úmluv o lidských právech, jichž byla Česká republika (popř. nejprve Československo) signatářem. Ačkoliv novely realizovaly celou řadu pozitivních změn trestního zákona z roku 1961, dlouhodobě byla situace neudržitelná a bylo tudíž nutné přistoupit ke komplexní rekodifikaci trestního práva hmotného v ČR. Z tohoto důvodu byl po dlouhých jednáních vytvořen a schválen v současné době platný a účinný zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jenž nabyl účinnosti k 1. 1. 2010. Tento předpis na rozdíl od předcházející úpravy důsledně vychází z demokratických základů, a především plně respektuje mezinárodní úmluvy o lidských právech, kterých je ČR smluvní stranou.⁵⁴

⁵³ § 29 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění účinném od 1. 1. 1994 do 31. 3. 1994.

⁵⁴ FRYŠTÁK, M. Trestní právo hmotné: obecná část. Ostrava: Key publishing, 2009, s. 9.

3. ÚSTAVNÍ A MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ ZÁKLAD OCHRANY LIDSKÉHO ŽIVOTA

Právo na život je z hlediska mezinárodních dokumentů i z hlediska ústavního zakotvení považováno za jedno z nejzákladnějších a nejdůležitějších lidských práv. Právo na život lze chápat i jako základní právo, které je základem přirozenoprávního pojetí lidských práv. Stejně tak se od něj odvíjí celá řada dalších lidských práv (např. právo na život ve zdravém prostředí, právo na život ve společenském prostředí, kde je člověku pak přiznáno například právo shromažďovat se, svoboda slova apod.). Právo na život tak bývá v ústavněprávních i mezinárodněprávních dokumentech velmi často jmenováno na prvním místě,⁵⁵ což je následně reflektováno například i v současném trestním zákoníku, kde jsou trestné činy proti životu upraveny v první hlavě zvláštní části.

3.1 Ústavní základ v českém právu

Ústava ČR, jako základ celého právního řádu ČR, stejně jako Listina základních práv a svobod, která je rovněž součástí českého ústavního pořádku, jsou východiskem pro trestní právo hmotné i procesní.⁵⁶ V Ústavě se Česká republika zavázala chránit základní lidská práva, mezi něž patří mimo jiné i právo na ochranu lidského života, které je trestným činem vraždy porušeno.

V Listině základních práv a svobod najdeme právní úpravu práva na život, které je upraveno v čl. 6 a je Listinou základních práv a svobod řazeno mezi základní lidská práva a svobody. Právo na život je bezesporu nejzákladnějším právem člověka a nelze jej tudíž nijak omezit.⁵⁷

Článek 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod stanoví, že: „*každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením, nikdo nesmí být zbaven života, trest smrti se nepřipouští, a že porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.*“⁵⁸

⁵⁵ BLAHOŽ, J. a kol. Srovnávací ústavní právo. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 178.

⁵⁶ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 34.

⁵⁷ SCHELLE, K. Vier Ansichten Über Abtreibungen. Norderstedt: Grin, 2010. s. 18.

⁵⁸ Čl. 6 Listiny základních práv a svobod.

Právo na život podle čl. 6 odst. 1 věty první má každý (tedy jakákoli fyzická osoba). Jedná se o nejzákladnější právo člověka, které je rovné pro všechny lidi bez rozdílu. Právo na život zajišťuje stát,⁵⁹ což činí zejména prostřednictvím ochrany lidského života v trestním zákoníku a postihováním trestných činů proti životu.

Článek 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod chrání nejen právo na život již narozeného jednotlivce, ale chrání lidský život již před narozením. V souladu s článkem 6 Listiny základních práv a svobod také nesmí nikdo být svého života zbaven.⁶⁰ Výjimkou z tohoto pravidla jsou pouze situace, kdy byl jednotlivce zbaven života v souvislosti s jednáním, které není trestné, v českých podmínkách by bylo možné hovořit například o zbavení života jiného v rámci nutné obrany, přičemž je však podmínkou, aby meze nutné obrany nebyly v takovém případě překročeny, tj. nejednalo se o exces z nutné obrany. V těchto výjimečných případech není zbavení lidského života v rozporu s právem a není také trestně postihováno.

Význam práva na život podle Listiny základních práv spočívá v tom, že chrání fyzickou stránku lidské osobnosti. Z toho také vyplývá, že nositelem práva na život může být pouze fyzická osoba, nikoli například osoba právnická.⁶¹

Právo na život lze přitom charakterizovat jako přirozené právo, od kterého se odvíjejí další přirozená práva fyzických osob. Všechna přirozená práva totiž předpokládají zájem každého na vlastním životě. Jsou tak zakotvena v primárním právu na život, nebo lépe v právu na sebezachování.⁶²

V čl. 1 odst. 2 Ústavy ČR je pak další důležitý závazek České republiky, který stanoví, že „Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.“⁶³ Mezi mezinárodními smlouvami, které jsou sice postaveny na roveň českým zákonům, ale zároveň pro ně z Ústavy ČR vyplývá aplikační přednost, je přitom celá řada smluv, které se rovněž zaměřují na ochranu lidských práv a svobod, mezi nimiž je právo na život

⁵⁹ SCHELLE, K., MAN, V. Grundzüge des tschechischen Verfassungsrechts. Norderstedt: Grin, 2011. 132.

⁶⁰ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 475.

⁶¹ KLÍMA, K. a kol. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 236.

⁶² MUNZAROVÁ, M. Eutanazie nebo paliativní péče?. Praha: Grada, 2005, s. 21.

⁶³ Čl. 1 odst. 2 Ústavy ČR.

a jeho ochranu považována za základní a nezadatelné lidské právo.⁶⁴ O těchto mezinárodních smlouvách blíže pojednává kapitola č. 3.3.

V souvislosti s právem na život a jeho ochranou je pak ještě nezbytné zmínit, že Ústava ČR a zejména Listina základních práv a svobod, stejně jako celá řada mezinárodních smluv pak upravují rovněž procesní postupy, na jejichž základě lze dodržování právních předpisů vymáhat, resp. sankcionovat jejich porušování.

3.2 Ústavní základ ve slovenském právu

Podobně jako v České republice patří i na Slovensku právo občanů na ochranu jejich života a zdraví mezi základní lidská práva a svobody, přičemž na Slovensku je toto právo zakotveno přímo v Ústavě a dále také v celé řadě mezinárodních dokumentů, které se vztahují k základním lidským právům a svobodám.⁶⁵

V článku 15 odst. 1 Ústavy SR je stanoveno, že „každý má právo na život a lidský život je hoden ochrany již před narozením.“⁶⁶ V ustanovení čl. 15 odst. 2 je pak uvedeno, že nikdo nesmí být zbaven života.⁶⁷ Shodně s českým právem pak také ani slovenské právo nepřipouští trest smrti⁶⁸ a stanoví výjimku z ochrany lidského života pro případ, že je někdo zbaven lidského života v souvislosti s takovým jednáním, které dle zákona není považováno za trestné,⁶⁹ tj. například v souvislosti s nutnou obranou či krajní nouzí.

Stejně jako česká úprava zde i slovenská právní úprava navazuje na mezinárodní závazky Slovenské republiky, ze kterých právo na život vyplývá, tedy například na Všeobecnou deklaraci lidských práv či Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Slovenská Ústava zajišťuje právo jedince na ochranu života nezávisle na tom, zda se jedná o občana SR nebo o cizího státního příslušníka (či apatridu), neboť při formulaci ochrany lidského života používá výraz „každý,“ nikoliv výraz „občan“ či podobný

⁶⁴ NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J., a kol. Trestní právo hmotné, 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 26–27.

⁶⁵ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 32.

⁶⁶ Tamtéž, s. 32.

⁶⁷ Čl. 15 odst. 2 ústavního zákona č. 460/1992 Z. z., Ústava SR.

⁶⁸ Čl. 15 odst. 3 tamtéž.

⁶⁹ Čl. 15 odst. 4 tamtéž.

termín. Jinak řečeno není ochrana života na Slovensku vázána např. na pobyt, občanství apod.⁷⁰

Rovněž zaměříme-li se na stupeň právní síly právních předpisů, podobně jako v České republice je i na Slovensku v Ústavě zakotvena přednost mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách, stejně jako celé řady dalších mezinárodních smluv, které jsou vymezeny ve článku 7 odst. 5 slovenské Ústavy, před zákonem.⁷¹

Důsledkem porušení čl. 15 Ústavy SR jsou zákonem stanovené sankce, konkrétně trestní zákon je upravuje v návaznosti na intenzitu útoku, zavinění a další skutečnosti. Vzhledem k tomu, že ochrana života patří ve slovenském právu na přední místo mezi společenskými zájmy, které jsou chráněny trestním zákonem, jsou také trestné činy proti životu zařazeny do první hlavy zvláštní části slovenského trestního zákona.⁷²

3.3 Mezinárodněprávní zakotvení ochrany lidského života

Jak již bylo zmíněno, ochrana lidského života ve formě práva na život jako základního a absolutního lidského práva je zakotvena v celé řadě mezinárodních smluv. Z pohledu této práce jsou představeny jen vybrané dokumenty, které lze považovat za nejvýznamnější, zakotvují právo na život a jejich signatářem je Česká i Slovenská republika. V kontextu mezinárodněprávní úpravy je také důležité, že k zajištění a dodržování základních lidských práv se v nich zavazují signatářské státy, nikoliv jednotlivci. Skutečnost, že stát se zavazuje k dodržování určitých práv jednotlivce, by však zprostředkovaně měla znamenat rovněž, že orgány státu usilují o ochranu a zajištění lidských práv prostřednictvím vnitrostátního práva na území svého státu, a to prostřednictvím dalších právních předpisů (mezi něž patří právě i zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník), které pak již stanoví povinnosti i dalším subjektům.

Mezi takové smlouvy patří například Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948, která byla přijata na půdě OSN. Tento dokument zmiňují především proto, že ačkoli se jedná o dokument právně nezávazný, je důležitý zejména proto, že v něm byl vymezen pojem lidských práv a stal se základem pro další právní úpravu těchto práv v celé řadě

⁷⁰ ČIČ, M. Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 86–87.

⁷¹ Čl. 7 odst. 5 Ústavy Slovenskej republiky.

⁷² IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 32.

států.⁷³ Dokument je významný rovněž z důvodu šíření koncepce lidských práv a jako určitá inspirace či východisko pro další (již právně závazné) dokumenty, například pro vznik evropské úmluvy o lidských právech a dalších dokumentů.⁷⁴ Právo na život je upraveno v článku tři této deklarace., kde je stanoveno, že „každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.“⁷⁵ Z hlediska trestného činu vraždy je pak důležité, že stát by měl člověku zajistit nejen samotné právo na život, ale i přiměřenou ochranu jeho osobní bezpečnosti, neboť tam, kde není dostatečně zajištěna bezpečnost, lze očekávat častější násilnou kriminalitu, trestný čin vraždy nevyjímaje. Skutečností však také je, že s ohledem na to, že Všeobecná deklarace lidských práv není právně závazná a nejsou tudíž ani k dispozici žádné kontrolní mechanismy, lze výše citované ustanovení spíše chápat jako proklamaci úcty k lidskému životu, neboť nedodržení tohoto ustanovení nemá a nemůže mít žádné právní následky.

Dalšími příklady mezinárodních smluv v této oblasti je například Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který stejně jako Všeobecná deklarace lidských práv vznikl na půdě OSN, a to v roce 1966, a který obsahuje právo na život ve svém článku 6,⁷⁶ který v odst. 1 stanoví, že „každá lidská bytost má právo na život. Toto právo je chráněno zákonem. Nikdo nebude svévolně zbaven života.“⁷⁷ Charakteristickým znakem úpravy práva na život v tomto dokumentu je skutečnost, že vedle výše citovaného znění má čl. 6 ještě dalších pět odstavců, které se věnují především problematice trestu smrti, který se Mezinárodní pakt o občanských a politických právech snaží maximálně omezit a stanoví podmínky, za kterých jej lze uložit a vykonat.⁷⁸

Dalším významným mezinárodním dokumentem upravujícím právo na život je třeba Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (někdy označovaná také jako „Evropská úmluva o ochraně lidských práv“, dále také jen jako „Úmluva“), která byla přijata na půdě Rady Evropy a byla v ČR publikována pod číslem 209/1992 Sb. Tento mezinárodněprávní dokument je ve své podstatě jedním z pilířů evropského systému

⁷³ NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J., a kol. Trestní právo hmotné, 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 28–29.

⁷⁴ ARNOLD, R. 50 let Všeobecné deklarace lidských práv. Evropské právo. 1998, č. 9, s. 14.

⁷⁵ OSN. Všeobecná deklarace lidských práv. OSN [online]. [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf, čl. 3.

⁷⁶ RAMCHARAN, B. G. (eds.) The Right to Life in International Law. Dordrecht: Martin Nijhoff publishers, 1985. s. 2-3.

⁷⁷ Čl. 6 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

⁷⁸ Čl. 6 odst. 2–6 tamtéž.

ochrany lidských práv. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod byla podepsána roku 1950 (v platnost vstoupila roku 1953) a jednalo se o vůbec první mezinárodní smlouvu podepsanou na půdě Rady Evropy.⁷⁹ Specifickým znakem této Úmluvy je pak fakt, že na rozdíl od celé řady lidskoprávních dokumentů zřídila tato Úmluva kontrolní orgán, kterým je Evropský soud pro lidská práva (dále také jen „ESLP“).⁸⁰ Z hlediska procesního práva je tak právo na život zakotvené v Úmluvě stejně jako další lidská práva výrazně lépe vymahatelné (například ve srovnání s právně nezávaznou Všeobecnou deklarací lidských práv).

Právo na život je v Úmluvě upraveno v čl. 2, kde je stanoveno, že „*právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.*“⁸¹ Za zmínku jistě stojí, že první odstavec čl. 2 byl inspirován Všeobecnou deklarací lidských práv a jejím zakotvením práva na život.⁸² Citované ustanovení upravující právo na život je přitom jedním z nejdůležitějších hmotněprávních ustanovení Úmluvy, od kterého se nelze v žádném případě odchýlit.⁸³

Jak je zřejmé, Úmluva právo na život stejně jako výše uvedené dokumenty rovněž upravuje i v kontextu trestu smrti. Stanoví však také výjimky z práva na život, tj. případy, kdy je možné jedince usmrtit v souladu s Úmluvou. Jedná se o následující situace:⁸⁴

- obrana proti nezákonnému násilí,
- provádění zatčení v souladu se zákonem nebo zabránění útěku osoby zákonným způsobem zadržené a
- zákonně uskutečněné akci, jejímž účelem je potlačení nepokojů či vzpoury.

⁷⁹ MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 15.

⁸⁰ FENYK, J., GŘIVNA, T. CÍSAŘOVÁ, D. Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 67 a 71.

⁸¹ Čl. 2 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

⁸² SCHABAS, W. A. The European Convention on Human Rights: A Commentary. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 121.

⁸³ ŠIŠKOVÁ, N. Ochrana lidských práv podle Evropské úmluvy. Evropské a mezinárodní právo, 2002, č. 5–6, s. 18.

⁸⁴ Čl. 2 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Dalšími mezinárodními úmluvami, které právo na život upravují, jsou pak například Ženevské konvence o humanitárním právu s jejich dodatkovými protokoly⁸⁵ a rovněž celá řada dalších dokumentů.

Na úrovni EU je pak dále vhodné zmínit mezi dokumenty, které se vztahují k ochraně života jako základního lidského práva, například Listinu základních práv Evropské unie (někdy označovanou také jako „Charta základních práv EU“), která byla vyhlášena dne 12. prosince 2007 ve Štrasburku. Tento dokument je specifický i tím, že Česká republika jej v roce 2007 odmítla podpořit a usilovala o vyjednání výjimky, což bylo také podmínkou podpisu Lisabonské smlouvy a Listiny základních práv EU prezidentem ČR.⁸⁶ Výjimka pro ČR pak měla být zasmluvněna spolu se smlouvou o přistoupení Chorvatska k EU, k čemuž však v praxi nedošlo, čímž je Listina základních práv EU v současnosti pro ČR platná.⁸⁷ K právu a život tento dokument v čl. 2 uvádí: „Každý má právo na život. Nikdo nesmí být odsouzen k trestu smrti ani popraven.“⁸⁸

⁸⁵ RAMCHARAN, B. G. (eds.) The Right to Life in International Law. Dordrecht: Martin Nijhoff publishers, 1985. s. 3.

⁸⁶ PELTRÁM, A. a kol. Evropská integrace a Česká republika. Praha: Grada, 2009. s. 49–50.

⁸⁷ FOREJTOVÁ, M. Výjimky z Listiny základních práv EU pro ČR? Právní prostor [online]. 2014 [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/vyjimky-z-listiny-zakladnich-prav-eu-pro-cr>

⁸⁸ EUR-LEX. Listina základních práv EU. EUR-lex [online]. 2014 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf, čl. 2.

4. SYSTEMATIKA TRESTNÝCH ČINŮ PROTI ŽIVOTU V ČESKÉM A SLOVENSKÉM PRÁVU

Vražda je typickým trestným činem proti životu, který lze navíc označit za nejzávažnější trestný čin proti životu a jeden z nejzávažnějších trestných činů, které české i slovenské trestní právo upravuje.

4.1 Systematika v českém právu

Trestné činy proti životu jsou v českém trestním právu upraveny v první hlavě dílu 1 zvláštní části trestního zákoníku. Hlava první zvláštní části TZ upravuje vedle trestných činů proti životu rovněž trestné činy směřující proti lidskému zdraví, trestné činy, které ohrožují život či zdraví, dále se jedná o trestné činy proti těhotenství ženy a rovněž o trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem.⁸⁹

Podle závažnosti jsou veškeré trestné činy, které obsahuje hlava první zvláštní části TZ, rozděleny podle následků tří stupňů, kterými jsou usmrcení, těžká újma na zdraví a rovněž ublížení na zdraví.⁹⁰ Tato práce se tedy zaměřuje pouze na trestné činy podle hlavy první zvláštní části TZ, jejichž následek je nejzávažnější, tedy jejichž následek je usmrcení.

Ustanovení hlavy první zvláštní části trestního zákoníku, která upravují trestné činy proti životu a zdraví, chrání základní lidské právo, které vyplývá z čl. 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a kterým je právo na život.⁹¹ Systematika zařazení trestných činů proti životu a zdraví do první hlavy zvláštní části TZ odráží stupnici hodnot a je rovněž významná pro výklad zákona.⁹²

Český trestní zákoník č. 40/2009 Sb., upravuje celkem pět trestných činů proti životu. Konkrétně se jedná o v této práci zkoumaný trestný čin vraždy, který je upraven v ust. § 140 TZ, dále pak o trestný čin zabití, který je upraven v ust. § 141 TZ, trestný čin vraždy

⁸⁹ Hlava I. zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁹⁰ NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010. s. 25.

⁹¹ CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, Praha: Linde, 2010 s. 33.

⁹² VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011. s. 449.

novorozeného dítěte matkou upravený v ust. § 142 TZ, dále následuje nedbalostní trestný čin usmrcení z nedbalosti, který je upraven v ust. § 143 TZ, a posledním trestným činem proti životu je trestný čin účasti na sebevraždě v ust. § 144 TZ.⁹³ Trestné činy proti životu obsažené v prvním dílu hlavy první zvláštní části TZ jsou charakterizovány způsobením smrti, tedy je lze zařadit mezi trestné činy poruchové.⁹⁴ Druhý díl hlavy první pak upravuje trestné činy proti zdraví. Vedle toho obsahuje TZ v první hlavě dílu třetím zvláštní části trestné činy ohrožující život nebo zdraví,⁹⁵ jejichž následkem může rovněž být smrt člověka, nicméně jedná se o trestné činy ohrožování, není tedy sankcionován až škodlivý následek (usmrcení či poškození zdraví), ale již samotné ohrožení života či zdraví. Čtvrtým dílem hlavy první zvláštní části TZ je díl, který se věnuje trestným činům proti těhotenství ženy, pátý díl, který je posledním dílem hlavy první, se pak věnuje trestným činům souvisejícím s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem. Tato práce je však zaměřena pouze na trestný čin vraždy, který patří mezi trestné činy proti životu, tedy mezi poruchové trestné činy, které jsou upraveny v první dílu hlavy první zvláštní části TZ, tudíž se trestným činům v dílu druhém, třetím, čtvrtém ani pátém v této práci nebudu věnovat.

Mezi trestnými činy proti životu podle prvního dílu první hlavy zvláštní části TZ lze identifikovat celkem čtyři úmyslné trestné činy (vraždu, vraždu novorozeného dítěte, zabití a účast na sebevraždě) a jeden nedbalostní trestný čin (usmrcení z nedbalosti).⁹⁶

Pokud se zaměříme na právní úpravu trestných činů proti životu a jejich postihu, oproti předchozímu trestnímu zákonu č. 140/1961 Sb., je podle nového trestního zákoníku právní úprava trestných činů proti životu a jejich postihování upravena diferencovanějším způsobem. V rámci trestného činu vraždy je například přísněji postihována vražda spáchaná s rozmyslem a vražda spáchaná po předchozím uvážení. Novou privilegovanou skutkovou podstatou vůči trestnému činu vraždy v současném TZ je trestný čin zabití.⁹⁷ Nelze také opomenout odlišnost, která spočívá v tom, že současný TZ řadí trestné činy proti životu a zdraví do první hlavy, zatímco trestní zákon z roku 1961 řadil tyto trestné činy do hlavy sedmé. Nové pořadí hlav v trestním zákoníku přitom vyjadřuje změnu

⁹³ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 477.

⁹⁴ NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, 2. 6.vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010. s. 26.

⁹⁵ Hlava I. díl 3, zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁹⁶ Hlava I. tamtéž.

⁹⁷ NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, 2. 6.vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010. s. 26.

v přístupu k trestněprávní ochraně významných společenských zájmů. Lidská práva jsou podle současné právní úpravy nadřazena ostatním zájmům chráněným trestním zákoníkem, čemuž odpovídá i pořadí hlav v TZ.⁹⁸

Obecně lze shrnout, že objektem všech trestných činů proti životu je lidský život, přičemž hmotným předmětem útoku je živý člověk. Objektivní stránka trestných činů proti životu obecně spočívá v usmrcení jiného živého člověka, přičemž není trestním zákoníkem rozlišováno, jakých způsobů či prostředků pachatel k usmrcení jiné osoby použije.⁹⁹

Subjektem trestných činů proti životu je obvykle obecný subjekt, tedy kdokoli, ale např. u trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je vyžadován subjekt konkrétní, tedy subjekt, který je nadán určitou zvláštní vlastností, již je v tomto případě rozrušení způsobené porodem. Subjektem je tedy matka novorozeného dítěte, která se v době činu nachází ve stavu rozrušení, jež je způsobeno porodem.¹⁰⁰ Považuji však za nutné upozornit, že subjektem může v zásadě u trestných činů proti životu od 1. 12. 2016 být i právnická osoba, výjimkou jsou trestné činy, které jsou uvedeny v ustanovení § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Trestnými činy proti životu, které právnická osoba nemůže spáchat, jsou zabití, vražda novorozeného dítěte matkou a účast na sebevraždě.¹⁰¹ Z uvedeného tedy plyne, že právnická osoba se z trestných činů proti životu může dopustit trestného činu vraždy stejně jako trestného činu usmrcení z nedbalosti. V praxi je samozřejmě otázkou, jakým způsobem se právnická osoba může zejména úmyslného usmrcení – vraždy dopustit, a lze podle mého názoru předpokládat, že tento trestný čin nebude mezi právnickými osobami příliš častý, osobně chápu možnost postihu právnické osoby za trestný čin vraždy spíše za krajní řešení, které v praxi velkého uplatnění nenalezne, nicméně jako praktičtější považuji zakotvení trestní odpovědnosti právnické osoby za trestný čin usmrcení z nedbalosti. Zaměříme-li se na subjektivní stránku, je možné úmyslné i nedbalostní zavinění trestných činů proti životu, nicméně úmyslné zavinění převažuje.¹⁰²

⁹⁸ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011. s. 450.

⁹⁹ CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, Praha: Linde, 2010 s. 34.

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. S. 1462.

¹⁰¹ § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

¹⁰² CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, Praha: Linde, 2010 s. 34.

Za účelem vymezení objektu, kterým je v případě trestných činů proti životu lidský život, je rovněž nutné přesně určit počátek a konec lidského života. Za počátek lidského života je z hlediska vědy i z pohledu soudní praxe považován počátek porodu (čímž lze za novorozené dítě považovat i dítě, které ještě neopustilo zcela tělo matky a není od těla matky odděleno), za konec lidského života je pak považována biologická smrt mozku, což je stav, kdy je obnovení životních funkcí organismu již vyloučeno.¹⁰³ Za zmínku stojí však skutečnost, že stav tzv. klinické smrti nelze považovat za smrt ve smyslu TZ, neboť v souladu se současnými poznatky lékařské vědy je v případě klinické smrti možné po zastavení životních funkcí (srdce, dech), které zejména vedou ke smrti člověka, tyto funkce opětovně obnovit.¹⁰⁴

Před tím, než se zaměřím přímo na trestný čin vraždy a jeho charakteristiku včetně jeho kvalifikovaných a privilegovaných skutkových podstat, je nutné ještě uvést, že v případě trestných činů proti životu nelze v českém právu uplatnit svolení poškozeného jako okolnost vylučující protiprávnost. Nelze tedy svolit např. k tomu, aby jiná osoba člověka usmrtila. Rovněž svolení k lékařským zákrokům lze uplatnit pouze jen v případě zásahů do tělesné integrity např. operativním zákrokem, není však možné svolit k tomu, aby lékař pacienta usmrtil, byť by se jednalo o tzv. eutanazii neboli smrt z milosti,¹⁰⁵ o níž bude pojednáno v závěru této kapitoly. Je to dáno tím, že zákon hodnoty jako život a zdraví chápe jako hodnoty mimořádného významu.

Je také potřeba vzít v úvahu, že hlava první zvláštní části TZ obsahuje pouze trestné činy, jejichž jediným nebo hlavním objektem je lidský život,¹⁰⁶ nicméně neobsahuje všechny trestné činy, jejichž objektem (vedlejším) je či může být lidský život.¹⁰⁷ Mezi trestné činy, jejichž objektem je lidský život, nicméně nejsou zařazeny mezi trestné činy proti životu, patří např. teroristický útok, který je upraven v ust. § 311 TZ,¹⁰⁸ přičemž systematicky je zařazen mezi trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci. Vedle hlavního objektu, kterým je ústavní zřízení a obranyschopnost státu, je vedlejším objektem tohoto trestného činu také lidský život. Podobně lze mezi trestné činy, jejichž

¹⁰³ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 477.

¹⁰⁴ CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, Praha: Linde, 2010 s. 38.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 34.

¹⁰⁶ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011. s. 452.

¹⁰⁷ NOVOTNÝ, F. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. s. 330.

¹⁰⁸ § 311 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

vedlejší objektem je lidský život, zařadit například trestný čin teroru podle ust. § 312 TZ. Dalším příkladem může být trestný čin obecného ohrožení podle ust. § 272 TZ. Život je objektem rovněž u kvalifikované skutkové podstaty trestného činu násilí proti úřední osobě podle ust. § 325 odst. 4 TZ, stejně jako celé řady dalších kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů.¹⁰⁹ Příkladů trestných činů, jejichž vedlejším objektem je lidský život, lze v TZ najít velké množství, nicméně s ohledem na to, že tématem této práce je trestný čin vraždy, nebudu se zde podrobně zabývat všemi trestnými činy, jejichž objektem je mimo jiné i lidský život.

4.2 Systematika ve slovenském právu

Systematika ve slovenském právu se na první pohled podobá české systematice. Stejně jako v českém právu se i slovenský trestněprávní kodex, kterým je zákon č. 300/2005 Z. z., trestní zákon, člení na obecnou a zvláštní část, přičemž skutkové podstaty jednotlivých trestných činů jsou upraveny ve zvláštní části. Trestné činy proti životu jsou spolu s trestnými činy proti zdraví stejně jako v českém právu i ve slovenském trestním zákoně upraveny hned v první hlavě zvláštní části,¹¹⁰ což reflektuje význam, který jim zákonodárce přikládá, tedy že lidský život a zdraví považuje za nejvyšší hodnotu.

Slovenský trestní zákon je dále členěn na tři díly, kdy první díl se zaměřuje na trestné činy proti životu, mezi které je zařazen jednak trestný čin úkladné vraždy a dále trestný čin vraždy, jež jsou předmětem této práce, a dále privilegované skutkové podstaty k trestnému činu vraždy a další trestné činy proti životu, jejichž následkem je smrt poškozeného. Druhý díl hlavy první pak upravuje trestné činy proti zdraví a třetí díl pak upravuje trestné činy ohrožující život nebo zdraví, jejichž úprava je poměrně rozsáhlá.¹¹¹

Pokud se týká skutkové podstaty, lze stejně jako v českém právu uvést, že objektem trestných činů proti životu, jež tvoří první díl slovenského trestního zákona, je lidský život, objektivní stránka pak spočívá v usmrcení jiného, subjektem může být až na výjimky (např. §146 – usmrcení novorozенého dítěte matkou) kdokoliv a subjektivní

¹⁰⁹ NOVOTNÝ, F. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. s. 330.

¹¹⁰ Hlava I. zvláštní části zákona č. 300/2005 Z. z., trestní zákon.

¹¹¹ Tamtéž.

stránka může dle konkrétního činu záviset buď v úmyslu (např. § 144 úkladná vražda, § 145 vražda), nebo v nedbalosti (např. § 147 zabití,¹¹² § 149 usmrcení).¹¹³

Za trestné činy proti životu slovenský trestní zákon označuje celkem sedm samostatných trestných činů. Jsou jimi konkrétně trestný čin úkladné vraždy v ust. § 144, trestný čin vraždy v ust. § 145, dále rovněž trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou, který je upraven v ust. § 146, trestný čin zabití, který je upraven v ust. § 147–148, trestný čin usmrcení, jenž je zakotven v ust. § 149, dále se pak jedná o trestný čin nedovoleného přerušení těhotenství, jemuž jsou věnována ustanovení § 150–153, a posledním trestným činem proti životu je ve slovenském právu účast na sebevraždě upravená v ust. § 154 trestního zákona Slovenské republiky.

Ve slovenském pojetí se tedy jedná o větší počet trestných činů proti životu než v České republice, což je dáno především tím, že slovenský trestní zákon samostatně upravuje úkladnou vraždu a vraždu, stejně jako tím, že na rozdíl od české právní úpravy slovenský trestní zákon řadí mezi trestné činy proti životu rovněž nedovolené přerušení těhotenství, které je v českém trestním zákoníku zařazeno mezi trestné činy proti těhotenství ženy, jež tvoří samostatný čtvrtý díl hlavy první TZ,¹¹⁴ čímž se liší systematika trestního zákoníku ČR od systematiky slovenského předpisu.

Pokud se týká systematiky slovenského trestního zákona, je ještě potřeba zmínit, že zejména v kvalifikovaných skutkových podstatách bývají používány termíny jako „zvláštní motiv („osobitný motiv“), chráněná osoba či krizová situace apod., které jsou slovenským trestním zákonem definovány v obecné části trestního zákona, konkrétně ve druhém dílu hlavy páté obecné části trestního zákona.¹¹⁵

¹¹² Slovenský trestní zákoník chápe skutkovou podstatu trestného činu zabití zcela odlišně od české právní úpravy. Tyto rozdíly budou blíže představeny v kapitolách č. 6 a 7 této práce.

¹¹³ Hlava I. zvláštní části zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákoník.

¹¹⁴ 4. díl Hlavy I. zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

¹¹⁵ 2. díl Hlavy V. obecné části zákona č. 300/2005 Z. z., trestný zákon.

5. PRÁVNÍ ÚPRAVA VRAŽDY V ČR

Vražda je nejzávažnějším trestným činem proti životu. Jejím primárním následkem je smrt člověka, nicméně vedle toho má každá vražda i celou řadu sekundárních následků, mezi které patří například psychická traumatizace svědků a příbuzných zavražděné osoby, destrukce rodinných a manželských svazků, majetkové i sociální škody (např. smrt živitele rodiny) a vyvolání pocitů nebezpečí a strachu v blízkém okolí.¹¹⁶

Vraždu lze tak bezesporu označit nejen za problém právní a etický, ale také za problém sociální. V různých právních řádech i na mezinárodní úrovni se přitom i z pohledu práva vedou diskuse o tom, co lze označit za vraždu a co nikoli.¹¹⁷ Typickým příkladem této diferenciaci může být eutanazie, resp. usmrcení z útrpnosti, které je v některých právních řádech chápáno jako vražda, v jiných právních řádech jako privilegovaná skutková podstata usmrcení z útrpnosti a v některých právních řádech není považována za trestněprávně relevantní jednání.

K vraždě přitom pachatele vede celá řada různých motivů, které obvykle mají více či méně sociální a ekonomické souvislosti. Kupříkladu motivem vražd v rodině obvykle bývají déletrvající nevyřešené konflikty mezi příbuznými. Velmi častým motivem vraždy je snaha získat určitý majetek. Tzv. majetková vražda je přitom pouze prostředkem k dosažení majetku. Někdy může tento typ vraždy také usilovat o zakrytí jiného trestného činu, kterým pachatel získal majetkový prospěch. Motiv získání majetku se objevuje i u loupežné vraždy. V současné době se rozmáhají tzv. nájemné vraždy na objednávku. Zde je motivem pachatele obvykle rovněž finanční prospěch, může jím však v některých případech být i strach o svůj život či život osoby blízké.¹¹⁸ Vedle toho se někdy objevuje např. motiv sexuální, motivem může být také pomsta stejně jako celá řada dalších motivů, které vedou pachatele ke spáchání vraždy. Motiv, který vede pachatele ke spáchání vraždy, má nezřídka zásadní vliv na způsob spáchání vraždy. Ačkoli motiv není znakem skutkové podstaty vraždy, může často jeho identifikace dopomoci ke správné právní kvalifikaci činu, neboť je zřejmé, že v souvislosti s některými motivy (např. nájemná

¹¹⁶ MARTÍNEK, P., ZÍDKA, A. Metodika vyšetřování vražd. Bezpečnostní sbory [online]. [cit. 2013-12-26]. Dostupné z: http://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2011/metodika_vysetrovani_vrazd-prezentace.pdf.

¹¹⁷ MORRALL, P. Murder and society. West Sussex: John Willey and sons, 2006, s. 43.

¹¹⁸ MATOUŠKOVÁ, I. Aplikovaná forenzní psychologie. Praha: Grada, 2013. s. 116–117.

vražda) se bude jednat o vraždu spáchanou po předchozím uvážení nebo alespoň s rozmyslem, zatímco v jiných případech se může právě i v návaznosti na motiv jednat o vraždu prostou.

Charakteristickým znakem současných vražd v obecné rovině je také skutečnost, že dochází ke zvyšování brutality útoku a surovosti páchaného trestného činu. Mění se také motivy, které pachatele vedou k páčání vražd, přičemž převažují vraždy páchané pro ekonomický, resp. majetkový zisk. Dále se také zvyšuje počet nájemných vražd, ke kterým dříve na našem území téměř nedocházelo, a zároveň se snižuje věk pachatelů vražd.¹¹⁹

5.1 Základní skutková podstata – vražda prostá

Vražda je nejpřísněji postihovaným trestným činem proti lidskému životu, přičemž je také mezi trestnými činy proti životu upravena v trestním zákoníku jako první, a to v ust. § 140 TZ. Vražda je úmyslné usmrcení jiného člověka. Z hlediska způsobu spáchání trestného činu vraždy rozlišujeme vraždu prostou,¹²⁰ která je upravena v § 140 odst. 1 TZ, od jejích kvalifikovaných skutkových podstat upravených v ust. § 140 odst. 2 a 3 TZ, kterými jsou vražda spáchaná s rozmyslem a vražda spáchaná po předchozím uvážení. Ustanovení § 140 odst. 1 TZ, které upravuje základní skutkovou podstatu vraždy (tj. vraždu prostou), stanoví, že „*kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.*“¹²¹

Vražda prostá je oproti vraždě spáchané s rozmyslem nebo vraždě spáchané po předchozím uvážení vymezena negativně stejně jako vůči privilegované skutkové podstatě, kterou je trestný čin zabití, o němž bude pojednáno v rámci podkapitoly č. 5.3, která se bude věnovat privilegovaným skutkovým podstatám trestného činu vraždy. Vraždou prostou se tedy rozumí úmyslné usmrcení jiného člověka, které nebylo spácháno s rozmyslem či po předchozím uvážení, ovšem pachatel nejednal v silném rozrušení či strachu, úleku, zmatku či v důsledku jiné okolnosti jiného omluvitelného hnutí mysli či

¹¹⁹ MARTÍNEK, P., ZÍDKA, A. Metodika vyšetřování vražd. Bezpečnostní sbory [online]. [cit. 2013-12-26]. Dostupné z: http://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2011/metodika_vysetrovani_vrazd-prezentace.pdf.

¹²⁰ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 478.

¹²¹ § 140 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

zavrženíhodného jednání poškozeného.¹²² Z § 140 odst. 1 TZ se dovozuje, že vražda prostá je na rozdíl od kvalifikovaných skutkových podstat chápána jako „úmyslné usmrcení v náhlém hnutí mysli“.¹²³ Lze tedy v souladu s důvodovou zprávou k trestnímu zákoníku uvést, že vražda prostá je charakterizována náhlým hnutím mysli, afektem či obdobným stavem, se kterým souvisí i spontánnost samotného smrtícího útoku pachatele.¹²⁴

5.1.1 Objektivní stránka

Trestný čin vraždy je svým charakterem trestným činem poruchovým,¹²⁵ s čímž pak souvisí skutečnost, že objektivní stránku trestného činu vraždy lze tedy v návaznosti na výše uvedené charakterizovat usmrcením člověka, čímž se v případě živého člověka rozumí jakékoli zbavení života. Není přitom rozhodné, jakých prostředků bylo při takovém zbavení lidského života použito, stejně jako není rozhodné, jestli se jednalo o jednorázové jednání nebo o jednání postupné a dlouhodobého charakteru. Z těchto důvodů je také vraždou jak například zastřelení či probodnutí oběti, tak například i dlouhodobé týrání a nepodávání stravy dítěti nebo třeba delší dobu trvající podávání jedu v malých dávkách, které ve svém důsledku vedou ke smrti člověka.¹²⁶

K usmrcení jiné osoby, ve kterém spočívá objektivní stránka trestného činu vraždy, může dojít konáním nebo opomenutím – pasivitou (např. nepodáváním léků či potravy) ze strany pachatele.¹²⁷ Je-li vražda spáchána „*opomenutím, hovoří se o nepravém omisivním trestném činu. O nepravé opomenutí půjde však jedině tehdy, pokud pachatele tížila zvláštní povinnost konat, resp. pokud se nacházel ve zvláštním právním postavení tzv. garanta, tedy osoby povinné odvrátit od ohroženého právního statku škodlivý následek, a v této pozici svou zvláštní povinnost opomenul.*“¹²⁸ Takovou povinností je přitom

¹²² JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 478.

¹²³ CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, Praha: Linde, 2010 s. 35.

¹²⁴ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 478.

¹²⁵ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GŘIVNA, T. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 546.

¹²⁶ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. S. 1462.

¹²⁷ NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, 2. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010. s. 27–29.

¹²⁸ KUČERA, P. Tuzemský přístup k opomenutí v trestním právu v zrcadle trojího členění. Základní úvahy. Trestněprávní revue, roč. 2012, č. 5, s. 105.

zvláštní povinnost pachatele smrti zabránit, která vyplývá z ust. § 112 TZ,¹²⁹ k naplnění skutkové podstaty trestného činu vraždy nepostačuje porušení obecné povinnosti poskytnout pomoc podle § 150 TZ.¹³⁰ Pro rozlišení mezi trestným činem vraždy spáchaným opomenutím a trestným činem neposkytnutí pomoci dle ust. § 150 TZ stojí za zmínku rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 10. 1997 sp. zn. 2 Tzn 106/97, kde Nejvyšší soud ČR dovedl, že „*zaviněné jednání matky, která zanedbala svou zákonnou povinnost pečovat o dítě a v důsledku toho došlo k jeho úmrtí, zakládá trestní odpovědnost za poruchový delikt, nikoliv za trestný čin neposkytnutí pomoci.*“¹³¹

K naplnění skutkové podstaty zvlášť závažného zločinu vraždy ovšem nestačí, pokud někdo porušil povinnost plynoucí pouze z morálních pravidel.¹³² Naopak v případě, že byl trestný čin vraždy spáchán konáním, není potřeba, aby měl pachatel v době činu jakoukoliv zvláštní povinnost.¹³³

Prostředky, které byly použity ke spáchání vraždy, nejsou podstatné.¹³⁴ Není tedy rozhodné, zda pachatel usmrtil jinou osobu zastřelením, podáním jedu, zardoušením, utopením nebo jiným způsobem.¹³⁵ V této souvislosti stojí za zmínku například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2015, sp. zn. 8 Tdo 1576/2014, kde Nejvyšší soud ČR uvedl, že „*z hlediska trestní odpovědnosti pachatele za zločin vraždy podle § 140 odst. 1, příp. odst. 2 tr. zákoníku, není významné, že pachatel zvolil takový mechanismus usmrcení jiného, při kterém by zahynul i on sám. Rozhodné je, že jeho úmyslem bylo způsobit smrt jinému, bez ohledu na to, že zvažoval též vlastní usmrcení.*“¹³⁶ To znamená, že při posuzování trestného činu vraždy nezáleží ani na tom, zda prostředek, který

¹²⁹ Pod pojmem jednání se v tomto kontextu rozumí také opomenutí konání, ke kterému byl pachatel povinen podle jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí či podle smlouvy, případně i v důsledku dobrovolného převzetí povinnosti konat stejně jako v případě, kdy vyplývala taková zvláštní povinnost pachatele z jeho předchozího ohrožujícího jednání anebo k němuž byl z jiného důvodu podle okolností a svých poměrů povinen.

¹³⁰ Jedná se o trestný čin neposkytnutí pomoci.

¹³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 10. 1997 sp. zn. 2 Tzn 106/97.

¹³² JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 482.

¹³³ KUČERA, P. Tuzemský přístup k opomenutí v trestním právu v zrcadle trojího členění. Základní úvahy. Trestněprávní revue, roč. 2012, č. 5, s. 105.

¹³⁴ NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, 2. 6.vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010. s. 27–29.

¹³⁵ NOVOTNÝ, F. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. s. 333.

¹³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2015, sp. zn. 8 Tdo 1576/2014.

pachatel chtěl použít k vraždě jiné osoby, měl zároveň být takovým prostředkem (mechanismem), jenž by měl usmrtit nejen oběť, ale i samotného pachatele.

Rovněž není rozhodné, zda k usmrcení došlo v důsledku krátkodobého aktu (např. zastřelení) nebo v důsledku dlouhotrvajícího působení na tělesnou integritu (např. nepodávání stravy).¹³⁷ V případě dlouhotrvajícího působení se však obvykle nebude jednat o vraždu prostou, ale spíše o některou z kvalifikovaných skutkových podstat, tedy o vraždu s rozmyslem nebo po předchozím uvážení.

5.1.2 Objekt

Objektem trestného činu vraždy je tedy lidský život, od kterého je nezbytné odlišovat hmotný předmět útoku, jímž je v případě vraždy živý člověk.¹³⁸ Živým člověkem se rozumí člověk od počátku porodu (tj. ještě za živého člověka lze považovat dítě ještě před tím, než zcela opustí tělo matky, a ještě před tím, než dojde k jeho oddělení od těla matky) až do smrti člověka, tedy biologické smrti mozku, kdy je obnovení životních funkcí již zcela vyloučeno. V této souvislosti pak stojí za zmínku, že za smrt dle ust. § 140 TZ není možné považovat stav tzv. klinické smrti, kdy je obnovení životních funkcí stále ještě možné.¹³⁹

Objektem trestného činu vraždy pak nemůže být například již mrtvé tělo člověka, v takovém případě by se jednalo pouze o pokus na nezpůsobilém předmětu útoku,¹⁴⁰ neboť předmětem útoku by již nebyl živý člověk.¹⁴¹

5.1.3 Subjekt

Subjektem (pachatelem) vraždy může být jakákoliv fyzická osoba, která je trestně odpovědná,¹⁴² může jím být podle zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti

¹³⁷ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 482.

¹³⁸ NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, 2. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010. s. 27–29.

¹³⁹ NOVOTNÝ, F. Trestní zákoník 2010: stav k 1. 4. 2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva. Praha: Eurounion, 2010, s. 246–248.

¹⁴⁰ Pokus na nezpůsobilém předmětu útoku je charakteristický omylem o způsobilosti nebo existenci předmětu útoku a současně omylem o existenci nebo zasažitelnosti individuálního objektu trestného činu.

¹⁴¹ PRÍBELSKÝ, P. Vybrané otázky trestnosti nespôsobilého pokusu. Trestněprávní revue, roč. 2006, č. 8, s. 236.

¹⁴² NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, 2. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010. s. 27–29.

právnických osob a řízení proti nim rovněž právnická osoba. Jedná se tedy o obecný subjekt trestného činu vraždy, který nemusí mít žádné specifické vlastnosti, způsobilost či postavení.¹⁴³

Co se týká pachatele vraždy, z kriminologického hlediska lze konstatovat, že vraždy jsou často páchany mladými pachateli, kteří mají nízkou úroveň vzdělání. Významné procento pachatelů vražd trpí určitým stupněm slabomyslnosti. Často se u nich také vyskytuje závislost na alkoholu či jiných návykových látkách, přičemž poměrně častým jevem je skutečnost, že vražd se dopouštějí nezdrženliví a agresivní jedinci se specifickou poruchou osobnosti. Ve srovnání s celou populací je mezi pachateli vražd větší procento svobodných či rozvedených jedinců.¹⁴⁴

V odborné literatuře se také uvádí, že většina (cca 70 % i více) pachatelů vražd znala před spácháním trestného činu oběť vraždy, lze zde tedy velmi často identifikovat motiv osobních vztahů mezi pachatelem a obětí. Tuto skutečnost dokládají i policejní statistiky, kterým je věnována podkapitola č. 5.6. Téměř polovina pachatelů vražd již má v době spáchání vraždy kriminální minulost, tj. jedná se o pachatele, kteří jsou recidivisté a velmi často již byli v minulosti trestáni,¹⁴⁵ což rovněž potvrzují i údaje z policejních statistik uvedené níže.

5.1.4 Subjektivní stránka

Trestný čin vraždy je ve smyslu ust. § 13 odst. 2 TZ, kde je upraven, trestným činem úmyslným, co se týká subjektivní stránky, je ke spáchání trestného činu vraždy nutný úmysl, přičemž postačuje úmysl nepřímý. Úmysl pachatele vraždy musí směřovat k usmrcení jiného člověka, nikoliv k ohrožení či poškození jiného zájmu (byť by jeho důsledkem bylo úmrtí člověka). V případě, že pachatel jedná s jiným úmyslem, než je usmrcení člověka, nemůže být odpovědný za trestný čin vraždy.¹⁴⁶

¹⁴³ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GŘIVNA, T. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 546.

¹⁴⁴ MARTÍNEK, P., ZÍDKA, A. Metodika vyšetřování vražd. Bezpečnostní sbory [online]. [cit. 2013-12-27]. Dostupné z: http://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2011/metodika_vysetrovani_vrazd-prezentace.pdf.

¹⁴⁵ MORRALL, P. Murder and society. West Sussex: John Willey and sons, 2006. s. 42.

¹⁴⁶ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1462.

Výše uvedené potvrzuje i judikát Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 11 Tdo 743/2002 ze dne 8. 4. 2003, který se vztahuje právě k nepřímému úmyslu, tedy ke lhostejnosti, resp. srozumění pachatele se smrtelným následkem činu. Nejvyšší soud zde dovedl, že *„s ohledem na způsob provedení útoku, jeho intenzitu, charakter zbraně, místo na těle poškozeného, do kterého byl útok veden, jakož i na zjištění, že pachatel nemohl počítat se žádnou konkrétní okolností, která by mohla smrtelnému následku zabránit, vyjadřuje stav lhostejnosti pachatele k usmrcení poškozeného jeho srozumění s tímto následkem.“*¹⁴⁷ Z uvedených důvodů pak bylo možné jednání pachatele kvalifikovat jako trestný čin vraždy.

*„Úmysl pachatele, byť eventuální, musí směřovat k usmrcení člověka. Pokud by pachatel jednal v úmyslu ohrozit nebo poškodit jiný zájem chráněný trestním zákoníkem než zájem na ochraně života a jeho jednání mělo za následek smrt člověka, ke které by nebyl dán úmysl pachatele (pachatel nechtěl smrt způsobit a nevěděl, že takový následek může způsobit, anebo to sice věděl, ale nebyl s tím srozuměn), není trestně odpovědný za vraždu.“*¹⁴⁸ Zjišťování zavinění je přitom u trestného činu vraždy obvykle obtížné a často na něj lze usuzovat jen z okolností spáchání trestného činu. Při zjišťování, zda pachatel jednal v konkrétním případě s úmyslem vraždit, je tudíž potřeba vycházet z okolností, za kterých došlo k útoku ze strany pachatele, jakým motivem byl pachatel veden, co útoku předcházelo, jakým způsobem byl útok proveden, jaký nástroj byl při útoku použit nebo zda pachatel záměrně útočil na části těla, kde jsou životně důležité orgány apod.¹⁴⁹

K této problematice se vyjadřoval i Nejvyšší soud ČR, který dovedl, že *„nepodaří-li se z dostupných důkazů spolehlivě zjistit, jakou pohnutkou byl pachatel ke svému činu veden, nelze z toho bez dalšího usuzovat na chybějící úmysl způsobit postiženému smrtelný následek (§ 140 odst. 1 TZ), jestliže je tento úmysl dostatečně zřejmý z prokázaných okolností a intenzity vykonaného útoku, zejména použije-li pachatel zbraň, o které ví, že svojí povahou je způsobila jiného usmrtit, a útok záměrně vede proti těm částem těla, kde jsou uloženy orgány důležité pro život.“*¹⁵⁰

¹⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 11 Tdo 743/2002 ze dne 8. 4. 2003.

¹⁴⁸ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1463.

¹⁴⁹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 484.

¹⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 Tdo 1527/2010 ze dne 15. 12. 2010.

Jaký byl úmysl pachatele, přitom zjišťuje a závěry ze zjištěných poznatků vždy vyvozuje pouze soud, není možné, aby o tom rozhodoval např. psycholog či jiný znalec, ten může soudu pouze poskytnout informace týkající se skutkového stavu, na jejichž základě může soud rozhodnout. Vrchní soud v Praze v této souvislosti ve svém rozsudku sp. zn. 2 To 116/2009 uvedl, že „znalec psycholog, ani znalec z jiného odvětví, není oprávněn ve svém posudku hodnotit, zda obviněný měl v úmyslu poškozeného usmrtit. Volné hodnocení důkazů z hlediska jejich pravdivosti, tedy zda obsah provedeného důkazu jednotlivě i v souhrnu s ostatními důkazy je pravdivý, je doménou soudu (v přípravném řízení státního zástupce a policejního orgánu), který se při této činnosti opírá, vedle dalších důkazů, též o znalecký posudek psychologa (popř. psychiatra) o vyšetření duševního stavu obviněného či svědka.“¹⁵¹

V praxi je pak nezdání nutné řešit otázku, jestli vztah lhostejnosti k následku je možné považovat již za srozumění s následkem. V odborné literatuře se názory na tuto problematiku liší, nicméně obvykle převažují názory, že skutečný vztah lhostejnosti k následku nepostačuje k naplnění volní složky nepřímého úmyslu (pokud se jedná o pravou lhostejnost, schází zde totiž složka vůle). Soudy v takových případech obvykle na podkladě výpovědi pachatele zpravidla dovozují jeho „srozumění“ s následkem, tedy dovozují, že je zde nepřímý úmysl. Vůle, nezávisle na tom, zda se vyskytuje ve formě chtění nebo ve formě srozumění, musí směřovat k následku, tedy ke smrti jiného člověka. Je tedy nutné, aby zde byl aktivní vztah pachatele k následku. S touto praxí lze v souladu se Šámallem plně souhlasit, pokud lhostejnost pachatele trestného činu k tomu, jestli určitý následek nastane, nebo naopak nenastane, vyjadřuje jeho kladné stanovisko k oběma těmito možnostem ve smyslu, že pachatel je smířen s tím, že způsobem, který je uveden uvedeným v trestním zákoníku se může dopustit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného tímto zákonem.¹⁵²

V souvislosti s úmyslem pachatele je pak nutné také uvést, že pokud měl pachatel v úmyslu způsobit smrt jiného člověka určitým způsobem, nicméně ta byla nakonec způsobena jinak, než si pachatel představoval, lze mu přičíst zavinění trestného činu jen za předpokladu, že byl i ten způsob, kterým ke smrti došlo alespoň v obecné podobě

¹⁵¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 2 To 116/2009 ze dne 7. 1. 2010.

¹⁵² ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1463.

v představách pachatele zahrnut. Pokud však smrt nastala podstatně odlišným způsobem od pachatelem předpokládaného způsobu, pachatel bude odpovědný za trestný čin vraždy pouze ve stadiu pokusu v souběhu s trestným činem usmrcení z nedbalosti dle ust. § 143 TZ. V praxi může podobně také nastat situace, že pachatel zaútočí na jednu osobu s úmyslem ji usmrtit, ale nedopatřením usmrtí místo této osoby jinou osobu. V takovém případě se jedná o pokus vraždy na té osobě, kterou pachatel zamýšlel usmrtit v souběhu s usmrcením z nedbalosti na té osobě, která byla skutečně usmrcena pachatelovým jednáním. Toto pravidlo se týká však jen útoků, kdy se nedopatřením odchýlí mechanismus útoku (např. pachatel vystřelí na osobu, kterou plánuje usmrtit, netrefí se a zastřelí místo ní jinou osobu, která se nachází v blízkosti). Nejedná se však o ty případy, kdy si pachatel jinou osobu splete s osobou, kterou má v úmyslu usmrtit a v domnění, že se jedná o osobu, jíž chce usmrtit, usmrtí jiného člověka. V takovém případě se jedná o dokonáný trestný čin vraždy, nezávisle na tom, zda byla usmrcena jiná osoba, než pachatel původně zamýšlel.¹⁵³

5.1.5. Sankce za vraždu prostou

Sankci za jakýkoliv trestný čin, vraždu nevyjímaje, je možné ukládat pouze na základě právní úpravy v TZ. Pachateli v souladu se současnou právní úpravou a zásadami není možné uložit kruté či nepřiměřené trestní sankce. Výkonem trestní sankce také nesmí být ponižena lidská důstojnost,¹⁵⁴ což je pravidlo, jež nesmí být porušeno, a to ani v případě, že se jedná o skutečně zvlášť závažný zločin, jakým trestný čin vraždy bezesporu je.

Ukládaná trestní sankce také musí být přiměřená tomu, jak závažný trestný čin byl spáchán včetně okolností spáchání tohoto trestného činu., přihlížet je nutné i k osobním, majetkovým i rodinným poměrům pachatele. Jak uvádí Vantuch, ačkoliv „*trest odnětí svobody může soud uložit za všechny trestné činy uvedené v trestním zákoníku, musí být ukládán jen jako nejzazší prostředek (tzv. ultima ratio), a to v případě, kdy uložení jiného trestu nebo ochranného opatření není dostačující.*“¹⁵⁵ V případě zvlášť závažného

¹⁵³ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1463.

¹⁵⁴VANTUCH, Pavel. Tresty v novém trestním zákoníku. Právní rádce [online]. 2009 [cit. 2016-08-12]. Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-39116660-tresty-v-novem-trestnim-zakoniku>

¹⁵⁵Tamtéž.

trestného činu vraždy nelze však očekávat (a potvrzuje to i rozhodovací praxe soudů), že by byl dostačující samostatně uložený jiný trest než odnětí svobody.

Podle kritéria dělení trestných činů na přečiny, zločiny, popř. jejich podskupinu zvlášť závažné zločiny, je vražda vzhledem k tomu, že se v případě vraždy prosté jedná o úmyslný trestný čin, za který lze uložit trest v rozpětí mezi 10 a 18 lety, zvlášť závažným zločinem, protože horní hranice trestní sazby je u vraždy prosté, stejně jako u jejich kvalifikovaných skutkových podstat vyšší než 10 let.¹⁵⁶

I pro trestný čin vraždy také ohledně ukládání trestu platí ust. § 53 odst. 1 TZ, kde zákon stanoví, že „vedle trestu, který stanoví trestní zákon za některý trestný čin, lze uložit i jiné tresty uvedené v § 52 TZ.“¹⁵⁷ Není však možné uložit trest domácího vězení vedle trestu odnětí svobody stejně jako nelze uložit trest obecně prospěšných prací vedle trestu odnětí svobody, peněžitý trest vedle propadnutí majetku a také není možné uložit zákaz pobytu vedle vyhoštění.¹⁵⁸ I v případě vraždy lze za zákonem stanovených podmínek uložit i další tresty, kterou jsou v případě vraždy obvykle ukládány společně s odnětím svobody.

Konkrétní výše trestu, která bude pachateli za vraždu uložena, pak záleží na celé řadě okolností, přičemž zásadní vliv mají jak výše zmíněné poměry pachatele, tak samotný způsob vedení útoku stejně jako různé polehčující (ust. § 41 TZ) a přitěžující (ust. § 42 TZ) okolnosti trestného činu.¹⁵⁹ Polehčujícími i přitěžujícími okolnostmi jsou právně významné skutečnosti, jež se po jejich zjištění a vyhodnocení projevují v rozhodnutí soudu o druhu a výměře trestu za konkrétní trestný čin. Jedná se o velmi důležitý prostředek individualizace trestu.¹⁶⁰ Polehčující okolnosti tak vedou ke zmírnění trestu, přitěžující okolnosti naopak k jeho zprísnění.

Příkladem polehčujících okolností, které TZ výslovně vyjmenovává, je například skutečnost, že se pachatel dopustil trestného činu poprvé a pod vlivem okolností na něm nezávislých, trestný čin byl spáchán v silném rozrušení pachatele, ze soucitu či v důsledku nedostatku životních zkušeností, pod tlakem závislosti či podřízenosti jiné osobě, pod hrozbou či nátlakem, vlivem tíživých osobních či rodinných okolností, stejně jako

¹⁵⁶ § 14 odst. 1 a 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

¹⁵⁷ § 53 odst. 1 tamtéž.

¹⁵⁸ § 53 odst. 1 tamtéž.

¹⁵⁹ § 41 a 42 tamtéž.

¹⁶⁰ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, s. 124.

pachatel spáchal čin při odvracení útoku či nebezpečí (tzv. exces z nutné obrany či krajní nouze), ale patří sem například i skutečnost, že pachatel trestný čin sám oznámil úřadům, aktivně se přičinil o odstranění škodlivých následků trestného činu či spolupracoval při objasňování trestné činnosti, trestného činu upřímně litoval, po jeho spáchání vedl řádný život a další okolnosti, jež jsou uvedeny v ust. § 41 TZ.¹⁶¹

Mezi přitěžující okolnosti pak TZ řadí například následující okolnosti: rozmysl a předchozí uvážení, spáchání činu z důvodu „*ziskuchtivosti, z pomsty, z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti nebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky*“,¹⁶² skutečnost, že čin byl spáchán surovým či trýznivým způsobem, trestným činem pachatel porušil svoji zvláštní povinnost, spáchal trestný čin za krizové situace, živelné pohromy či podobné situace, byl organizátorem trestného činu, jehož se dopustil spolu s jinými, nebo třeba okolnost, že čin byl spáchán na osobě podílející se na záchraně života a zdraví nebo na ochraně majetku a celá řada dalších okolností, jež jsou vymezeny v ust. § 42 TZ.¹⁶³

Polehčující i přitěžující okolnosti jsou v TZ vyjmenovány pouze demonstrativně (příkladmo), tudíž soud může vzít jako polehčující nebo přitěžující okolnost i jinou okolnost, kterou zákon výslovně nezmiňuje.¹⁶⁴ V této souvislosti se domnívám, že u polehčujících okolností je demonstrativní výčet neproblematický, protože je ve prospěch pachatele, nicméně v případě přitěžujících okolností se nabízí otázka, zda by nebylo vhodnější je stanovit spíše taxativním výčtem, aby nedocházelo k přílišnému rozšiřování přitěžujících okolností.

Pokud se týká přitěžujících okolností, v řadě případů se lze setkat s tím, že taková okolnost je přímo zákonným znakem skutkové podstaty trestného činu, a to buď základní skutkové podstaty, nebo skutkové podstaty kvalifikované, jež podmiňuje použití vyšší trestní sazby. Například v případě trestného činu vraždy je znakem kvalifikované skutkové podstaty fakt, že trestný čin byl spáchán s rozmyslem nebo po předchozím uvážení podle § 140 odst. 2 TZ. To znamená, že v případě vraždy spáchané s rozmyslem či po předchozím uplatnění bude trestný čin posuzován jako kvalifikovaná skutková

¹⁶¹ § 41 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

¹⁶² § 42 odst. 1 písm. b tamtéž.

¹⁶³ § 42 odst. 1 písm. b tamtéž.

¹⁶⁴ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 541–542, 566–567.

podstata a trest bude ukládán dle ust. § 140 odst. 2 TZ. Jinak řečeno to znamená, že rozmysl či předchozí úvaha jsou již zahrnuty v kvalifikované skutkové podstatě a nelze je tedy použít ještě jako přitěžující okolnost, byť v některých případech je možné zhodnotit intenzitu naplnění znaků kvalifikované skutkové podstaty jako přitěžující okolnost.¹⁶⁵ Rovněž není možné vraždu spáchanou s rozmyslem či po předchozím uvážení hodnotit jako vraždu prostou a uplatnit přitěžující okolnosti, neboť aplikace kvalifikované skutkové podstaty má v takovém případě přednost.

5.2 Vývojová stadia trestného činu vraždy a jejich trestnost

Právní teorie vymezuje vývojová stadia jako určité fáze, které jsou charakteristické pro uskutečnění pachatelova úmyslu spáchat trestný čin.¹⁶⁶ Jinak řečeno vývojová stadia představují takové časové rozložení jejího páčání, jež postupuje od forem nejméně rozvinutých k nejrozvinutějším (tj. příprava trestného činu, pokus trestného činu, dokonání trestného činu – to na rozdíl od jednorázově spáchaného trestného činu).¹⁶⁷ Po dokonání trestného činu je možné, aby následovalo dokončení trestné činnosti a činnost pachatele po spáchání trestného činu¹⁶⁸ (v případě vraždy se může typicky jednat např. o ukrytí těla oběti).

Vlastním vývojovým stádiím trestného činu předchází pojetí myšlenky spáchat konkrétní trestný čin či projev takové myšlenky směřující ke spáchání trestného činu, nicméně jako vývojová stadia trestného činu z pohledu práva lze označit přípravu trestného činu (z pohledu trestního práva je relevantní jen u trestných činů, u kterých to TZ výslovně stanoví, jako např. právě u vraždy), pokus trestného činu a dokonání trestného činu.¹⁶⁹ Od dokonání trestného činu pak je nutné odlišovat pojem dokončení trestného činu, které bývá někdy zohledněno v konkrétní skutkové podstatě trestného činu. Jednání pachatele po činu pak bývá velmi často beztrestné, nicméně existují i případy, kdy naplňuje samostatnou skutkovou podstatu trestného činu, tj. např. pachatel vraždy následně z obav

¹⁶⁵ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 567.

¹⁶⁶ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 269.

¹⁶⁷ KRATOCHVÍL, V. in HENDRYCH D., Právnícký slovník, 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, heslo: stadia trestné činnosti.

¹⁶⁸ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GŘIVNA, T. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 237–238.

¹⁶⁹ KRATOCHVÍL, V. Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 278–281.

z prozrazení svého činu zastrašuje svědky, popř. svědky dokonce usmrtí či se o to pokusí, dopustí se dalšího trestného činu.¹⁷⁰

5.2.1 Příprava

Příprava je trestná pouze u zvlášť závažných zločinů, a to za předpokladu, že to TZ výslovně stanoví u konkrétního trestného činu.¹⁷¹ Přípravou se dle ust. § 20 odst. 1 TZ rozumí „jednání, které záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvlášť závažného zločinu, zejména v jeho organizování, opatrování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, srocení, v návodu nebo pomoci k takovému zločinu.“¹⁷²

Vražda je v návaznosti na výši trestní sazby zvlášť závažným zločinem a TZ pak v ust. § 140 odst. 4 zakotvuje trestnost přípravy trestného činu vraždy,¹⁷³ což znamená, že vražda splňuje výše zmíněné podmínky pro trestnost přípravy vraždy. Z povahy věci ovšem vyplývá, že v případě vraždy prosté nebude však příprava v praxi připadat v úvahu, protože jinak se bude jednat již o kvalifikovanou skutkovou podstatu, tedy vraždu s rozmyslem či po předchozím uvážení.¹⁷⁴ Příprava vraždy je postihována podle téže trestní sazby jako zvlášť závažný zločin vraždy, k němuž tato příprava směřovala.¹⁷⁵

Příprava je trestná i tehdy, pokud bylo pachateli jinými osobami v dalším jednání směřujícím k usmrcení jiného zabráněno. To potvrzuje i judikatura Nejvyššího soudu, kdy např. v rozsudku sp. zn. 6 Tz 98/68 ze dne 10. prosince 1968 Nejvyšší soud uvedl, že posouzení skutku jako přípravy trestného činu vraždy není na překážku ani skutečnost, že pachateli bylo osobami, které byly na místě přítomny, zabráněno v takové formě jednání, které by jinak bezprostředně směřovalo k dokonání trestného činu vraždy. „Existence překážky, pro niž pachatel nemohl bezprostředně zaútočit na předmět

¹⁷⁰ NOVOTNÝ, F. Trestní zákoník 2010: stav k 1. 4. 2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva. Praha: Eurounion, 2010, s. 70–74.

¹⁷¹ § 20 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁷² § 20 odst. 1 tamtéž.

¹⁷³ § 140 odst. 4 tamtéž.

¹⁷⁴ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 486.

¹⁷⁵ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, s. 461.

*vražedného útoku, není rozhodná pro posouzení činu jako pokusu vraždy, třebaš šlo o objektivní na vůli pachatele nezávislou překážku.*¹⁷⁶

5.2.2 Pokus

Stejně jako příprava je i pokus trestného činu vymezen v TZ, a to konkrétně v ust. § 21 odst. 1 TZ, kde je stanoveno, že pokusem se rozumí jednání bezprostředně směřující k dokonání trestného činu, kterého se pachatel dopustil s úmyslem spáchat trestný čin. Takové jednání lze charakterizovat jako pokus trestného činu, pokud nedošlo k dokonání daného trestného činu.¹⁷⁷ K tomu, aby bylo možno konkrétní jednání označit jako pokus trestného činu, je potřeba, aby takové jednání již dosahovalo určité objektivní kvality, především aby toto jednání již představovalo skutečné nebezpečí pro zájmy chráněné TZ, samozřejmě vedle naplnění znaků vnitřních, mezi které se řadí zejména úmysl.¹⁷⁸ Pokusem trestného činu je přitom jak přímé působení na hmotný předmět útoku (tj. na poškozeného), které ale nevedlo k dokonání trestného činu, byť k tomu v zásadě bylo způsobilé, tak i odstraňování překážek v závěrečném stadiu trestné činnosti, stejně jako použití prostředků ke spáchání trestného činu. Podmínkou je, aby se vždy jednalo o takové jednání, které má bezprostřední význam pro samotné dokonání trestného činu.¹⁷⁹

Pokus je postihován stejnou trestní sazbou jako dokonáný trestný čin. Samotná skutečnost, že pachatel vraždy dobrovolně od trestného činu vraždy upustí ve stadiu pokusu, neznamena, že je pachatel beztrestný. K beztrestnosti je nutné splnit podmínky uvedené v ust. § 21 odst. 3 TZ, tedy zejména musí dojít k odstranění nebezpečí, které vzniklo zájmu, který je chráněn prostřednictvím TZ (tedy lidskému životu), nebo pokud *„učinil o pokusu trestného činu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknutého pokusu trestného činu, mohlo být ještě odstraněno.*¹⁸⁰ Oznámení je možno učinit jak policejnímu orgánu, tak i státnímu zástupci, v případě vojáka též jeho nadřízenému.

¹⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. , 6 Tz 99/68 ze dne 10. 12.1968.

¹⁷⁷ § 21 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁷⁸ KUČERA, P. Objektivní teorie, subjektivní teorie a pokus trestného činu. *Trestněprávní revue*, roč. 2009, č. 1, s. 1.

¹⁷⁹ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 296.

¹⁸⁰ § 21 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Z praktického hlediska je také důležité, že pokud pachatel v průběhu jednání směřujícího ke spáchání trestného činu vraždy od tohoto jednání ve stadiu pokusu vraždy upustí, je možné, že pachatel nebude trestně odpovědný za pokus vraždy, ale bude trestně odpovědný za dokonáný jiný trestný čin, kterým typicky může být trestný čin ublížení na zdraví, popř. ublížení na zdraví z nedbalosti.

Z pohledu postihování vraždy přitom není příliš rozhodné, zda se jedná o pokus, či pouze o přípravu, neboť příprava i pokus jsou u vraždy postihovány dle trestní sazby stanovené v TZ za vraždu. V praxi lze samozřejmě předpokládat, že s mírou dokonání trestného činu se bude zvyšovat konkrétní uložený trest pachateli, tj. pachatel, který ve stadiu přípravy zatím jen opatřoval zbraň, kterou měl v úmyslu oběť usmrtit, bude obvykle postižen mírněji než pachatel, který již započal s usmrcováním oběti a způsobil jí např. zranění (tj. jednalo se o stadium pokusu, kdy pachatel fyzicky působil na předmět útoku, kterým byl živým člověk), nicméně vždy záleží na konkrétních okolnostech případu.

Z praktického hlediska pak může být zajímavou otázkou rovněž nezpůsobilý pokus vraždy, např. pokus nezpůsobilými prostředky, jakým se rozumí např. pokus vraždy zaříkáváním či atrapou střelné zbraně. V současnosti se vychází z toho, že každý pokus je zásadně trestný, tj. trestně postihován by měl být například i pokus vraždy atrapou, výjimkou jsou případy, kdy lze použít zásadu subsidiarity trestní represe,¹⁸¹ případně, kdy v méně závažných případech nezpůsobilého pokusu, kdy umožňuje TZ od potrestání upustit¹⁸² (typicky by se z uvedených příkladů mohlo jednat např. o pokus vraždy zaříkáváním).

5.2.3 Dokonaný trestný čin

Dokonaný trestný čin je nejzávažnějším stadiem trestného činu, který v sobě zároveň konzumuje jak přípravu, tak pokus trestného činu. Jedná se o jednání, které naplňuje veškeré znaky trestného činu, které jsou uvedeny ve zvláštní části TZ,¹⁸³ v případě trestného činu vraždy v ust. § 140 TZ. Jinak řečeno, dokonaným trestným činem vraždy je vražda tak, jak je popsána v této kapitole práce.

¹⁸¹ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GŘIVNA, T. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 243.

¹⁸² JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 286.

¹⁸³ Tamtéž, s. 268.

5.3 Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy

Vedle vraždy prosté pak trestní zákoník upravuje kvalifikované skutkové podstaty vraždy, jimiž jsou vražda premeditativní a vražda kvalifikovaná. Tyto skutkové podstaty jsou upraveny v ust. § 140 odst. 2 a 3 TZ.

5.3.1 Premeditativní vražda

Termín premeditace pochází z psychologie a ve své podstatě charakterizuje volní jednání, jenž sestává ze dvou fází – fáze rozhodovací a fáze realizační.¹⁸⁴ Premeditace se primárně vztahuje na fázi rozhodovací.¹⁸⁵ Premeditativní vražda bývá v právní teorii definována různým způsobem, nicméně pro účely této práce se přikláním k definici, kterou ve své knize uvádí Hořák, který se právě zvláště závažným zločinem vraždy zabývá v celé řadě svých publikací a článků.

Premeditací se podle Hořáka rozumí myšlenková činnost pachatele, která spočívá v hodnocení různých protichůdných motivací, a která předchází a podmiňuje pachatelovo rozhodnutí spáchat trestný čin, případně i rozhodnutí, jakým způsobem bude trestný čin spáchán. Jinak řečeno premeditace se vztahuje k volbě pachatele mezi různými motivy, postupy a budoucími možnostmi. To znamená, že se jedná o určitou psychickou aktivitu či psychický proces na straně pachatele trestného činu.¹⁸⁶

Trestní zákoník pak premeditativní vraždou rozumí vraždu spáchanou s rozmyslem a vraždu spáchanou po předchozím uvážení, přičemž tyto typy vraždy jsou ve srovnání s vraždou prostou přísněji postihovány a jsou upraveny v § 140 odst. 2 TZ. Rozmysl či předchozí uvážení lze chápat jako zvláštní kvalifikační okolnost trestného činu vraždy.¹⁸⁷ Důvodem pro toto rozlišení je snaha odlišit různé útoky proti životu z hlediska například jejich intenzity, brutality, promyšlenosti apod.¹⁸⁸ V § 140 odst. 2 TZ je stanoveno, že *„kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.“*¹⁸⁹ Ustanovení § 140 odst. 2 TZ je specifické

¹⁸⁴ HOŘÁK, J. Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd. Praha: Univerzita Karlova, 2011, s. 140.

¹⁸⁵ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1466.

¹⁸⁶ HOŘÁK, J. Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd. Praha: Univerzita Karlova, 2011, s. 141.

¹⁸⁷ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, s. 455.

¹⁸⁸ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 478.

¹⁸⁹ § 140 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

tím, že ve srovnání s jinými trestnými činy, protože při formulaci kvalifikované skutkové podstaty byla zákonodárcem použita jiná legislativní technika, která spočívá v tom, že se zde neodkazuje na základní skutkovou podstatu v ust. § 140 odst. 1 TZ, ale jeho text zde zákon opakuje a doplňuje jej o znak rozmyslu či předchozího uvážení.¹⁹⁰ Někteří autoři (např. Žatecká) v této souvislosti zmiňují otázku, zda se ve vztahu mezi ust. § 140 odst. 1 TZ a ust. § 140 odst. 2 TZ jedná o vztah mezi základní a kvalifikovanou skutkovou podstatou, nebo o vztah mezi dvěma základními skutkovými podstatami,¹⁹¹ obvykle je však v literatuře premeditativní vražda chápána jako kvalifikovaná skutková podstata, s čímž se plně ztotožňují, neboť i přes to, že lze na premeditativní vraždu nahlížet různým způsobem, domnívám se, že samotná premeditace je charakteristickým znakem vyššího stadia promyšlení vraždy, čímž by měla být i charakteristickým znakem kvalifikované skutkové podstaty.

Vražda, která byla spáchaná s rozmyslem nebo po předchozím uvážení obsahuje oproti vraždě prosté navíc jeden znak, který se vztahuje k míře úmyslného zavinění, která zvyšuje závažnost trestného činu, ovšem nemění nijak povahu trestného činu vraždy.¹⁹²

Charakteristickým znakem předchozího rozmyslu i uvážení je tedy ve srovnání s vraždou prostou fakt, že pachatel vraždy má u premeditativní vraždy „*nad svým jednáním určitou vyšší míru racionální kontroly*.“¹⁹³ To znamená, také těsnější vnitřní psychický vztach pachatele k zamýšlenému následku (tedy k usmrcení) než u vraždy prosté, kde pachatel může např. spontánně neadekvátně zareagovat na vyhrocenou situaci. Jedná se tedy o pachatele, který navzdory tomu, že měl příležitost vypořádat se s motivy, jež jej k vraždě vedou, ve svém zločinném úmyslu setrval a realizoval jej. Tento znak pak poukazuje na to, že trestný čin takového pachatele je nebezpečnější a škodlivější než v případě vraždy prosté, protože rozhodnutí o spáchání vraždy vzniklo na podkladě zralé úvahy, čímž lze mít také důvodně za to, že takové rozhodnutí odráží reálný a dlouhodobý postoj pachatele k zájmu chráněnému trestním zákoníkem. Hořák k tomu doplňuje také

¹⁹⁰ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1466.

¹⁹¹ ŽATECKÁ, E. Vybrané trestné činy proti životu a zdraví ve světle nového trestního zákoníku a z pohledu judikatury. In Hamulák, O. (ed). Fenomén judikatury v právu. Sborník z konference Olomoucké debaty mladých právníků 2009. první. Praha: Leges, 2009. s. 397.

¹⁹² JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 479.

¹⁹³ HOŘÁK, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, roč. 2009, č. 10, s. 53.

„jistou otrlost, neúctu a lhostejnost k lidskému životu.“¹⁹⁴ Rozmysl či předchozí uvážení také nelze chápat jako zvláštní znaky úmyslu dle ust. § 5 TZ, ale jedná se o okolnosti, jež stojí mimo strukturu úmyslu, nicméně ovlivňují způsob, jakým u pachatele vzniká vůle ke spáchání trestného činu.¹⁹⁵

Za účelem odlišení vraždy s rozmyslem a vraždy po předchozím uvážení je nyní nutné vymezit pojem rozmysl a pojem předchozí uvážení. Rozmyslem se rozumí dělítko mezi vraždou prostou a vraždou spáchanou po předchozím uvážení, která je nejzávažnějším typem vraždy. V této souvislosti je také nutné uvést, že již vražda prostá je úmyslným trestným činem, a z tohoto důvodu jí musí předcházet určitá rozumová úvaha pachatele. Rozmyslem je pak tedy vyšší stupeň takové úvahy. Rozmyslem tedy chápeme uvážení, která předcházelo bezprostředně či poměrně krátkou dobu před spácháním trestného činu.¹⁹⁶

Rozmysl lze označit za kvalifikovanou formu úmyslu. Jeho podstata spočívá v tom, že pachatel trestného činu patřičně zváží své zamýšlené jednání a na podkladě takového svého subjektivního přístupu následně jiného člověka úmyslně usmrtí. Nelze však vždy a za všech okolností tvrdit, že se musí jednat o dlouhodobou úvahu, neboť v případě rozmyslu se může jednat pouze o velmi krátkou úvahu, při které však pachatel jedná uváženě (nikoliv ovšem po předchozím uvážení). V případě, že pachatel jedná s rozmyslem, znamená to, že při svém jednání zvážil zásadní okolnosti takového zamýšleného jednání, a to jak z hledisek, která svědčí pro spáchání trestného činu vraždy, tak i z hledisek, která svědčí proti němu, zvolil vhodné prostředky k usmrcení jiného člověka a zvážil rovněž rozhodné důsledky takového jednání, nicméně na rozdíl od předchozího uvážení zde chybí vyšší forma rozvahy, zejména ve formě plánování a konkrétnějšího promýšlení činu včetně možných způsobů jeho provedení, tedy tzv. plánování činu.¹⁹⁷

Vedle vraždy spáchané s rozmyslem upravuje ust. § 140 odst. 2 TZ také již zmíněnou vraždou spáchanou po předchozím uvážení. Předchozí uvážení se pak od rozmyslu liší jednak svou intenzitou a jednak delší dobou trvání, neboť obvykle předchází poměrně

¹⁹⁴ HOŘÁK, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, roč. 2009, č. 10, s. 53.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 53.

¹⁹⁶ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 479.

¹⁹⁷ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1467.

delší dobu spáchání trestného činu vraždy.¹⁹⁸ Pod pojmem předchozí uvážení lze rozumět případ vraždy, kdy pachatel *předem*, tedy ještě před samotným spácháním trestného činu, *zvážil rozhodující okolnosti provedení činu*, a to včetně volby místa a doby spáchání činu, použití zbraně nebo jiného prostředku, který je vhodný k usmrcení jiné osoby. Pachatel tak přitom činí s cílem, aby došlo k úspěšnému spáchání trestného činu vraždy a k co největšímu možnému vyloučení úspěšné obrany ze strany oběti trestného činu.¹⁹⁹

Předchozí uvážení se tedy nevztahuje jen na vlastní rozhodnutí pachatele spáchat trestný čin (tj. na uvážení veškerých pro a proti spáchání trestného činu), ale zahrnuje rovněž jednotlivé prostředky a způsob provedení útoku. V této souvislosti je možné hovořit o určitém plánu pachatele, popř. o plánovaném trestném činu vraždy.²⁰⁰ Není však nutné, aby byl trestný čin naplánován do veškerých podrobností a detailů. Postačuje zde, pokud je trestný čin naplánován tak, že jsou rámcově vymezeny rozhodné skutečnosti k provedení činu, které pachatel může při vlastním páchaní trestného činu doplňovat či měnit ve vztahu ke konkrétní situaci a jejímu vývoji.²⁰¹ Ve své podstatě tak postačuje primitivní plánování trestného činu, nevyžaduje se žádná velká rafinovanost při plánování vraždy.²⁰² Charakteristickým rysem předchozího uvážení je pak především skutečnost, že úvaha pachatele obvykle probíhá s určitým časovým odstupem od vlastního útoku. Z tohoto důvodu by také v případě vraždy spáchané po předchozím uvážení mělo být možné rozeznat stádium přípravy trestného činu dle ust. § 20 TZ.²⁰³

Pokud se týká vlastního rozlišení mezi vraždou spáchanou s rozmyslem a vraždou spáchanou po předchozím uvážení, jak již bylo zmíněno, stěžejní je zde zejména skutečnost, že „*rozmysl (reflexe) představuje méně intenzivní stupeň racionální kontroly pachatele nad trestným jednáním než předchozí uvážení a lze jej proto považovat za vlastní dělítko mezi prostou vraždou podle § 140 odst. 1 a vraždou kvalifikovanou podle odstavce druhého.*“²⁰⁴

Otázku odlišení vraždy spáchané s rozmyslem a vraždy spáchané po předchozím uvážení

¹⁹⁸ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 479.

¹⁹⁹ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1468.

²⁰⁰ HOŘÁK, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, roč. 2009, č. 10, s. 55.

²⁰¹ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, s. 455.

²⁰² ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1468.

²⁰³ HOŘÁK, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, roč. 2009, č. 10, s. 55.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 53.

řeší poměrně často i judikatura českých soudů. Za zmínku zde stojí například usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 Tdo 193/2013, kde Nejvyšší soud uvádí, že: k úmyslnému usmrcení jiného s rozmyslem dle ust. § 140 odst. 2 TZ o trestném činu vraždy stačí, pokud pachatel zhodnotil pouze okolnosti, které jsou zásadní pro zamýšlené jednání, a to jak z hledisek svědčících pro úmyslné usmrcení jiného, tak i z hledisek, která svědčí proti němu a zvolil vhodné prostředky k jeho provedení a zvážil i rozhodné důsledky svého činu. Ve srovnání se spácháním uvedeného trestného činu „*po předchozím uvážení*“ *se nevyžaduje, aby pachatel předem zohlednil všechny rozhodující okolnosti provedení činu včetně zvolení místa a doby spáchání, použití zbraně či jiného prostředku vhodného pro usmrcení jiného s cílem, aby došlo k jeho úspěšnému provedení a co největšímu možnému vyloučení úspěšné obrany oběti apod.; tedy nevyžaduje se detailní uvážení činu samotného ani prvky jeho naplánování.*²⁰⁵ Tento závěr Nejvyššího soudu ČR tak koresponduje s již výše uvedenou charakteristikou vraždy spáchané s rozmyslem.

Judikatura také poukazuje na to, že není možné, aby byl jedním jednáním naplněn jak znak trestného činu vraždy s rozmyslem, tak znak trestného činu vraždy po předchozím uvážení. To potvrzuje například Vrchní soud v Praze ve svém rozsudku sp. zn. 7 To 51/2012, kde soud dovodil, že kvalifikované formy úmyslu, kterými jsou jednak rozmysl a dále také předchozí uvážení jako znaky vraždy dle ust. § 140 odst. 2 TZ jsou pojmově vedle sebe vzájemně neslučitelné, neboť „*předchozí uvážení v sobě zahrnuje i to, co je podstatou rozmyslu, a proto nelze v právní větě výroku o vině tyto znaky použít současně.*“²⁰⁶ Vrchní soud v citovaném rozsudku vycházel ze skutečnosti, že rozmysl (reflexe) je charakterizován menším stupněm racionální kontroly pachatele trestného činu nad jednáním než předchozí uvážení. Ve srovnání s rozmyslem totiž předchozímu uvážení předchází trestnému činu s určitým předstihem. Pro předchozí uvážení je také charakteristické, že zahrnuje určitý plán, tedy „*předem utvořenou představu postupu pachatele při spáchání trestného činu.*“²⁰⁷

Na závěr této podkapitoly lze konstatovat, že vražda s rozmyslem či po předchozím uvážení se vyznačuje tím, že její objekt, objektivní stránka a subjekt jsou v zásadě totožné s vraždou prostou. Vražda upravená v ust. § 140 odst. 2 TZ se od vraždy prosté upravené

²⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 3 Tdo 193/2013.

²⁰⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 7. 2012, sp. zn. 7 To 51/2012.

²⁰⁷ Tamtéž.

v ust. § 140 odst. 1 TZ odlišuje především subjektivní stránkou, kdy k samotnému úmyslu pachatele usmrtit jiného člověka přistupuje také kvalifikovaná okolnost, kterou je premeditace, tedy rozmysl či předchozí uvážení. Další odlišností od vraždy prosté je pak trestní sazba, která umožňuje za kvalifikovanou skutkovou podstatu dle ust. § 140 odst. 2 TZ uložit vyšší trest, a to 12–20 let (oproti vraždě prosté, kde pachateli hrozí pouze 10–18 let).²⁰⁸

5.3.2 Premeditace a afekt při páchání trestného činu vraždy

V souvislosti s premeditativní vraždou může v některých případech nastat problém při posuzování této vraždy, pokud se její pachatel dostane v průběhu páchání trestného činu do afektu. Zde existuje několik různých situací, jež mohou v praxi nastat. V prvním případě se jedná o situaci, kdy se pachatel rozhodne spáchat premeditativní vraždu, začne realizovat jednání směřující k usmrcení jiné osoby, přičemž v průběhu takového jednání se vlivem okolností, které nastaly v průběhu páchání trestného činu (např. obrana poškozeného proti započatému útoku apod.), dostane do stavu afektu. V tomto případě lze souhlasit se Šámalem a kol., že afekt by neměl mít vliv na posouzení trestného činu a jednání by mělo být posouzeno jako premeditativní vražda (dle okolností vražda s rozmyslem či po předchozím uvážení). Afekt, který u pachatele nastal v průběhu páchání premeditativní vraždy totiž nemůže přerušit příčinnou souvislost mezi rozmyslem nebo předchozím uvážením a úmyslným usmrcením poškozeného pachatelem.²⁰⁹

Jiná je pak situace, kdy se jedná o tzv. afektivní připravenost k činu, což jsou obvykle zejména případy komplikovaného a konfliktního soužití mezi pachatelem vraždy a poškozeným, kdy se pachatel často dlouhodobě ve své mysli zabývá možností vyřešit konflikty usmrcením poškozeného, nicméně se k jednání neodhodlal na základě premeditace, ale až po vyeskalovaném konfliktu s poškozeným, kdy pachatel jednal v afektu. V takovém případě se nejedná o premeditativní vraždu, ale pouze o vraždu prostou (případně v návaznosti na konkrétní okolnosti činu o trestný čin zabití dle ust. § 141 TZ). Důvodem pro tento závěr je fakt, že rozmysl či předchozí uvážení v mysli pachatele až do chvíle, kdy u pachatele nastal afekt, nedospěl do fáze rozhodnutí o tom,

²⁰⁸ § 140 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

²⁰⁹ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1468–1469.

že pachatel skutečně poškozeného usmrtí. Pro usmrcení poškozeného je v tomto případě rozhodný prudký afekt u pachatele, nikoliv rozmysl či předchozí uvážení, které doposud nedospěly do fáze rozhodnutí o usmrcení poškozeného. Do této kategorie lze podle převažujícího výkladu zařadit i případy, kdy se pachatel například naposledy pokouší urovnat vztahy se svým parterem, a pro případ, že se mu to nepodaří, zvažuje, že partnera usmrtí. Ani v tomto případě pachatel ještě není definitivně rozhodnut partnera usmrtit a definitivně se obvykle rozhodne např. na základě prudké hádky s partnerem. Obvykle se tak rovněž (v návaznosti na konkrétní okolnosti případu) jedná o vraždu prostou dle ust. § 140 odst. 1 TZ, neboť pachatel se obvykle k činu definitivně rozhodne až v průběhu hádky či v případě, že jej partner při snaze urovnat vztahy odmítne, což pachatel psychicky neunesse.²¹⁰

Třetím možným případem je pak situace, kdy vyvolání afektu je součástí pachatelova plánu, jak poškozeného usmrtit. Pachatel v takovém případě například vyvolá prudkou hádku s poškozeným, v rámci níž pak poškozeného usmrtí (v afektu, který si však navodil svým jednáním). V takovém případě je nutno trestný čin posuzovat jako premeditativní vraždu dle ust. § 140 odst. 2 TZ, kdy afekt nenastal zcela spontánně, ale byl součástí plánu.²¹¹

Dalším případem, se kterým se lze setkat, je situace, kdy pachatel vraždu započne páchat v afektu, nicméně ji nedokoná (poškozeného např. pouze zraní, ale neusmrtí) a následně se po určité době a zralé úvaze rozhodne vraždu dokonat. Podle Nejvyššího soudu ČR se jedná např. o situaci, kdy pachatel na poškozeného nejprve zaútočí v afektu, ale neusmrtí jej, pouze jej například zraní. Následně se pachatel od poškozeného na nějakou dobu vzdálí a po návratu ke zraněnému poškozenému pachatel po uvážení všech možností vraždu dokoná. Nejvyšší soud ČR zde dovozuje, že v takovém případě se jedná o vraždu s rozmyslem dle ust. § 140 odst. 2 TZ, neboť *„okamžik, kdy od poškozeného odešel, v tomto případě představuje rozhodný mezník, který působil na psychiku pachatele, jenž měl příležitost si uvědomit jak nastalou situaci, kterou přivodil, tak i své další kroky.“*²¹² Pokud tedy pachatel po návratu k poškozenému pokračoval ve vražedném jednání bez

²¹⁰ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1468–1469.

²¹¹ Tamtéž, s. 1469.

²¹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 998/2015.

dalšího podnětu, lze mít za to, že se jednalo o vraždu s rozmyslem dle ust. § 140 odst. 2 TZ.²¹³

Ve výše uvedené souvislosti se pak Nejvyšší soud ČR zabýval také otázkou, jaký je vztah rozmyslu a afektu a zda je potřeba, aby pro posouzení vraždy jako vraždy premeditativní trval rozmysl po celou dobu páchaní trestného činu. Nejvyšší soud ČR zde uzavřel, že *„u zločinu vraždy spáchané s rozmyslem podle § 140 odst. 2 tr. zákoníku není rozhodné, zda pachatel s rozmyslem jednal po celou dobu útoku, ale postačí, že rozmysl jako kvalifikační znak byl shledán v části útoku, v jehož průběhu pachatel jednal zpočátku v afektu, který později odezněl. Potřebné je rozlišit, která část činu byla vykonána v náhlém hnutí mysli (afektu) a kdy nastoupil rozmysl jako uvážené jednání, které se vztahuje ke způsobu, jak byla vůle pachatele v průběhu skutku realizována, protože rozmysl na straně pachatele nemůže existovat souběžně s afektem.“*²¹⁴

5.3.3 Kvalifikovaná vražda

Kvalifikovanou skutkovou podstatou vraždy je pak bezesporu vražda podle § 140 odst. 1 a odst. 2 TZ, pokud k ní přistoupí okolnosti uvedené v § 140 odst. 3 TZ. Pro tento případ zákon počítá s trestní sazbou od 15 do 20 let nebo s výjimečným trestem. Okolnosti, které podmiňují užití vyšší trestní sazby, jsou takové, že trestný čin vraždy byl spáchán buď na dvou nebo i více osobách, nebo byl spáchán na těhotné ženě, případně na dítěti, které bylo mladší patnácti let, popř. také na úřední osobě při výkonu nebo z důvodu její pravomoci, stejně jako na svědkovi, znalci či tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti. Užití vyšší trestní sazby v případě trestného činu vraždy podmiňuje i skutečnost, že trestný čin byl spáchán na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání případně povolání, kdy jednání zdravotnického pracovníka směřovalo k záchraně lidského života, popř. k ochraně zdraví. Stejně tak použití vyšší trestní sazby podmiňuje i skutečnost, že trestný čin vraždy byl spáchán na jiném, který plnil svoji podobnou povinnost při ochraně lidského života, zdraví či majetku, pokud taková povinnost vyplývá z jeho zaměstnání, povolání, postavení případně z jeho funkce nebo mu byla uložena zákonem. Stejně tak je podmínkou, která podmiňuje užití vyšší trestní sazby u trestného činu vraždy také skutečnost, že trestný čin byl spáchán *„na jiném pro*

²¹³Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 998/2015.

²¹⁴Tamtéž.

jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání, opětovně, zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, nebo v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky.“²¹⁵

Vražda spáchaná na dvou nebo více osobách je kvalifikovanou skutkovou podstatou, která se vyznačuje tím, že pachatel jedním skutkem usmrtil nejméně dva poškozené. To znamená, že zde existuje těžší následek než u vraždy, která byla spáchána jen na jedné osobě.²¹⁶ V případě, že by k usmrcení dvou nebo více osob došlo více skutky, nejednalo by se o kvalifikovanou skutkovou podstatu dle ust. § 140 odst. 3 písm. a TZ, ale o spáchání trestného činu vraždy opětovně, což by bylo chápáno jako zvláště přitěžující okolnost. Podmínkou pro aplikaci této skutkové podstaty je, aby pachatel věděl, že čin páchá na dvou nebo více osobách a byl s tím, že neusmrtí jednoho člověka, ale minimálně dva alespoň srozuměn (tj. aby se jednalo alespoň o nepřímý úmysl pachatele).²¹⁷

Vraždou spáchanou na těhotné ženě se v zásadě rozumí vražda spáchána na ženě v období od uhnízdění oplodněného vajíčka v děložní sliznici (tzv. nidace) až do počátku porodu. V případě umělého oplodnění se za období těhotenství považuje období mezi nidací zavedeného oplodněného vajíčka v těle ženy a počátkem porodu.²¹⁸ Vzhledem k tomu, že k ukončení těhotenství může dojít také potratem,²¹⁹ je možné za období těhotenství označit také období mezi nidací a potratem. Tato kvalifikovaná skutková podstata se vyznačuje vyšší typovou škodlivostí, která spočívá v individuálním objektu trestného činu, kterým je těhotná žena.²²⁰

Z povahy věci plyne, že žena musí být těhotná na počátku jednání, kterým i pachatel začal usmrcovat, čímž také není významné, zda v průběhu páchání trestného činu došlo v důsledku jednání pachatele k potratu. Z pohledu zavinění pak ve vztahu k těhotenství ženy postačuje nedbalost (vražda je samozřejmě páchána úmyslně), to znamená, že není

²¹⁵ § 140 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

²¹⁶ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 485.

²¹⁷ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1470.

²¹⁸ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, s. 456.

²¹⁹ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1471.

²²⁰ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GRÍVNA, T. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 119.

potřeba, aby pachatel věděl o těhotenství poškozené ženy, postačí, pokud vědět měl a mohl (s ohledem na subjektivní dispozice).²²¹

Za zmínku na tomto místě stojí rovněž otázka možného posouzení vraždy těhotné ženy jako vraždy spáchané na dvou osobách, pokud by žena prezentovala jednu osobu a ještě nenarozené dítě (plod) druhou osobu. Ustálená judikatura českých soudů však jasně uvádí, že vraždu těhotné ženy nelze posoudit jako vraždu spáchanou na nejméně dvou osobách. To potvrzuje například rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. 5 To 81/2005, kde Vrchní soud v Olomouci uvedl, že jednání pachatele, které bezprostředně směřuje k úmyslnému usmrcení těhotné ženy (a spolu s ní tudíž i jejího nenarozeného dítěte), není možno právně kvalifikovat jako pokus vraždy spáchaný na dvou osobách ve smyslu kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy upravené v ust. § 140 odst. 3 písm. a) TZ, protože lidský plod není možné v této souvislosti pokládat za lidského jedince, který požívá přímé ochrany prostřednictvím ustanovení o trestném činu vraždy. Z tohoto důvodu je při útoku, který je zaměřen primárně vůči životu těhotné ženy *„ochrana lidského plodu poskytována zprostředkovaně, a to zvýšenou trestností trestného činu vraždy danou znakem spácháním činu ,na těhotné ženě‘, tj. v podobě kvalifikace dle § 140 odst. 3 písm. b) TZ.*“²²²

Vražda na dítěti mladším 15 let je další okolností, jež podmiňuje použití vyšší trestní sazby dle ust. § 140 odst. 3 TZ. Dítětem mladším 15 let se pro účely aplikace kvalifikované skutkové podstaty rozumí dítě pouze do dne, který předchází jeho 15. narozeninám, neboť dítě musí být mladší 15 let, což ke dni svých 15. narozenin již není. Stejně jako u těhotné ženy postačuje ve vztahu k věku dítěte nedbalostní zavinění, tj. pachatel nemusí vědět, že dítě je mladší 15 let, postačí, pokud se zřetelem k okolnostem a svým osobním poměrům to vědět měl a mohl (např. podle chování, vzhledu dítěte, způsobu jeho vyjadřování apod.).²²³

Kvalifikovanou vraždou je rovněž vražda spáchaná na úřední osobě, ke které musí dojít při výkonu pravomoci úřední osoby, případně v souvislosti s ním. Trestní zákoník také v této souvislosti v ust. § 127 odst. 1 TZ vymezuje, kdo je úřední osobou. Patří sem

²²¹ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1471.

²²² Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. 5 To 81/2005.

²²³ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, s. 456.

například soudci, státní zástupci, prezident ČR, poslanci, senátoři, členové vlády, popř. i jiné osoby, které zastávají jinou funkci v orgánu veřejné moci, členové zastupitelstva, odpovědní úředníci územní samosprávy, orgánu státní správy nebo jiného orgánu veřejné moci, příslušníci ozbrojených sil či bezpečnostních sborů, strážníci obecní policie, soudní exekutoři při výkonu exekuční činnosti a rovněž při činnostech, které vykonávají na základě pověření od soudu nebo od státního zástupce, notáři, pokud v řízení o dědictví provádějí úkony jako soudní komisaři, finanční arbitr a jeho zástupce stejně jako fyzické osoby, které byly ustanoveny lesní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží.²²⁴ Výčet osob, které lze v souladu s ustanovením § 127 odst. 1 TZ považovat za úřední osoby, je taxativní, dílčí prostor pro výklad nabízí jen písm. c a d, která hovoří o osobě zastávající funkci v jiném orgánu veřejné moci (písm. c), resp. o úředníkovi jiného orgánu veřejné moci (písm. d).²²⁵

Rozhodující zde pak je pojetí výkonu pravomoci úřední osoby. Pravomoc totiž spočívá zejména v oprávnění orgánu vykonávat veřejnou moc, kdy se veřejnou mocí rozumí moc, jež autoritativně rozhoduje jak o právech, tak i o povinnostech subjektů, nezávisle na tom, zda přímo, či zprostředkovaně. Subjekt, o jehož právech či povinnostech je rozhodováno, zde není s orgánem, který o nich rozhoduje, v rovnoprávném postavení. S tím pak souvisí i fakt, že obsah rozhodnutí daného orgánu není závislý na vůli tohoto subjektu.²²⁶

V případě vraždy spáchané na úřední osobě postačuje nepřímý úmysl ve vztahu k otázce, zda subjekt v konkrétní situaci je úřední osobou, jež vykonává svoji pravomoc. Pachatel tedy tuto skutečnost nemusí nutně vědět, ale vzhledem ke svým poměrům a okolnostem případu by ji vědět měl a mohl a k jejímu usmrcení přistoupit v souvislosti s výkonem její pravomoci (tj. například pokud pachatele zastaví policista v uniformě z důvodu spáchání přestupku, měl by pachatel vědět, že se jedná o úřední osobu při výkonu své pravomoci). S ohledem na skutečnost, že pachatel úřední osobu musí usmrtit v souvislosti s výkonem její pravomoci, lze však předpokládat, že jednal vždy v přímém úmyslu, neboť předpokládal, že poškozený vykonává pravomoc, jíž je jako úřední osoba nadán.²²⁷

²²⁴ § 127 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

²²⁵ VÁVRA, L. Zrození nové úřední osoby? Právní prostor [online]. 2015 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zrozeni-nove-uredni-osoby>

²²⁶ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1472.

²²⁷ Tamtéž, s. 1472.

Vyšší trestní sazba dle ust. § 140 odst. 3 TZ se použije i v případě, že pachatel spáchá vraždu na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi, a to v souvislosti s výkonem jejich povinností. Zde je třeba zmínit, že pojem v souvislosti s výkonem povinností, který je užit u svědka, znalce a tlumočnicka se vykládá širěji, než pojem „pro výkon,“ jenž byl užit v případě úřední osoby. V této souvislosti se tak může jednat jak o povinnosti výše uvedených osob před soudem, tak i před notářem, mezinárodním soudním orgánem, před orgány činnými v trestním řízení apod.²²⁸

V souvislosti s výše uvedeným je také nutné vymezit, kdo se rozumí pojmem svědek, znalec a tlumočnick. Svědkem se obvykle rozumí „osoba rozdílná od obviněného (v trestním řízení nebo v řízení před mezinárodním soudním orgánem) nebo od účastníků řízení (v občanském soudním řízení, ve správním soudnictví nebo v řízení před mezinárodním soudním orgánem), která je předvolána orgánem činným v přípravném řízení trestním nebo soudem (okresním, krajským, vrchním soudem, Nejvyšším soudem, Nejvyšším správním soudem i Ústavním soudem), mezinárodním soudním orgánem, popř. vyšetřovací komisí Poslanecké sněmovny, aby jako svědek vypovídala o skutečnostech, které poznala svými smysly.“²²⁹

Znalcem se pak rozumí osoba, která je odlišná od procesních stran a je přibírána orgánem činným v trestním řízení, soudem, obviněným, poškozeným apod., aby v trestním řízení objasnila určitou skutečnost, jejíž objasnění vyžaduje odborné znalosti z oboru, ve kterém znalec poskytuje své služby.²³⁰

Tlumočnickem se pak rozumí osoba, která poskytuje překlady z českého jazyka do cizího, nebo opačně z cizího jazyka do českého. Jako tlumočnick je označována rovněž osoba sdělující ústní projevy ve styku s hluchoněmou osobou za pomoci znakové řeči, případně ve styku s osobou, se kterou se není možno dorozumět jiným způsobem než některým z komunikačních systémů pro neslyšící a hluchoslepe osoby.²³¹

Stejně jako v předchozích případech kvalifikované vraždy ani v tomto případě pachatel nemusí vědět, že se jedná o svědka, znalce či tlumočnicka ve smyslu konkrétního

²²⁸ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, s. 457.

²²⁹ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1472.

²³⁰ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, s. 457.

²³¹ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1473.

procesního nebo jiného právního předpisu, který upravuje jeho postavení, nicméně postačí, že by to vědět měl a mohl, tedy stačí, že zná okolnosti, z nichž na to lze usuzovat. Aby bylo možné trestný čin posoudit jako kvalifikovanou vraždu, musí však pachatel k vraždě přistoupit na základě souvislosti s výkonem povinností, jež plynou z postavení svědka, znalce či tlumočnicka.²³²

Kvalifikovanou vraždou dle ust. § 140 odst. 3 písm. f TZ je také vražda spáchaná na zdravotnickém či podobném pracovníkovi. Zdravotnickým pracovníkem se rozumí „*fyzická osoba, která vykonává odbornou zdravotnickou praxi v některém ze zdravotnických oborů, pro něž v souladu se svým vzděláním získala způsobilost k výkonu povolání. Zdravotničtí pracovníci se obecně dělí na lékaře, zubní lékaře, farmaceuty a jiné zdravotnické pracovníky.*“²³³ Dalšími povoláními, která směřují k záchraně lidského života a zdraví jsou například povolání hasiče, příslušníka horské služby či záchranáře.²³⁴

Aby bylo možné jednání směřující k usmrcení zdravotnického či jiného podobného pracovníka posoudit jako kvalifikovanou vraždu dle ust. § 140 odst. 3 písm. f TZ, je nezbytné, aby k jednání směřujícímu k usmrcení došlo při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo zdravotnického povolání, případně také na jiném, který však plnil svoji obdobnou povinnost, která vyplývá z jeho zaměstnání, povolání, postavení případně funkce, případně mu taková povinnost byla uložena přímo zákonem.²³⁵ K trestnému činu tedy musí dojít bezprostředně při výkonu zdravotnické péče, což může být jak ve zdravotnickém zařízení, tak i v terénu. Pachatelem může být jak přímo osoba, jíž je poskytována zdravotní péče, tak i jiná osoba (může se typicky jednat např. o příbuzného této osoby, ale i o přihlížející či kolemjdoucí osobu). Pohnutka, která pachatele ke spáchání vraždy na zdravotnickém či jiném podobném pracovníkovi vede, není rozhodná, tj. nezáleží na tom, zda chce osoba zabránit zdravotnickému zákroku či ošetření z důvodu, že s ním nesouhlasí, nebo zda je přesvědčena, že tento zákrok či ošetření není prováděn řádně (*lege artis*).²³⁶

²³² ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1473.

²³³ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, s. 458.

²³⁴ Tamtéž, s. 458.

²³⁵ GRIVNA, T. in HENDRYCH D., Právní slovník, 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, heslo: vražda.

²³⁶ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, s. 458.

Stejně jako u předchozích případů kvalifikované vraždy ani zde nemusí pachatel vědět, že se jedná o zdravotnického či jiného obdobného pracovníka ve smyslu zákona, postačuje zde nepřímý úmysl. Postačuje, že jsou zde dány skutkové okolnosti, ze kterých se vyvozuje, že se o takovou osobu jedná a že tato osoba vykonává svou povinnost směřující k záchraně či ochraně života, zdraví nebo majetku a že k jejímu usmrcení přistoupil při výkonu této povinnosti. Například tedy pokud lékař poskytuje pomoc zraněnému po autonehodě, lze z okolností situace usuzovat na to, že se jedná o zdravotnického pracovníka ve smyslu ust. § 140 odst. 3 písm. f TZ.²³⁷

Kvalifikovanou vraždou je rovněž vražda spáchaná na poškozeném pro jeho rasovou či národnostní příslušnost nebo pro politické či náboženské přesvědčení, která je upravena v ust. § 140 odst. 3 písm. g TZ. Jedná se o zvlášť přitěžující okolnost, která navazuje na ust. čl. 1 Listiny základních práv a svobod, který stanoví, že „*lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech.*“²³⁸ Lidé jsou si podle zmíněného ustanovení rovni nezávisle na rase, národnostní příslušnosti či politickém a náboženském přesvědčení. Vražedný útok musí být v tomto případě motivován rasovou, etnickou, národnostní nebo jinou podobnou příslušností ke skupině lidí. Na takovou příslušnost pachatelé poměrně často usuzují zejména na základě barvy pleti poškozeného, případně jiných znaků, nezávisle na tom, zda jim skutečná rasová, etnická, náboženská či jiná příslušnost jedince je známá. Je zde tudíž důležité, že není rozhodující, zda pachatel skutečnou příslušnost poškozeného znal, naopak se kvalifikovaná skutková podstata trestného činu vraždy vztahuje i na případy, kdy motivem byla domnělá příslušnost k určité skupině lidí.²³⁹

Kvalifikovanou skutkovou podstatou dle ust. § 140 odst. 3 písm. h TZ je pak také vražda spáchaná opětovně. Jedná se o vraždu, která je charakteristická závažným způsobem spáchání činu.²⁴⁰ Vraždou spáchanou opětovně se rozumí situace, kdy pachatel trestný čin vraždy dle ust. § 140 odst. 1 či 2 TZ opakuje. Může se přitom jednat jak o souběh trestných činů, kdy pachatel ještě za žádný z nich nebyl odsouzen, tak i o situaci, kdy pachatel již v minulosti byl za vraždu odsouzen (popř. i potrestán) a následně trestný čin spáchal opětovně. Stejně tak se toto ustanovení vztahuje na případy, kdy pachatel byl

²³⁷ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1475.

²³⁸ Čl. 1 Listiny základních práv a svobod.

²³⁹ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1475.

²⁴⁰ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 485.

v minulosti odsouzen za trestný čin vraždy, ale hledí se na něj jako by odsouzen nikdy nebyl.²⁴¹

Kvalifikovanou vraždou je pak i vražda spáchaná zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, kterou upravuje ust. § 140 odst. 3 písm. i TZ. Jedná se o vraždu, která je charakteristická závažným způsobem spáchání činu.²⁴² Samotný pojem „zvlášť surový“ a „zvlášť trýznivý“ způsob patrně nejlépe definuje judikatura. Jak dovodil i Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku sp. zn. 7 To 62/91 ze dne 18. 11. 1991, pod pojmem spáchání vraždy „zvlášť surovým způsobem se rozumí vražedný útok s extrémně vysokou mírou brutality, která se podstatně vymyká z rámce běžného u většiny trestných činů tohoto druhu. Není však nezbytné, aby tento útok zároveň vyvolával zvýšenou trýzeň poškozeného.“²⁴³ V praxi bývá za zvlášť surový způsob spáchání vraždy považováno např. ubití či ukopání oběti, nápadnější devastace těla oběti apod.²⁴⁴

O zvlášť trýznivý způsob se pak podle Nejvyššího soudu ČR jedná v případě, že oběť trestného činu byla vystavena bolestem, které lze charakterizovat jako bolesti na hranici snesitelnosti, které mohly trvat i jen kratší dobu, nebo byla oběť vystavena sice méně intenzivním, ale zároveň déle trvajícím bolestem, jež velmi citelně zasahovaly celou její osobnost. Usuzovat na zvlášť trýznivý způsob spáchání činu je možné rovněž z těch „okolností, které charakterizují subjektivní neúměrně krutě pociťované prožitky oběti, jež vnímala od doby, kdy na ní pachatel začal uskutečňovat vražedný mechanismus, až do okamžiku její smrti. Rozhodné pro tuto zvlášť přitěžující okolnost jsou vnímání a prožívání bolestivosti při utrpěných zraněních a vypjatosti psychického prožívání traumatu smrti, a to v míře velmi intenzivní, v níž oběť prožívala důsledky útrap, jimž byla vystavena.“²⁴⁵ Za zvlášť trýznivý způsob pak lze považovat zejména pozvolné udušení oběti, ale třeba i nepodávání stravy či tekutin.²⁴⁶ Za zmínku pak jistě stojí také skutečnost, že podle Šámalova komentáře k trestnímu zákoníku může být vražda spáchaná zvlášť surovým či trýznivým způsobem i tehdy, je-li poškozený již v době, kdy útok proti jeho

²⁴¹ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, s. 460.

²⁴² JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 485.

²⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 18. 11. 1991 sp. zn. 7 To 62/91.

²⁴⁴ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GŘIVNA, T. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 119.

²⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 2014, sp. zn. 8 Tdo 462/2014.

²⁴⁶ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GŘIVNA, T. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 119.

osobě začal, v bezvědomí. Stejně jako v předchozích případech i zde platí, že samotná okolnost, že vražda byla spáchána zvlášť surovým či trýznivým způsobem, je z pohledu *zavinění* jinou skutečností, která odůvodňuje užití vyšší trestní sazby, což znamená, že není potřeba, aby pachatel věděl, že se jedná o zvlášť surový či trýznivý způsob spáchání vraždy, ale pro účely posouzení vraždy jako vraždy kvalifikované je dostačující, že pachatel vzhledem k okolnostem případu a vzhledem ke své subjektivní dispozici to vědět měl a také mohl. V praxi je pak možné, aby pachatel spáchal vraždu buď zvlášť surovým způsobem, nebo zvlášť trýznivým způsobem, nebo i oběma uvedenými způsoby současně.²⁴⁷

Poslední kvalifikovanou skutkovou podstatou vraždy, kterou upravuje ust. § 140 odst. 3 písm. j) TZ, je vražda spáchaná ze zjištěného úmyslu, ve snaze zakrýt či usnadnit jiný trestný čin, případně z jiné zavrženíhodné pohnutky. Okolností, která v tomto případě odůvodňuje použití přísnější trestní sazby, je tedy zavrženíhodná pohnutka.²⁴⁸ Pro užití vyšší trestní sazby zákon nevyžaduje, aby k získání majetkovému prospěchu skutečně došlo, podmínkou je, aby majetkový prospěch byl pohnutkou trestného činu vraždy. Ani minimální potřebná výše majetkového prospěchu není v TZ nijak vymezena, což znamená, že ani skutečnost, že pachatel byl motivován k vraždě jen velmi malým majetkovým prospěchem, není důvodem pro nepoužití této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, protože již jen skutečnost, že pohnutkou k vraždě byl majetkový prospěch (nezávisle na jeho výši) v zásadě „*svědčí o tom, že pachatel si neváží lidského života a má k němu zcela bezohledný postoj.*“²⁴⁹

Jinou zavrženíhodnou pohnutkou se pak rozumí pohnutka, o které lze říct, že je v zásadním rozporu s morálkou a svědčí tedy o morální zvrhlosti, bezcitnosti, bezohledném sobectví stejně jako o neúctě pachatele k lidskému životu. Takovou pohnutkou může být kupříkladu pomstychtivost. Oproti tomu však není možné tento typ charakteru přičítat těm pohnutkám, které mají svůj základ v přirozených citech a emocích člověka, tedy například žárlivosti, případně mají základ ve stavu okamžitého afektu nebo třeba v dlouhodobé stresové situaci či v napětí v meziosobních vztazích atd. K naplnění uvedené okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, přitom postačuje

²⁴⁷ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1477.

²⁴⁸ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 485.

²⁴⁹ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1477.

„zavrženíhodná pohnutka,“ tj. není potřeba, aby se jednalo o „zvlášť zavrženíhodnou pohnutku“, která je podle TZ podmínkou pro uložení výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí.²⁵⁰

Zde je vhodné citovat opět pohled judikatury. Například Vrchní soud v Praze totiž v minulosti dovodil, že „*usmrcení jiné osoby v úmyslu odstranit ji jako svědka činu, který předcházela takovému usmrcení a který nenaplnuje znaky skutkové podstaty určitého trestného činu nebo u něho není možné naplnění těchto znaků již prokázat, ale jehož odhalení považuje pachatel pro sebe za nepříznivé, lze posoudit jako trestný čin vraždy spáchaný z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky za předpokladu, že tato okolnost zvyšuje pro svou závažnost podstatně stupeň nebezpečnosti činu pro společnost.*“²⁵¹

5.4 Privilegované skutkové podstaty trestného činu vraždy

Privilegovanou skutkovou podstatou k trestnému činu vraždy dle ust. § 140 TZ, je pak jednak trestný čin zabití, který je upraven v ust. § 141 TZ a dále trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou, jehož úprava se nachází v ust. § 142 TZ.

5.4.1 Zabití

Trestný čin zabití je privilegovanou skutkovou podstatou úmyslného usmrcení člověka, který je upraven v § 141 TZ. Jedná se tedy o úmyslný trestný čin proti životu, který je privilegovanou skutkovou podstatou vůči trestnému činu vraždy upravenému v ust. § 140 odst. 1 i 2 TZ. Zabití je postihováno mírněji než trestný čin vraždy,²⁵² neboť spočívá v tom, že pachatel „*jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí myslí anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.*“²⁵³ Pro tento případ je stanovena trestní sazba od 3 do 10 let odnětí svobody.²⁵⁴ Tato skutková podstata je v českém trestním právu upravena až od 1. 1. 2010, v předcházejících předpisech upravena nebyla.²⁵⁵

²⁵⁰ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1478.

²⁵¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 8. 2003, sp. zn. 8 To 90/03.

²⁵² JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 480.

²⁵³ § 141 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

²⁵⁴ § 141 odst. 1 tamtéž.

²⁵⁵ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, s. 464.

Rozdíl mezi vraždou a privilegovanou skutkovou podstatou, kterou je zabití, však nespočívá jen v trestní sazbě, ale také v terminologii. Zákonodárce dal totiž odlišným označením privilegované a méně závažné skutkové podstaty úmyslného usmrcení jednoznačně najevo, že pachatelé, kteří jednají zkratkovitě v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku, případně i v důsledku zavrženíhodného jednání poškozeného, si nezaslouží být stigmatizováni tím, že jsou označováni jako „vrazi“. Zabití se na rozdíl od vraždy s ohledem na nižší trestní sazbu ani neřadí mezi zvláště závažné zločiny.²⁵⁶

Z hlediska výkladu citovaného ustanovení lze najít dva přístupy k výkladu ustanovení § 141 TZ. První výkladový směr, který je prezentován zejména Jelínkem a jeho kolektivem, chápe zabití jako trestný čin, který musí být vždy deliktem spáchaným v afektu, kdy privilegovaná skutková podstata počítá s jedním privilegujícím znakem, který lze spojit se dvěma možnými situacemi, a to:²⁵⁷

- pachatel oběť úmyslně usmrtí v silném rozrušení, které je způsobeno strachem, zmatkem, úlekem, popř. jiným omluvitelným hnutím mysli,
- pachatel oběť úmyslně usmrtí v silném rozrušení, které je důsledkem předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.

Druhý výkladový směr, který v současnosti zastává většina odborných zdrojů (např. Šámal,²⁵⁸ Fremr²⁵⁹ atd.), zastává názor, že trestný čin zabití zahrnuje hned dva privilegující znaky, kdy jedním z nich je afekt pachatele a druhým je zavrženíhodné jednání (tedy určitá forma provokace) ze strany oběti. Zde tedy mohou nastat dvě následující situace, a to:

- pachatel oběť úmyslně usmrtí v silném rozrušení, které je způsobeno strachem, zmatkem, úlekem, popř. jiným omluvitelným hnutím mysli, tedy v afektu,
- pachatel oběť úmyslně usmrtí v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, tedy pachatel nejedná v afektu, ale v důsledku provokace.

²⁵⁶ HOŘÁK, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. Bulletin advokacie, roč. 2009, č. 10, s. 53.

²⁵⁷ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 480.

²⁵⁸ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1492.

²⁵⁹ FREMR, R. Zabití – hit trestního zákoníku? Jiné právo.cz [online]. 2010 [cit. 2016-09-07]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2010/01/robert-fremr-zabiti-hit-trestniho.html>

Druhý z výkladů pak například Fremr doplňuje tvrzením, že usmrcení, které bylo realizováno v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, by mělo být jako zabití vykládáno především tehdy, pokud k němu došlo v bezprostřední návaznosti na takové jednání poškozeného (tedy leckdy i s prvky afektu), než v případě, kdy se jedná o čin, který je realizován s časovým odstupem, tj. o určitou mstu či odplatu,²⁶⁰ kde se spíše bude jednat o vraždu. Osobně se s ohledem na skutečnost, že druhý výklad je převažující, domnívám, že trestný čin zabití sestává ze složené skutkové podstaty, která zahrnuje dva alternativní privilegující znaky skutkové podstaty.

Silným rozrušení pachatele se přitom rozumí stav, který spočívá v emocionálním stavu pachatele, který jsou takové povahy, že jej lze označit za omluvitelné hnutí mysli. Jedná se o afektivní reakci spontánního charakteru, která může být krátkodobá i déletrvající. Toto rozrušení musí být s ohledem na výrazně nižší trestní sazbu než u trestného činu vraždy velmi výrazné a ze společenského hlediska do značné míry pochopitelné a ospravedlnitelné.²⁶¹

Pokud se týká vymezení jednotlivých okolností, stavy jako strach, úlek či zmatek pachatele lze obecně podřadit pod tzv. omluvitelná hnutí mysli, která jsou zákonodárcem chápána jako polehčující a pochopitelné duševní stavy pachatele trestného činu zabití. V zásadě se jedná o emotivní reakce, jež nastávají v reakci na určitý vnější podnět, jakým může být například útok, nebezpečí či jiná forma ohrožení. Za jiná omluvitelná hnutí mysli se pak pokládá například soucit, žal či smutek.²⁶²

Jak plyne mimo jiné i z judikatury Nejvyššího soudu ČR, spáchání trestného činu zabití dle ust. § 141 odst. 1 TZ je v současném českém právu podmíněné „*silným rozrušením pachatele v době činu, které vyvolal strach, úlek, zmatek nebo jiné omluvitelné hnutí mysli pachatele, anebo vyžaduje předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného.*“²⁶³ Silné rozrušení chápe Nejvyšší soud ČR jako duševní stav, ve kterém „*pachatel jak vnitřně, tak zpravidla i navenek vykazuje značné emoční vzrušení či neklid, které ovlivňují jeho další jednání.*“²⁶⁴ Znaky jako emoční vzrušení či neklid se přitom podle citovaného usnesení

²⁶⁰ FREMR, R. Zabití – hit trestního zákoníku? Jiné právo.cz [online]. 2010 [cit. 2016-09-07]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2010/01/robert-fremr-zabiti-hit-trestniho.html>

²⁶¹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 480.

²⁶² ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1492.

²⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010.

²⁶⁴ Tamtéž.

Nejvyššího soudu projevují v průběhu činu. Není přitom rozhodné, jestli se na pachatelově rozrušení podílela i nervová labilita nebo dokonce přímo duševní porucha pachatele (tzv. psychická predispozice), či zda byl příčinou silného rozrušení pachatele jen jeho „*vlastní strach, úlek, zmatek nebo jiné omluvitelné hnutí mysli.*“²⁶⁵

K tomu pak Nejvyšší soud ČR dále ve svém usnesení sp. zn. 7 Tdo 793/2010 dodává, že okolnosti, mezi které se řadí strach, úlek či zmatek pachatele lze podřadit pod obecný pojem, kterým jsou tzv. omluvitelná hnutí mysli. Ta pocházejí z polehčujících a také pochopitelných duševních stavů na straně pachatele. Taková omluvitelná hnutí mysli na straně pachatele mohou navazovat pouze na podněty, které se vyznačují mimořádnou intenzitou a závažností, neboť „*musí vyvolat silné rozrušení pachatele (např. u strachu půjde o vystupňovanou obavu o život vlastní nebo o život blízkých osob, popřípadě o jinou vážnou újmu na zdraví).*“²⁶⁶ Nejedná se tedy jen o silnější emoce, ale jedná se o emotivní prožitky, které jsou již vystupňované. Tyto prožitky na jednu stranu sice bezprostředně neovlivňují přičetnost jedince, nicméně „*vedou ke značnému zúžení vědomí pachatele a k oslabení jeho zábran.*“²⁶⁷

Zabití, které je důsledkem předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného (tj. zabití, které je důsledkem provokace), je pak možné charakterizovat tak, že pachatel jedná pod vlivem určitého zavrženíhodného jednání poškozeného, jež lze obecně považovat za chování, které je v příkrém rozporu s morálkou a svědčí o určité formě morální zvrhlosti, bezcitnosti, bezohledném sobectví a také o neúctě poškozeného k ostatním lidem nebo ke společnosti. Typickým příkladem zabití v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného je např. usmrcení osoby, která dlouhodobě fyzicky či psychicky týrala pachatele, případně ho po určitou dobu zavrženíhodným způsobem sexuálně či jiným způsobem zneužívala. Příkladem se tedy může jednat o případ, kdy obětí je pachatel domácího násilí, který byl usmrcen týraným partnerem. Může ovšem jít rovněž o jednorázové jednání poškozeného, které může mít podobu útoku nebo třeba vyvolání nebezpečí směřujícího proti zájmům chráněným trestním zákoníkem. Jako zabití

²⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010.

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Tamtéž.

tak může být kvalifikováno například překročení mezí nutné obrany případně krajní nouze ze strany pachatele trestného činu zabití.²⁶⁸

Objektem trestného činu zabití je opět lidský život, hmotným předmětem útoku je živý člověk, objektivní stránka spočívá v usmrcení jiného v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. Subjektem může být kdokoli, nicméně v tomto případě pouze fyzická osoba, neboť ustanovení § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, to výslovně vylučuje,²⁶⁹ což patrně souvisí s tím, že u právnické osoby nelze předpokládat, že by na její straně mohlo dojít k silnému rozrušení, zmatku, strachu či úleku, které je znakem skutkové podstaty zabití. Subjektivní stránka pak vyžaduje úmyslné zavinění, přičemž postačuje úmysl nepřímý.²⁷⁰

Podle kritéria dělení trestných činů na přečiny a zločiny je zabití vzhledem k tomu, že se jedná o úmyslný trestný čin, za který lze uložit trest v rozpětí mezi 3 roky až 10 lety, resp. 5 až 15 lety, zvláště závažným zločinem, protože horní hranice trestní sazby je u všech typů vraždy vyšší než 10 let.²⁷¹ Charakteristickým znakem trestného činu zabití, který jej odlišuje od vraždy, je pak také skutečnost, že na rozdíl od vraždy, kde je trestná příprava, u zabití příprava trestná není,²⁷² což je patrně dáno i tím, že samotný stav strachu, zmatku či úleku, v reakci na nějž dojde k usmrcení poškozeného, přípravu ve své podstatě v zásadě vylučuje.

V § 141 odst. 2 TZ jsou pak upraveny okolnosti pro použití vyšší trestní sazby pro trestný čin zabití (jedná se o případy, kdy dojde k usmrcení dvou či více osob, usmrcení těhotné ženy či dítěte mladšího 15 let), která v takovém případě činí 5 až 15 let odnětí svobody, což je ve srovnání se základní skutkovou podstatou vraždy, kde trestní sazba činí 10–18 let,²⁷³ stále ještě méně. Tímto trestem bude potrestán pachatel, který spáchá trestný čin

²⁶⁸ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1493.

²⁶⁹ § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

²⁷⁰ CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, Praha: Linde, 2010 s. 38–39.

²⁷¹ § 14 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

²⁷² Srov. ust. § 14 0 odst. 4 a § 14 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

²⁷³ § 140 odst. 1 tamtéž.

zabití podle § 141 odst. 1 TZ na dvou nebo více osobách, na těhotné ženě nebo na dítěti mladším patnácti let.²⁷⁴

Z hlediska praxe stojí za zmínku, že ke kvalifikaci konkrétního jednání jako trestného činu zabití přistupují orgány činné v trestním řízení jen velmi zřídka, což potvrzují i policejní statistiky, ze kterých plyne, že v roce 2010 byl evidován pouze jeden trestný čin zabití, v roce 2011 rovněž pouze jeden trestný čin zabití,²⁷⁵ za roky 2012 a 2013 pak byly evidovány pouze dva trestné činy zabití ročně.²⁷⁶ Za rok 2014 pak stejně jako za rok 2015 a rok 2016 rovněž nebylo žádné zabití zjištěno.²⁷⁷

5.4.2 Vražda novorozeného dítěte matkou

Jednou z privilegovaných skutkových podstat k trestnému činu vraždy je trestný čin vražda novorozeného dítěte matkou, který je upraven v § 142 trestního zákoníku. Zákon stanoví, že „*Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let.*“²⁷⁸

Tento trestný čin je nejen privilegovanou skutkovou podstatou k trestnému činu vraždy, ale také speciální skutkovou podstatu k trestnému činu zabití. Důležitým znakem je zde především rozrušení způsobené porodem, které je možné charakterizovat jako výjimečné rozpoložení, jenž má původ ve fyziologických procesech vyvolaných porodem.²⁷⁹ Výše citované ustanovení tak zohledňuje zvláštní psychický stav, v němž se žena při porodu nebo bezprostředně po porodu nachází a kdy žena obvykle není po psychické stránce zcela v normě, čímž může jednat zcela odlišně, než by jednala za normálních a běžných okolností.²⁸⁰

²⁷⁴ § 141 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku

²⁷⁵ POLICIE ČR. Statistické přehledy kriminality za rok 2010, 2011 Policie ČR [online]. 2012 [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2011.aspx>.

²⁷⁶ KOHÚT, P. Rozdíl mezi trestným činem vraždy a zabitím. Právní prostor [online]. 2014 [cit. 2016-09-06]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozdil-mezí-trestnym-cinem-vrazdy-a-zabitim>

²⁷⁷ POLICIE ČR. Statistické přehledy kriminality za rok 2014, 2015. Policie ČR [online]. 2016 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2015.aspx>.

²⁷⁸ § 142 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

²⁷⁹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 487.

²⁸⁰ MITLÖHNER, M. Čas jako významná právní skutečnost. Bulletin advokacie, roč. 2000, č. 1, s. 44.

Pokud se týká vymezení rozrušení způsobeného porodem, například Vrchní soud v Olomouci dovodil, že se jedná o „*mimořádný individuální psychický stav rodičky, spočívající v jejím výjimečném rozpoložení, které má původ v porodem vyvolaných fyziologických procesech, jež oslabuje její vůli a odolnost vůči vnějším i vnitřním podnětům a ve svém důsledku tak brání plnému rozvinutí mateřského pudu.*“²⁸¹

Rozrušení způsobené porodem musí zjistit znalec z oboru porodnictví, tedy nikoliv znalec z oboru psychiatrie či jiného oboru, přičemž na základě závěru znalce, který hodnotí pouze otázky skutkové, pak soud zhodnotí otázky právní, tj. zda se skutečně jedná o trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou, či nikoliv. Je zde přitom vždy nutné hledat a také nalézt příčinnou souvislost mezi psychickým stavem matky – rodičky, vyvolaným průběhem porodu, a jejím konáním, případně i opomenutím, v jehož důsledku došlo k usmrcení novorozence.²⁸²

Objektem tohoto trestného činu je opět lidský život, konkrétně lidský život novorozeného dítěte od počátku porodu. Hmotným předmětem útoku je novorozené dítě.²⁸³ Tím se rozumí dítě od počátku porodu, a to i v případě, kdy dítě doposud zcela neopustilo tělo matky a není od něj ještě úplně odděleno. Rozhodující je zde tedy počátek porodu, neboť až do počátku porodu se nejedná o dítě, ale o lidský plod. Podmínkou je také, aby dítě bylo živé a bylo zároveň již natolik vyvinuté, aby bylo schopné života mimo dělohu matky.²⁸⁴

Objektivní stránka spočívá v usmrcení novorozence matkou při porodu nebo bezprostředně po něm. S tím souvisí také skutečnost, že začátkem lidského života je již začátek porodu. Subjektem je v tomto případě subjekt konkrétní, tedy matka novorozeného dítěte, která se v době spáchání činu nachází ve stavu rozrušení způsobeném porodem,²⁸⁵ tedy jinak řečeno matka oběti v rozrušení, jež je způsobeno porodem. Matka je tedy konkrétním subjektem, který je nadán určitou speciální vlastností, kterou je právě rozrušení způsobené porodem. Není-li zde naplněna podmínka konkrétního subjektu, tedy matky oběti, nemůže se jednat o privilegovanou skutkovou

²⁸¹ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 5 To 74/2003 ze dne 23. 7. 2003.

²⁸² MITLÖHNER, M. Čas jako významná právní skutečnost. Bulletin advokacie, roč. 2000, č. 1, s. 44.

²⁸³ CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, Praha: Linde, 2010 s. 40.

²⁸⁴ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1498.

²⁸⁵ CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, Praha: Linde, 2010 s. 40.

podstatu usmrcení novorozeného dítěte matkou.²⁸⁶ V této souvislosti pak může být subjektem pouze fyzická osoba – matka, nikoliv osoba právnická, kterou výslovně vylučuje jak ustanovení § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim,²⁸⁷ tak i skutečnost, že právnická osoba z podstaty věci nemůže být matkou ve stavu rozrušení způsobeném porodem. Subjektivní stránka vyžaduje úmysl.²⁸⁸

Zákon pro tyto případy stanoví nižší trestní sazbu, z pohledu rozdělení trestných činů na přečiny, zločiny a zvláště závažné zločiny se na rozdíl od skutkové podstaty vraždy v § 140, která je zvláště závažným zločinem, jedná v tomto případě pouze o zločin, neboť trestní sazba je stanovena na 3 léta až 8 let.²⁸⁹

Ve vztahu k trestnému činu vraždy je vždy nutné posoudit veškeré okolnosti případu, a to jak duševní stav matky, tak i okolnosti časové. Zatímco vražda novorozeného dítěte matkou ještě v průběhu porodu („při porodu“) obvykle problémy nečiní, z časového hlediska je zásadní, co se rozumí termínem „bezprostředně po porodu.“²⁹⁰ Zde obecně panuje shoda, že pro určení konkrétní doby, kterou se rozumí doba „bezprostředně po porodu“, neexistuje žádné zcela objektivní kritérium, v určitých případech by tudíž mohlo jít až o období několika dní po porodu, nicméně zásadně se vychází z toho, že matka – rodička vyčerpaná porodem zpravidla po porodu usne, čímž u ní také dojde ke zklidnění nervové soustavy, a rozrušení způsobené porodem obvykle pomine v řádu několika hodin po porodu.²⁹¹

Z pohledu subjektivní stránky je pak nutné rozlišit jednání matky – rodičky, která dítě usmrtila v rozrušení způsobeném porodem, od jednání matky – rodičky, která dítě usmrtila, aniž by zde bylo dáno rozrušení způsobené porodem, a která se tudíž dopustila trestného činu vraždy dle ust. § 140. Zde je nutné velmi pečlivě posoudit veškeré skutkové okolnosti a reálný psychický stav matky – rodičky, neboť jak uvádí Kučera, „*již během*

²⁸⁶ KUČERA, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, roč. 2003, č. 5, s. 139.

²⁸⁷ § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

²⁸⁸ CHMELÍK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Zvláštní část*, Praha: Linde, 2010 s. 40.

²⁸⁹ § 14 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

²⁹⁰ MITLÖHNER, M. Čas jako významná právní skutečnost. *Bulletin advokacie*, roč. 2000, č. 1, s. 44.

²⁹¹ KUČERA, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, roč. 2003, č. 5, s. 139.

50. let došlo k judikатурnímu ustálení výkladu, dle něž ,skutečnost, že těhotná žena pojala již před porodem úmysl zbavit se vraždou svého novorozeného dítěte, jež pak při porodu nebo hned po něm úmyslně, ovšem v rozrušení způsobeném porodem, usmrtí, nevyklučuje, aby byl čin posuzován jako trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Pro takovéto posouzení však musí být splněny všechny ostatní předpoklady, které je v těchto případech na místě hodnotit s mimořádnou pečlivostí. Obdobně judikoval i Nejvyšší soud, když uvedl, že pokud se rozhodne těhotná žena, že zavraždí svoje dítě, jakmile se narodí, a novorozené dítě potom při porodu nebo hned po něm usmrtí, nevyklučuje to, že tak učinila v rozrušení způsobeném porodem, pokud nepříznivé zážitky, pro něž se rozhodla již v době těhotenství dítě usmrtit, vystupňovaly rozrušení způsobené porodem.“²⁹²

Jinak řečeno, nelze rozhodně tvrdit, že všechna usmrcení dítěte matkou krátce po porodu či při něm lze právně kvalifikovat jako privilegovanou skutkovou podstatu vraždy novorozeného dítěte matkou, stejně jako nelze tvrdit, že matka, která se již před porodem chtěla dítěte nějakým způsobem zbavit, se nemůže dopustit vraždy novorozeného dítěte matkou poté, co u ní nastane rozrušení způsobené porodem, které je nakonec impulsem, proč matka dítě skutečně usmrtí.

Situace tak může být velmi problematická, a to zejména v případech, kdy matka nerodí ve zdravotnickém zařízení a je leckdy jediným člověkem, který ví, co se skutečně na místě činu stalo. Zde pak i Ústavní soud ČR ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 787/13 dovedil, že důkazní situace, při které v rámci celého trestního řízení fakticky existuje *jen „jediný usvědčující důkaz spočívající v nepřítomnosti jiné osoby u porodu, resp. smrti novorozence, je z poznávacího hlediska nesnadná a obsahuje v sobě riziko možných chyb a omylů. V takových případech musí být věnována mimořádná pozornost důkladnému prověření věci. Soudy přitom vycházejí z principu in dubio pro reo, právní zásady, uznávané civilizovanými národy, dle které není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tedy jsou-li přítomny důvodné pochybnosti, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného.“*²⁹³

²⁹² KUČERA, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestněprávní revue, roč. 2003, č. 5, s. 139.

²⁹³ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 787/13 ze dne 9. 6. 2014.

V případě, že se jiná osoba dopustí návodu k trestnému činu vraždy na novorozenci, bude odpovědná za návod k trestnému činu vraždy podle § 140 trestního zákoníku, zatímco matka, pokud splní podmínky privilegované skutkové podstaty, může být trestně odpovědná pouze za trestný čin vražda novorozeného dítěte matkou.²⁹⁴ Stejně jako v případě trestného činu zabití ani v případě vraždy novorozeného dítěte matkou není zákonem stanovena trestnost přípravy,²⁹⁵ což je dáno zejména tím, že v případě rozrušení způsobeném porodem je příprava vzhledem k charakteru činu ze své podstaty vyloučena.

5.5 Další trestné činy proti životu

Pro úplnost byla do rigorózní práce zařazena rovněž kapitola zaměřující se na další trestné činy proti lidskému životu, které mohou v některých případech být s vraždou zaměňovány, případně může v rámci vyšetřování trestného činu vyvstat možnost, že se jedná o vraždu či její kvalifikovanou či privilegovanou skutkovou podstatu, ale také možnost, že se jedná o některý z níže uvedených trestných činů, kterými jsou usmrcení z nedbalosti upravené v ust. § 143 TZ a účast na sebevraždě upravená v ust. § 144 TZ.

5.5.1 Usmrcení z nedbalosti

Usmrcení z nedbalosti je upraveno v ust. § 143 TZ, systematicky je řazeno mezi trestné činy proti životu stejně jako vražda, zabití či vražda novorozeného dítěte matkou, nicméně na rozdíl od výše uvedených trestných činů se v tomto případě nejedná o čin úmyslný, ale jedná se o nedbalostní trestný čin proti životu. V tomto případě pachatel nemá v úmyslu způsobit jinému člověku smrt, nemá dokonce ani v úmyslu mu způsobit těžkou újmu na zdraví či mu na zdraví ublížit, nicméně i přesto kvůli nedbalosti pachatele dojde ke smrti poškozeného.²⁹⁶

Trestní zákoník tento trestný čin v základní skutkové podstatě upravuje takto: „*Kdo jinému z nedbalosti způsobí smrt, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*“²⁹⁷ Samotný termín „usmrcení“, který v tomto případě zákon používá, vyjadřuje skutečnost, že se nejedná o úmyslnou vraždu či zabití, ale o důsledek nedbalostního jednání pachatele. Rozhodné zde tedy je, zda pachatel věděl nebo mohl

²⁹⁴ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 487.

²⁹⁵ Srov. § 142 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

²⁹⁶ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 488.

²⁹⁷ § 143 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

vědět, že porušením určité povinnosti může smrt poškozeného (škodlivý následek) nastat.²⁹⁸ Jedná se o trestný čin, který lze spáchat jak konáním, tak i opomenutím určitého konání.²⁹⁹

Objektem usmrcení z nedbalosti je opět lidský život. Objektivní stránka spočívá ve způsobení smrti jiné osoby nedbalostním jednáním. Subjektem může být kdokoli, v kvalifikovaných skutkových podstatách pak například zaměstnanec nebo osoba v určité funkci. V případě usmrcení z nedbalosti může být subjektem jak osoba fyzická, tak osoba právnická.³⁰⁰ Na rozdíl od vraždy, kde může být právnická osoba rovněž subjektem, se domnívám, že u usmrcení z nedbalosti najde od 1. 12. 2016 nově zakotvená odpovědnost právnické osoby za usmrcení z nedbalosti v praxi své uplatnění. Subjektivní stránka spočívá v nedbalosti. Tento trestný čin je typický například pro dopravní nehody.³⁰¹

Zákon upravuje vedle základní skutkové podstaty usmrcení z nedbalosti rovněž kvalifikované skutkové podstaty v ust. § 143 odst. 2-4 TZ. V odst. 2 zákon stanoví, že *„odnětím svobody na jeden rok až šest let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona.“*³⁰²

Termín „důležitá povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce“ je velmi široký, čímž lze mít za to, že tímto ustanovením lze postihovat prakticky jakékoliv porušení důležité povinnosti, která má určitý vztah k ochraně lidského života.³⁰³ Přísněji je tedy usmrcení z nedbalosti postihováno například v případě, že pachatel porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, postavení nebo funkce nebo pokud mu taková povinnost byla uložena zákonem. Podle judikatury je to takové porušení, které podstatně zvyšuje nebezpečí pro lidský život nebo zdraví.³⁰⁴ Další okolností pro použití vyšší trestní sazby je skutečnost, že pachatel porušil výše uvedené

²⁹⁸ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, s. 470.

²⁹⁹ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1502.

³⁰⁰ §7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

³⁰¹ CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, Praha: Linde, 2010 s. 40.

³⁰² § 143 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

³⁰³ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1506.

³⁰⁴ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 488.

zákony, které se týkají zejména ochrany životního prostředí, hygieny či bezpečnosti práce apod.³⁰⁵

V ust. 143 odst. 3 TZ je pak tato kvalifikovaná skutková podstata usmrcení z nedbalosti, kterou zákon upravuje následující formulací: „*odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 proto, že hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony.*“³⁰⁶ Zde je především otázkou, co se rozumí hrubým porušením vybraných zákonů. V souladu se Šámalovým komentářem k trestnímu zákoníku lze mít za to, že se jedná o natolik intenzivní porušení některé či i více z uvedených zákonných norem, jež v konkrétní situaci má zpravidla za následek smrt člověka, tzn., že toto porušení vyvolává reálné nebezpečí, že dojde k smrtelnému následku, který předpokládá ust. § 143 TZ. Zároveň je třeba, aby se jednalo o podstatně závažnější porušení právních předpisů než v případě porušení, které upravuje předcházející odstavec, tj. ust. § 143 odst. 2 TZ.³⁰⁷

Ve čtvrtém odstavci je pak upravena poslední kvalifikovaná skutková podstata usmrcení z nedbalosti, ke které zákon stanoví, že „*odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 3 smrt nejméně dvou osob.*“³⁰⁸ Jedná se o ustanovení, které zde kombinuje znaky předcházejícího ustanovení dohromady s podmínkou, že pachatel usmrtil dvě nebo i více osob.

Z hlediska rozdělení trestných činů na přečiny a zločiny se v tomto případě jedná pouze o přečin, neboť se jedná o nedbalostní trestný čin, tudíž ani výše trestní sazby nemůže způsobit zařazení některých odstavců této skutkové podstaty mezi zločiny.³⁰⁹

Z pohledu praxe se lze s trestným činem usmrcení z nedbalosti setkat například u dopravních nehod, kde řidič nemá v úmyslu nikoho usmrtil, nicméně poruší některou svoji důležitou povinnost v rámci silničního provozu. Takovou povinností se rozumí především povinnost, jejíž porušení vede k tomu, že zde existuje zvýšené riziko dopravní nehody a zejména s ním související ohrožení lidského života či zdraví. Příkladem

³⁰⁵ Tamtéž, s. 488.

³⁰⁶ § 143 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

³⁰⁷ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1508.

³⁰⁸ § 143 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

³⁰⁹ § 14 odst. 2 tamtéž.

z judikatury může být třeba jízda v protisměru, jízda nepřiměřenou rychlostí, nedání přednosti v jízdě nebo také nerespektování signálů světelného zařízení (semaforu). Jako hrubé porušení zákonů o bezpečnosti dopravy pak lze označit zejména „*porušení zákona, které svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k ostatním účastníkům silničního provozu.*“³¹⁰

5.5.2 Účast na sebevraždě

Posledním trestným činem proti životu, který upravuje český TZ, je účast na sebevraždě. Trestný čin účasti na sebevraždě je upraven v § 144 TZ. Zde je nutno uvést, že zatímco samotný neúspěšný pokus sebevraždy není podle českého práva trestným činem,³¹¹ situaci, kdy se pachatel účastní na sebevraždě jiného, tedy pachatel „*jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody až na tři léta,*“³¹² kvalifikuje české právo jako trestný čin.

Sebevraždou se v kontextu této práce rozumí úmyslné usmrcení sebe samého.³¹³ Je také nutné vymezit pojmy „pohnout někoho k sebevraždě“ a „pomoc k sebevraždě“. Pohnutím k sebevraždě se pak rozumí libovolné jednání, které je způsobilé vyvolat v jiné osobě (v sebevrahovi) rozhodnutí spáchat sebevraždu. Může se přitom jednat jak o přemlouvání k sebevraždě, tak o poučení o možnosti spáchat sebevraždu, ale také o schvalování sebevraždy u jiné osoby, v případě že má být tímto způsobem vzbuzeno rozhodnutí konkrétní osoby spáchat sebevraždu. Pomoc k sebevraždě je nutné chápat jako umožnění či usnadnění sebevraždy.³¹⁴ Pokud by však pachatel jinou osobu k sebevraždě donutil fyzickým či psychickým nátlakem, nejednalo by se o účast na sebevraždě, ale o trestný čin vraždy.³¹⁵

K otázce vztahu mezi vraždou a účastí na sebevraždě lze uvést, že pokud se obviněný spolu s poškozeným vzájemně dohodnou na tom, že jeden druhého úmyslně usmrtí,

³¹⁰ PRAXIS MEDIA. Trestné činy v provozu na pozemních komunikacích. Praxis media [online]. 2010 [cit. 2016-09-13]. Dostupné z: http://www.praxismedia.cz/download/ukazky/pauto_ukazka.pdf

³¹¹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 490.
³¹² § 144 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

³¹³ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 491.

³¹⁴ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1523.

³¹⁵ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 491.

příčemž součástí dohody je i skutečnost, že se jedná o způsob společného dobrovolného ukončení života, lze jednání pachatele, následkem kterého došlo k úmrtí poškozeného, kvalifikovat jako trestný čin vraždy dle ust. § 140 TZ, nikoliv tedy jako trestný čin účasti na sebevraždě dle ust. § 144 TZ. Je však nutno také zmínit, že konkrétní okolnosti činu, mezi které patří například svolení poškozeného, mohou v konkrétním případě mít význačný vliv na posouzení závažnosti trestného činu a související ukládání trestní sankce.³¹⁶

Objektem tohoto trestného činu je ochrana života člověka. Objektivní stránka spočívá v účasti na sebevraždě tím, že pachatel jiného k sebevraždě pohne nebo mu k ní pomáhá. Subjektem může být kdokoli, nicméně pouze fyzická osoba, neboť v souladu s ust. § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, je odpovědnost právnické osoby za tento trestný čin vyloučena. Subjektivní stránka vyžaduje úmysl.³¹⁷

V případě, že pachatel spáchá tento trestný čin na dítěti či těhotné ženě, zvyšuje se trestní sazba na 2 roky až 8 let a v případě, že se pachatel tohoto činu dopustí na osobě stížené duševní poruchou nebo na dítěti mladším 15 let, trestní sazba v takovém případě činí 5 až 12 let odnětí svobody.³¹⁸ Trestný je rovněž pokus o účast na sebevraždě, o který se jedná tehdy, pokud pachatel aktivně usiloval o to, aby jiného pohnul k sebevraždě, nicméně jeho jednáním se mu nepodařilo v jiné osobě vzbudit rozhodnutí spáchat sebevraždu. Za dokonání lze trestný čin považovat ve chvíli, kdy jiná osoba započne se sebevražedným jednáním.³¹⁹

Z pohledu dělení na přečiny a zločiny je jednání v prvním odstavci přečinem, jednání ve druhém odstavci zločinem a jednání uvedené ve třetím odstavci zvlášť závažným zločinem.³²⁰

Trestný čin účasti na sebevraždě bývá velmi často spojován s lékaři či příbuznými vážně nemocných pacientů, kteří již v některých případech nejsou schopni spáchat sebevraždu sami, nicméně je nutné zdůraznit, že i v tomto případě jsou osoby, které se účastní takové

³¹⁶ PROUZA, D. Trestní zákoník s judikaturou. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 387.

³¹⁷ CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, Praha: Linde, 2010 s. 42–43.

³¹⁸ § 144 odst. 2 a 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

³¹⁹ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1523–1524.

³²⁰ § 14 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

sebevraždy, trestně odpovědné za trestný čin účasti na sebevraždě. Takové jednání je obvykle v literatuře nazývá „asistovaná sebevražda“.³²¹

K asistované sebevraždě dochází v situaci, kdy se pacient v terminálním stadiu nemoci usmrtí sám a lékař mu k tomu poskytne prostředky, léky, zařízení, jedy, návod nebo pomoc. Rozdíl mezi eutanazií a asistovanou sebevraždou spočívá v tom, že v případě asistované sebevraždy použije smrtící prostředek sám pacient, lékař je pouze asistující osobou, zatímco v případě eutanazie ho použije přímo lékař.³²²

Jak již bylo zmíněno, asistovaná sebevražda je podle českého práva trestná stejně jako je tomu ve většině demokratických zemí, jen menšina zemí toto jednání chápe jako dovolené a nepostihuje jej pomocí prostředků trestního práva. Je posuzována jako trestný čin účast na sebevraždě, nejde tedy o trestný čin vraždy jako v případě eutanazie, trestní sazba je tedy výrazně nižší než v případě trestného činu vraždy, nicméně ani tak není pachatel beztrestný a české právo ani neumožňuje upustit od potrestání v případě zvlášť důležitých okolností.³²³

5.6 Údaje z policejních statistik

Důležité informace pro poznání a zkoumání zvlášť závažného zločinu vraždy a jeho praktických aspektů poskytují policejní statistiky, které Policie ČR pravidelně publikuje. S ohledem na skutečnost, že současný TZ je účinný od 1. 1. 2010 a přinesl ve srovnání s předcházející úpravou obsaženou v zákoně č. 140/1961 Sb. trestním zákoně například zcela novou privilegovanou skutkovou podstatu k trestnému činu vraždy, kterou je trestný čin zabití, jsou v následujícím textu zohledněny statistické údaje za roky 2010–2016.

V souvislosti s níže uváděnými informacemi považuji za nutné zmínit, že policejní statistiky v ČR nekorespondují zcela s tím, jaká je systematika trestního zákoníku, když například k různým druhům vraždy (např. loupežná, sexuální, podmíněná osobními vztahy apod.) řadí i vraždu novorozeného dítěte matkou, která je v TZ chápána jako privilegovaná skutková podstata – samostatný trestný čin. Naopak z policejních statistik nelze příliš přesně identifikovat kvalifikované skutkové podstaty vraždy. Statistiky

³²¹ PTÁČEK, R., BARTŮNĚK, P. a kol. Eutanazie – pro a proti. Praha: Grada, 2012, s. 138.

³²² VLČEK, R., HRUBEŠOVÁ, Z. Zdravotnické právo. Bratislava: Epos. 2007. s. 189.

³²³ PTÁČEK, R., BARTŮNĚK, P. a kol. Eutanazie – pro a proti. Praha: Grada, 2012, s. 138–139.

Policie ČR za dobu účinnosti zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, tedy v období let 2010–2016 vykazují následující údaje:

Tab. č. 1: Policejní statistiky trestného činu vraždy a souvisejících trestných činů

	Vražda	Vražda novorozeného dítěte matkou	Zabití	Usmrcení z nedbalosti	Účast na sebevraždě
2010	172	1	1	44	0
2011	172	1	0	79	0
2012	187	1	2	68	0
2013	181	1	0	76	0
2014	160	0	2	69	0
2015	154	1	2	90	0
2016	136	1	0	44	0

Zdroj: POLICIE ČR. Statistické přehledy kriminality za roky 2010–2016. *Policie ČR* [online]. 2017 [cit. 2017-01-19]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Z tabulky č. 1 je patrné, že vražda, která je předmětem této práce, je také nejčastějším trestným činem proti životu, druhým nejčastějším trestným činem je pak usmrcení z nedbalosti. Privilegované skutkové podstaty, jako je zabití či vražda novorozeného dítěte matkou, se v praxi vyskytují minimálně, obvykle Policie ČR eviduje 0–2 případy každého z těchto trestných činů ročně. Účast na sebevraždě nebyla v posledních sedmi letech Policií ČR evidována, což ovšem nemusí znamenat, že k ní vůbec nedochází, je možné, že některé případy zůstávají nezjištěny, nicméně rozhodně se jedná o trestný čin, který se vyskytuje jen výjimečně, popř. dle statistik Policie ČR lze mít za to, že se nevyskytuje (téměř) vůbec.³²⁴

Z hlediska vývoje počtu trestného činu vraždy je zřejmé, že ve srovnání s lety 2010–2013 lze v letech 2014 až 2016 zaznamenat určitý pokles počtu vražd (ze 187 v roce 2012 na 154 v roce 2015 a na 136 v roce 2016), u usmrcení z nedbalosti je naopak zřejmý určitý

³²⁴ POLICIE ČR. Statistické přehledy kriminality za roky 2010–2015. *Policie ČR* [online]. 2016 [cit. 2016-09-19]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

přechodný nárůst (ze 44 v roce 2010 narostl počet usmrcení z nedbalosti v roce 2015 na 90, což je více než dvojnásobek, nicméně již v roce 2016 opět poklesl na 44 případů). V případě privilegovaných skutkových podstat, jakými je zabití a vražda novorozeného dítěte matkou, je zřejmé, že počet trestných činů stagnuje a nelze identifikovat významné rozdíly v jednotlivých letech, která jsou předmětem zkoumání. Rovněž u účasti na sebevraždě nelze hovořit o žádném vývoji, ale spíše o tom, že tento trestný čin se v policejních statistikách v posledních šesti letech nevyskytuje.³²⁵

Z hlediska analýzy policejních statistik týkajících se trestného činu vraždy je zajímavá rovněž skutečnost, kolik vražd je v ČR každoročně objasněno. Opět jsou prezentovány pouze statistiky za roky 2010–2016, přičemž konkrétní údaje jsou patrné z tabulky č. 2.

Tab. č. 2: Objasněnost trestného činu vraždy v ČR

	Zjištěno	Objasněno – absolutní četnost	Objasněno – relativní četnost (%)
2010	172	155	88 %
2011	172	147	86 %
2012	187	174	93 %
2013	181	164	91 %
2014	160	135	84 %
2015	154	135	88 %
2016	136	127	93 %

Zdroj: POLICIE ČR. Statistické přehledy kriminality za roky 2010–2016. *Policie ČR* [online]. 2017 [cit. 2017-01-19]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Z tabulky č. 2 je zřejmé, že objasněnost trestného činu vraždy v ČR je poměrně vysoká, neboť za roky 2010–2016 se pohybovala mezi 84–93 %, přičemž paradoxně lze konstatovat, že v letech 2012 a 2013, kdy byl výskyt vražd ze zkoumaného období nejvyšší, byla také nejvyšší objasněnost vražd, naopak v roce 2014, kdy počet vražd

³²⁵ POLICIE ČR. Statistické přehledy kriminality za roky 2010–2016. *Policie ČR* [online]. 2017 [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

znatelně poklesl, klesla i jejich objasněnost na 84 %, což je ve srovnání s ostatními roky minimální hodnota.³²⁶ V zásadě lze však konstatovat, že objasněnost vražd v ČR se v současnosti pohybuje okolo 90 %, což je poměrně uspokojivý výsledek, neboť nelze očekávat, že bude možné objasnit všechny vraždy na území ČR.

5.7 Exkurs: eutanazie – vražda, nebo důstojná smrt?

Velice významnou otázkou v souvislosti s trestní odpovědností za trestný čin vraždy je problematika tzv. eutanazie. Pojem eutanazie je řeckého původu. Výraz „eu“ se překládá jako „dobrý“, „thanatos“ pak znamená „smrt“. Prvotním významem pojmu byla „dobrá smrt“, která fakticky korelovala s ideou a přáním lehké smrti a byla synonymem „snadné smrti“, což vystupuje ze skutečnosti, že lidé v dřívějších dobách churavěli poměrně krátce a rychle umírali.³²⁷

Definovat ji je pak možné jako úmyslné usmrcení člověka lékařem, který na žádost pacienta nebo jiné oprávněné osoby vykoná úkony směřující ke smrti pacienta nebo naopak nevykoná úkony, které směřují k zabránění smrti pacienta.³²⁸ Pojem eutanazie může mít dva významy. V prvním případě bývá interpretována jako milosrdná, dobrá, krásná smrt, ve druhém případě bývá interpretována jako usmrcení ze soucitu.³²⁹ V kontextu této práce se, v souladu s tím, co tvrdí Kuča a Jahnssová, eutanazií rozumí *„určité jednání, ať konání, nebo opomenutí, jehož vlastním cílem je zkrácení života, přičemž rozhodujícím motivem je soucit s trpícím.“*³³⁰

Eutanazie bývá obvykle spojena s lékařským prostředím a smrtelně nemocnými pacienty, jimž léčba obvykle pouze prodlužuje život, ovšem neuzdraví je a tito pacienti si někdy přejí zemřít. Eutanazie je fenomén, má svoji historii, soudobost a rovněž určité i budoucnost. Autoři, zabývající se touto otázkou, se ale neshodují ani na vymezení tohoto pojmu. Ottův slovník naučný z 90. let 19. století konstatoval ve spojitosti s eutanazií, že *„jsou-li bolesti tělesné, jest podávati léky tišivé i v dávkách větších než prve a obecnou a každým způsobem sluší se dbáti, aby nemocný ušetřen byl všelikých útrap a nepohodlí“*.

³²⁶ POLICIE ČR. Statistické přehledy kriminality za roky 2010–2015. Policie ČR [online]. 2016 [cit. 2016-09-19]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

³²⁷ VLČEK, R., HRUBĚŠOVÁ, Z. Zdravotnické právo. Bratislava: Epos. 2007. s. 188.

³²⁸ Tamtéž, s. 188-189

³²⁹ CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O. a kol. Trestní právo a zdravotnictví. 2 vyd. Praha: Orac. 2004 s. 102.

³³⁰ KUČA, R., JAHNSOVÁ, A. Právní aspekty euthanasie. Právní rozhledy, roč. 1997, č. 7, s. 356.

Soudobé slovníky i odborná literatura chápou eutanazii jako úmyslné zabití pacienta na jeho žádost.³³¹

Eutanazie podle vymezení Světové zdravotnické organizace je vědomé a úmyslné uskutečnění skutku s jasným záměrem, kterým je ukončit život jiného člověka za následujících okolností:

- Subjektem je způsobilá informovaná osoba s nevléčitelnou chorobou, která dobrovolně požádala o to, aby její život byl skončen.
- Jednající má informace o stavu této osoby a o jejím přání zemřít a uskutečňuje tento čin s prvořadým záměrem ukončit život této osoby a čin je vykonán se soucitem a bez osobního zisku.³³²

Čas od času zasáhne odbornou i laickou veřejnost debata na téma eutanazie. Debaty o eutanazii jsou diskuzí o etice umírání. Do rozšířenějšího povědomí právníků, lékařů i etiků a veřejnosti se eutanazie ve významu dobrovolně vyžádané smrti dostával v šedesátých letech 20. století, pravděpodobně jako odezva na nástup převratných léčebných technologií, které započaly vyvolávat úsilí na změnu etických paradigmat, avšak rovněž jako odezva zvýšeného prosazování lidských práv na kvalitu života. Hippokratovská medicína se reguluje a řídí příkazující zásadou, že není možné nikomu předložit smrtící prostředek. Přísaha zásadně odmítá eutanazii, jednoznačně se vymezuje, že se lékař ani žádostmi nedá podnítit k podání smrtícího léku a ani sám k tomu nedá impuls.³³³

Eutanazie se v návaznosti na míru a způsob účasti druhé osoby na usmrcení rozděluje na dva typy:³³⁴

- Aktivní eutanazie (commit-tendo) – záměrný zásah k ukončení života, tzv. poslední injekce.

³³¹ CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O. a kol. Trestní právo a zdravotnictví. 2 vyd. Praha: Orac. 2004 s. 102.

³³² PTÁČEK, R., BARTŮNĚK, P., a kol. Eutanazie – pro a proti. Praha: Grada, 2012, s. 17

³³³ Tamtéž, s. 45.

³³⁴ KUČA, R., JAHNSOVÁ, A. Právní aspekty euthanasie. Právní rozhledy, roč. 1997, č. 7, s. 356.

- Pasivní eutanazie (omittendo) – například odejmutí léků, které jsou nezbytné k udržení života.³³⁵

V této souvislosti je ovšem zcela nezbytné upozornit na to, že uvedené členění není jen teoretickým konceptem, ale je stěžejní pro posouzení trestní odpovědnosti pachatele za eutanazii. Rovněž je potřeba uvést, že český právní řád nemá ustanovení, které by umožňovalo lékaři či příbuznému nemocného provést beztrestně eutanazii, český právní řád dokonce nemá ani privilegovanou skutkovou podstatu pro tyto případy. Provedení aktivní eutanazie je tedy v českém právu posuzováno jako trestný čin vraždy v souladu s ust. §140 TZ.³³⁶

Není přitom možné zde ani aplikovat svolení poškozeného dle ust. § 30 TZ, protože jak již bylo v této práci zmíněno, není v českém právu možné vyslovit svolení poškozeného považovat za souhlas s usmrcením, resp. s trestným činem proti životu, kterým vražda je, přičemž pro případy eutanazie zde není stanovena žádná výjimka.³³⁷ Žádná výjimka pro případy eutanazie není v TZ upravena navzdory skutečnosti, že tendence k prolomení tohoto zákazu jsou patrné ve významné části Evropy,³³⁸ byť aktivní eutanazii zatím umožňují pouze čtyři evropské země: Švýcarsko, Nizozemí, Lucembursko a Belgie.³³⁹ Praxi, která je eutanazii blízká, však nově zavedla i Francie, která umožňuje vážně nemocným dožít v bezvědomí, do kterého jej lékař na pacientovu vlastní písemnou žádost uvede,³⁴⁰ a v řadě dalších zemích je provedení eutanazie postihováno za použití privilegované skutkové podstaty – např. jako usmrcení ze soucitu. Uvedené ustanovení sice tedy nezohledňuje potřeby vážně a neléčitelně nemocných, kteří leckdy v terminálním stadiu svého onemocnění velmi trpí, ani evropský trend, což je možné

³³⁵ NHS. Euthanasia and assisted suicide. [online] 2012 [cit. 2014-07-14]. Dostupné z: <http://www.nhs.uk/conditions/euthanasiaandassistedsuicide/pages/introduction.aspx>

³³⁶ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 481.

³³⁷ § 30 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

³³⁸ HEIN, O. Kulhající trestní zákon. Trestněprávní revue, roč. 2014, č. 6, s. 137.

³³⁹ ŠMEJKALOVÁ, Klára. Eutanazie: Vražda, nebo právo na důstojnou smrt? Ihned.cz [online]. 2014 [cit. 2016-09-25]. Dostupné z: http://ihned.cz/c3-62080990-000000_d-62080990-eutanazie-vrazda-nebo-pravo-na-dustojnou-smrt

³⁴⁰ CHAZAN, David. France passes new end-of-life legislation to alleviate suffering. The telegraph [online]. 2015 [cit. 2016-09-25]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11478999/France-passes-new-end-of-life-legislation-to-alleviate-suffering.html>

chápat jako určitý nedostatek současné české právní úpravy,³⁴¹ nicméně navzdory této skutečnosti je nutné vycházet z dikce zákona, tj. aktivní eutanazii postihovat jako vraždu.

Na druhou stranu v případě, že pacient odmítne další léčbu a podepíše negativní revers, tedy informovaný nesouhlas s takovou léčbou, jedná se o pasivní eutanazii, která je při dodržení všech náležitostí v souladu s českým právním řádem.³⁴² Nicméně i zde je nutné striktně odlišit případy, kdy si pacient léčebnou péči nepřál a stvrdil to lékaři svým reversem (který může sloužit v případném soudním sporu jako klíčový důkaz), a případy, kdy lékař nezávisle na pacientovi a jeho přání úmyslně přerušil péči o něj či ji nezahájil, může být jeho jednání rovněž posuzováno jako vražda, které se lékař dopustil opomenutím.³⁴³

Závěrem této kapitoly je nutné podotknout, že aktivní eutanazie je v současné době v českém právu chápána jako vražda, pasivní eutanazie (pokud je na žádost pacienta) obvykle trestným činem není. Nedostatek této úpravy souvisí s tím, že v dnešní době je jednak poměrně velký výskyt závažných chorob, které někdy nelze vyléčit, ale na druhou stranu medicína často umožňuje život pacienta výrazně prodloužit. Je tudíž otázkou, zda je v případě, kdy pacient prokazatelně trpí a je si vědom toho, že jeho život je již jen prodlužován, nicméně není možné jej zcela vyléčit a sám pacient si přeje svůj život ukončit, je takto striktní právní kvalifikace lékaře či třeba příbuzného, který vážně nemocnému člověku napomůže ke smrti optimálním řešením.

Zde pak stojí za zmínku, že i současné trestní soudy podle toho co uvádí Šámal a kol. připouští ve velmi výjimečných případech beztrestnost eutanazie v návaznosti jednak na subsidiaritu trestní represe a jednak v souvislosti se zanedbatelnou úrovní společenské škodlivosti takového jednání. Lze však souhlasit se Šámalem a kol., že tak závažný problém jako je beztrestnost eutanazie, popř. postižení pachatele prostřednictvím privilegované skutkové podstaty by měla řešit především zákonná úprava a nikoliv soudní praxe.³⁴⁴

³⁴¹ HEIN, O. Kulhající trestní zákon. *Trestněprávní revue*, roč. 2014, č. 6, s. 137.

³⁴² CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O. a kol. *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. vyd. Praha: Orac. 2004 s.108–113.

³⁴³ DRBOHLAVOVÁ, I. Eutanazie z pohledu českého práva, *Trestněprávní revue*, roč. 2003, č. 4, s. 110.

³⁴⁴ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 95.

6 PRÁVNÍ ÚPRAVA VRAŽDY NA SLOVENSKU

Trestněprávním předpisem, který upravuje trestné činy proti životu stejně jako další trestné činy na Slovensku, je v současnosti slovenský trestní zákon (dále také jen „TZS“), který nese č. 300/2005 Z. z. Na Slovensku tedy došlo k rekodifikaci trestního práva dříve než v ČR, a to již v roce 2005, účinnosti pak TZS nabyl k 1. 1. 2006.³⁴⁵ Právo na ochranu lidského života je zakotveno v čl. 15 Ústavy Slovenské republiky,³⁴⁶ jak již bylo podrobněji uvedeno v kapitole č. 3.2. Stejně jako v českém právu jsou trestné činy proti životu ve zvláštní části trestního zákona SR zařazeny na první místo, tj. do první hlavy zvláštní části trestního zákona.³⁴⁷

Slovenský trestní zákon řadí mezi trestné činy proti životu trestný čin úkladné vraždy (§ 144 TZS), vraždy (§ 145 TZS), vraždy novorozeného dítěte matkou (§ 146 TZS), zabití (§ 147-148 TZS), trestný čin usmrcení (§ 149 TZS) a rovněž také trestný čin nedovoleného přerušování těhotenství (§ 150-153 TZS) a konečně také trestný čin účast na sebevraždě (§ 154 TZS).³⁴⁸ Z výše uvedeného výčtu je zřejmé, že systematika je odlišná od české, neboť vražda a úkladná vražda jsou ve slovenském právu dva různé trestné činy.

Obecně lze říct, že v kontextu TZS objektem trestných činů proti životu je lidský život, objektivní stránka spočívá ve způsobení smrti nebo v usmrcení lidského plodu, subjektem může být zpravidla kdokoli, nicméně v některých případech může být subjektem pouze subjekt konkrétní, např. matka dítěte u trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, nebo může být subjekt speciální, tedy pachatel, který se trestného činu dopustí například v souvislosti se svým povoláním nebo jako řidič dopravního prostředku. Subjektivní stránka vyžaduje obvykle úmyslné zavinění, nicméně v některých případech, např. u trestného činu usmrcení, postačuje zavinění z nedbalosti. Stejně jako v českém právním řádu není podle slovenské právní úpravy možné, aby byl v případě trestných činů proti životu uplatněn souhlas poškozeného jako okolnost vylučující protiprávnost. V případě lékařských zákroků, při nichž může být ohrožen život nebo zdraví pacienta,

³⁴⁵ Zákon č. 300/2005 Z. z. slovenský trestní zákon.

³⁴⁶ ČIČ, M. Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 86–87.

³⁴⁷ Zákon č. 300/2005 Z. z. slovenský trestní zákon.

³⁴⁸ Tamtéž.

pak vyžadují informovaný souhlas, který musí být dán před provedením takového zákroku.³⁴⁹

Za důležitou informaci, kterou uvádím před tím, než začnu popisovat konkrétní trestné činy, považuji rovněž skutečnost, že podle slovenského trestního zákona je příprava k trestnému činu trestná vždy, pokud se jedná o trestný čin, který je označen jako zločin, a pokud zákon nestanoví výslovně něco jiného,³⁵⁰ čímž se zde ve srovnání s ČR uplatňuje opačný přístup, neboť v ČR je příprava trestná u zvlášť závažného zločinu, pokud je tato skutečnost zároveň v zákoně výslovně uvedena.³⁵¹

V této souvislosti ještě doplním, že slovenský trestní zákon podobně jako český TZ rozlišuje trestné činy na přečiny, zločiny a jejich podkategorii zvlášť závažné zločiny. Přečinem je podle slovenského trestního zákona jakýkoli nedbalostní trestní čin nebo úmyslný trestný čin, jehož horní hranice trestu odnětí svobody nepřevyšuje pět let. Zločinem je pak úmyslný trestný čin, za který je možné uložit trest odnětí svobody s horní hranicí, která je vyšší než pět let.³⁵² Zvlášť závažným zločinem je trestný čin, jehož dolní hranice trestní sazby činí minimálně deset let.³⁵³

6.1 Vražda

V ust. § 145 TZS pak slovenský trestní zákon upravuje vraždu, která je mezi úmyslnými usmrceními upravenými v TZS základní skutkovou podstatou.³⁵⁴ Trestný čin vraždy dle slovenského práva lze v českém právu přirovnat k vraždě prosté uvedené v § 140 odst. 1 českého trestního zákoníku, může také pokrývat případy zabití dle § 141 českého trestního zákoníku. Trestní zákon zde v § 145 odst. 1 stanoví, že kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán trestem odnětí svobody na 15 až 20 let.³⁵⁵

³⁴⁹ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná část. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 32.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 234.

³⁵¹ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 269.

³⁵² IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 1: Všeobecná část. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 88–89.

³⁵³ §11 odst. 3 zákona č. 300/2005 Z. Z., slovenský trestní zákon.

³⁵⁴ BARILIK, I. Usmrtenie v trestnom práve hmotnom: česko-slovenská komparácia. In. IVOR, J. a kol. (eds). Rekodifikovaný trestný zákon a trestný poriadok – analýza poznatkov z teorie a praxe. Bratislava: Paneuropská univerzita, 2011, s. 135.

³⁵⁵ §145 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. Z., slovenský trestní zákon.

Rozdíl vraždy oproti úkladné vraždě spočívá v absenci předem uvážené pohnutky, spočívá tedy, jak již bylo uvedeno výše, pouze v subjektivní stránce.³⁵⁶ Jinak řečeno, rozdíl spočívá v tom, že vražda na rozdíl od úkladné vraždy není dle TZS předem promyšlená, dlouhodobě připravovaná a naplánovaná, ale jedná se obvykle o okamžitou reakci na určitý podnět, kdy jednání pachatele je důsledkem spontánního rozhodnutí pachatele, které je leckdy vyvolané situačním konfliktem, vyprovokované obětí či se jedná o delikty spáchané v afektu, z čehož je pak dovozována i nižší závažnost trestného činu.³⁵⁷

Objektem trestného činu vraždy je lidský život, hmotným předmětem útoku je živý člověk, tedy člověk od narození až do okamžiku biologické smrti. Objektivní stránka spočívá v úmyslném usmrcení jiného člověka, přičemž zde nezáleží na tom, zda k usmrcení došlo konáním nebo opomenutím, stejně tak prostředky použité k usmrcení jiného nejsou rozhodné.³⁵⁸ Subjektem může být kdokoli, nicméně pouze fyzická osoba, přičemž za zmínku v komparaci s českým právem stojí, že zatímco v ČR může být v současné době pachatelem vraždy i právnická osoba, na Slovensku tomu tak není. Další zajímavostí je, že fyzická osoba na Slovensku je trestně odpovědná již od 14 let, přičemž ve věku od 14 do 18 let je pachatel mladistvý.³⁵⁹

Subjektivní stránka zde vyžaduje úmyslné zavinění,³⁶⁰ což ostatně potvrzuje i judikatura Nejvyššího soudu SR, kde Nejvyšší soud SR například dovedl, že „*po subjektivní stránce se při trestném činu vraždy vyžaduje úmyslné zavinění. Úmysl je dostatečně zřejmý z okolností a intenzity provedeného útoku, zvláště pokud pachatel použije zbraň způsobilou jiného usmrtit a útok záměrně vede proti těm částem lidského těla, kde jsou uloženy orgány důležité pro život.*“³⁶¹ Protože úmysl prezentuje subjektivní stránku trestného činu vraždy, je samozřejmě poměrně obtížné jej prokázat, čímž tento problém rovněž řeší rozhodovací praxe soudů a obecná východiska lze dovozovat z judikatury. Nejvyšší soud SR v této souvislosti totiž dovedl, že „*v případech, kdy pachatel popírá*

³⁵⁶ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná část'. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 33–34.

³⁵⁷ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentárom. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

³⁵⁸ Tamtéž.

³⁵⁹ HULMÁKOVÁ, J. Nad slovenským trestním právem mládeže. Trestněprávní revue, roč. 2007, č. 4, s. 93.

³⁶⁰ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná část'. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 33–35.

³⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu SR sp. zn. 2Tdo/2/2016 ze dne 23. 2. 2016.

*úmysl usmrtit poškozeného, je nutné otázku jeho zavinění vyvodit nepřímou z okolností trestného činu objektivní povahy, konkrétně z okolností, za nichž k útoku došlo, co útoku předcházelo, jak byl útok proveden, jakým předmětem pachatel útočil, zda pachatel útočil proti takové části těla, kde jsou životně důležité orgány, jakou silou (intenzitou) útočil a podobně.*³⁶²

Z pohledu dělení trestných činů na přečiny, zločiny a zvláště závažné zločiny je vražda zvláště závažným zločinem, neboť dolní hranice trestní sazby začíná v tomto případě na 15 letech.³⁶³ Příprava vraždy je s ohledem na skutečnost, že se jedná o zvláště závažný zločin, tedy splňuje požadavek na trestnost přípravy dle slovenského práva, kde je trestná příprava každého zločinu, pokud zákon výslovně neuvádí opak, trestná.³⁶⁴

Z hlediska vývojových stádií trestného činu vraždy je stejně jako v českém právu trestná jak příprava, tak i pokus a dokonáný trestný čin, a to podle trestní sazby, kterou TZS stanoví pro dokonáný trestný čin vraždy. Rozdíl je zde tudíž jen ve formulaci, neboť v TZS s ohledem na to, že ve slovenském právu je příprava k trestnému činu trestná vždy, pokud se jedná o trestný čin, který je označen jako zločin a pokud zákon nestanoví výslovně něco jiného,³⁶⁵ z čehož pak plyne, že ačkoliv to v ust. § 145 TZS není výslovně uvedeno, příprava vraždy je ve slovenském právu trestná.

6.2 Kvalifikované skutkové podstaty vraždy ve slovenském právu

Ve srovnání s českou úpravou je hned na počátku pojednání o kvalifikované skutkové podstatě trestného činu vraždy ve slovenském právu potřeba zmínit určité specifikum, kterým je skutečnost, že ve slovenském právu jsou odlišovány dva trestné činy – vražda a úkladná vražda. Úkladná vražda je pak vůči vraždě kvalifikovanou skutkovou podstatou. Vedle toho mají obě skutkové podstaty, tj. vražda i úkladná vražda, upraveny kvalifikované skutkové podstaty, které jsou obsaženy v odst. 2 a 3 obou ustanovení. V této souvislosti se domnívám, že ve slovenském právu je postihování vraždy o něco lépe diferenciované než v českém právu, protože s ohledem na 2 samostatné trestné činy (úkladnou vraždu a vraždu), které oba mají své kvalifikované skutkové podstaty, je

³⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu SR sp. zn. 2Tdo/2/2016 ze dne 23. 2. 2016.

³⁶³ § 11 odst. 3 zákona č. 300/2005 Z. Z., slovenský trestní zákon.

³⁶⁴ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 1: Všeobecná část. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 88–89.

³⁶⁵ Tamtéž, s. 234.

možné lépe odlišit charakteristické znaky jednotlivých případů a v návaznosti na to pachatele postihovat.

6.2.1 Úkladná vražda

Trestný čin úkladné vraždy je prvním trestným činem proti životu ve zvláštní části trestního zákona, přičemž je upraven v § 144 TZS. Úkladnou vraždu spáchá ten, kdo jiného úmyslně usmrtí z předem uvážené pohnutky. Toto jednání je postihováno trestem odnětí svobody na 20 až 25 let.³⁶⁶ Úkladná vražda je nejzávažnějším trestným činem proti životu, přičemž ve vztahu k vraždě dle ust. § 145 TZS má tato skutková podstata charakter speciality, kdy toto ustanovení je charakteristické předem uváženou pohnutkou, která vylučuje posouzení trestného činu podle ust. § 145 TZS.³⁶⁷

Klíčovým pojmem tohoto ustanovení je tedy již zmíněná předem uvážená pohnutka. Úkladná vražda podle slovenského práva je obdobou kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy spáchané s rozmyslem nebo po předchozím uvážení³⁶⁸ dle § 140 odst. 2 českého trestního zákoníku. Předem uváženou pohnutku tedy chápeme jako rozhodnutí pachatele učiněné ještě před vlastní realizací trestného činu.³⁶⁹ Lze ji chápat rovněž jako vnitřní pocit pachatele trestného činu vraždy, který pramení z pachatelovy dlouhodobé nespokojenosti s určitým stavem, který pak vede k rozhodnutí daný stav změnit, a to i za cenu způsobení trestněprávního následku.³⁷⁰ Usmrcením jiného s předem uváženou pohnutkou se přitom rozumí i případ usmrcení, které je charakteristické surovým způsobem jednání spočívajícím v jednání na objednávku ve smyslu zvláštního motivu a v úmyslu získat majetkový prospěch od objednavatele (jinak řečeno, úkladnou vraždou může být například vražda nájemná, která je provedena surovým způsobem za účelem dosažení majetkového prospěchu).³⁷¹

³⁶⁶ § 144 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. Z., slovenský trestní zákon.

³⁶⁷ BALÁŽ, P. Trestné právo hmotné všeobecná a osobitá časť, VEDA vydavateľstvo SAV, Bratislava, 2005, s. 221.

³⁶⁸ BARILIK, I. Usmrtenie v trestnom práve hmotnom: česko-slovenská komparácia. In. Rekodifikovaný trestný zákon a trestný poriadok – analýza poznatkov z teorie a praxe. Bratislava: Paneuropská univerzita, 2011, s. 139.

³⁶⁹ MAŠLANYOVÁ, D. Trestné právo hmotné všeobecná a osobitná časť. Plzeň: C. H. Beck, 2011, s. 203.

³⁷⁰ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

³⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu SR sp. zn. 5 To 12/2011 ze dne 10. 11. 2011.

V této souvislosti pak rovněž stojí za zmínku, že „*skutečnost, že osoba najatá pachatelem k tomu, aby za odměnu usmrtila jiného, pouze předstírala úmysl takový čin spáchat, nevylučuje u objednatele naplnění zákonných podmínek trestní odpovědnosti za přípravu zvlášť závažného zločinu úkladné vraždy.*“³⁷²

Z pohledu vztahu úkladné vraždy a vraždy podle slovenského trestního zákona je úkladná vražda kvalifikovanou skutkovou podstatou vůči vraždě, přičemž v rámci této kvalifikované skutkové podstaty lze ještě rozlišovat základní skutkovou podstatu a kvalifikované skutkové podstaty trestného činu úkladné vraždy. V úvahu přichází jednak případy úmyslného usmrcení, kdy pachatel svůj skutek rozmýšlí po několik měsíců nebo let, stejně jako případy, kdy racionální příprava trvá třeba jen několik minut nebo hodin. Slovenský trestní zákon vyčleňuje nejzávažnější formy trestného činu vraždy do samostatného trestného činu. Záměrem zákonodárce bylo postihovat přísněji nejzávažnější případy vraždy. Tomu pak odpovídají i statistické údaje, ze kterých plyne, že jako úkladná vražda je na Slovensku kvalifikována jen asi šestina všech vražd.³⁷³

Objektem trestného činu úkladné vraždy je lidský život, hmotným předmětem útoku je živý člověk, objektivní stránka spočívá v usmrcení jiného člověka, ke kterému může dojít jakýmkoliv způsobem a bez ohledu na prostředky, jež k tomu byly použity. Subjektem může být kdokoli (fyzická osoba), subjektivní stránka vyžaduje úmyslné zavinění v podobě úmyslu přímého, neboť součástí skutkové podstaty je také motiv činu,³⁷⁴ a v případě úkladné vraždy rovněž předem uváženou pohnutku, kterou se rozumí předem zformulované rozhodnutí usmrtit jinou osobu, které přetrvává po delší dobu před usmrcením člověka. Úkladná vražda se tedy od vraždy odlišuje pouze subjektivní stránkou, neboť vyžaduje oproti vraždě navíc právě předem uváženou pohnutku.³⁷⁵ Předmětem útoku je pak stejně jako v českém právu živý člověk, tedy člověk od narození až do biologické smrti.³⁷⁶

³⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu SR sp. zn. 5 To 23/2010 ze dne 3. 3. 2011.

³⁷³ BARILIK, I. Usmrtenie v trestnom práve hmotnom: česko-slovenská komparácia. In. Rekodifikovaný trestný zákon a trestný poriadok – analýza poznatkov z teorie a praxe. Bratislava: Paneuropská univerzita, 2011, s. 140.

³⁷⁴ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

³⁷⁵ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 33–34.

³⁷⁶ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

Slovenský trestní zákon rozděluje stejně jako český trestní zákoník trestné činy na přečiny a zločiny. Podkategorií zločinů jsou zvláště závažné zločiny. Podle tohoto kritéria dělení trestných činů je úkladná vražda zvláště závažným zločinem, protože se jedná o úmyslný trestný čin, za který lze uložit trest odnětí svobody v rozpětí mezi 20 lety až doživotím. Slovenský trestní zákon definuje jako zvláště závažný zločin úmyslný trestný čin, jehož dolní hranice trestní sazby je nejméně 10 let, což je v případě úkladné vraždy splněno.³⁷⁷

Z praktického pohledu stojí za zmínku, že současná praxe je podle Barilika, který ji konzultoval se slovenskými vyšetřovateli, taková, že pokud vyšetřovatelé dospějí k dostatečně odůvodněnému závěru, že oběť byla úmyslně usmrcena konkrétní podezřelou osobou, začnou nejprve trestní stíhání ve věci vraždy podle ust. § 145 TZS, a teprve až když spolehlivě zjistí pohnutku obviněného, která je nezbytným znakem skutkové podstaty úkladné vraždy podle ust. § 144 TZS, a prověří, zda byla pohnutka předem uvážená, skutek eventuálně překvalifikují na úkladnou vraždu podle § 144 TZS.³⁷⁸

6.2.2 Kvalifikované skutkové podstaty úkladné vraždy dle ust. § 144 odst. 2 a 3 TZS

Ve druhém odstavci ust. § 144 TZS, který upravuje kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu vraždy, stanoví zákon za úkladnou vraždu trest odnětí svobody na 25 let nebo trest odnětí svobody na doživotí za předpokladu, že: pachatel byl již v minulosti odsouzen za trestný čin úkladné vraždy, úkladná vražda byla spáchána na dvou osobách, závažnějším způsobem jednání, na chráněné osobě, ze zvláštního motivu, nebo v úmyslu získat majetkový prospěch.³⁷⁹ V souvislosti s uvedenými podmínkami pro užití vyšší trestní sazby je nutné uvést, že definice některých uvedených pojmů se nachází v obecné části slovenského trestního zákona.³⁸⁰

Podmínkou pro použití vyšší trestní sazby při postihování úkladné vraždy jednak v případě, kdy pachatel byl již v minulosti odsouzený za trestný čin vraždy (§ 144 odst.

³⁷⁷ §11 odst. 3 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

³⁷⁸ BARILIK, I. Usmrtenie v trestnom práve hmotnom: česko-slovenská komparácia. In. Rekodifikovaný trestný zákon a trestný poriadok – analýza poznatkov z teorie a praxe. Bratislava: Paneuropská univerzita, 2011, s. 139.

³⁷⁹ § 144 odst. 2 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

³⁸⁰ Zákon č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

2 písm. a) TZS), nevyžaduje se tedy předchozí odsouzení za trestný čin úkladné vraždy.³⁸¹ Odsouzeným se pro účely TZS rozumí pachatel, který byl pravomocným rozsudkem uznán vinným. To ovšem neplatí v případě, kdy bylo odsouzení zahaleno.³⁸²

Další kvalifikační okolností u kvalifikované skutkové podstaty k trestnému činu úkladné vraždy je případ, kdy se pachatel činu dopustil na dvou osobách (§ 144 odst. 2 písm. b) TZS). Zde se přístup slovenského zákonodárce jeví být poměrně specifický v tom, že toto ustanovení požaduje, aby se pachatel trestného činu dopustil právě na dvou osobách, tj. nikoliv na více než dvou osobách. Tento přístup slovenského zákonodárce souvisí s tím, že podle ust. § 138 písm. j TZS je usmrcení více než dvou osob chápáno jako závažnější způsob jednání, což je, jak již bylo uvedeno výše, chápáno jako samostatná kvalifikační okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby,³⁸³ která je upravena samostatně v ust. § 144 odst. 2 písm. c) TZS. Závažnější způsob jednání však nemusí spočívat jen v tom, že pachatel se vraždy dopustil na třech i více osobách, ale i v dalších okolnostech, které zákon přesně vymezuje.

Závažnějším způsobem jednání se rozumí spáchání trestného činu vraždy se zbraní, přičemž zbraní se rozumí jakákoli věc, kterou je možné učinit útok proti lidskému životu důraznějším, může jí být dokonce i napodobenina zbraně. Toto ustanovení nelze použít jako znak kvalifikované skutkové podstaty v případě, kdy je užití zbraně znakem základní skutkové podstaty. Závažnějším způsobem jednání je rovněž situace, kdy páčání trestného činu trvá delší dobu, pachatel spáchá trestný čin surovým anebo trýznivým způsobem, čímž se rozumí útok s extrémní mírou brutality, což může být pro úkladnou vraždu velmi charakteristické. Znakem závažnějšího způsobu jednání je také spáchání trestného činu násilím, hrozbou bezprostředního násilí nebo hrozbou jiné těžké újmy.³⁸⁴ Čentěš také ve svém komentáři k TZS uvádí, že čím je nižší intenzita útoku, tím delší

³⁸¹ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

³⁸² § 128 odst. 6 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

³⁸³ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

³⁸⁴ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 14.

doba trvání vražedného jednání se vyžaduje, aby byla tato kvalifikační okolnost naplněna, a naopak.³⁸⁵

Mezi dalšími způsoby spáchání trestného činu závažnějším způsobem jednání, které se ovšem patrně nebudou obvykle vztahovat k trestným činům proti životu, je skutečnost, že pachatel trestný čin spáchal vloupáním, lstí, ke které může dojít buď využitím omylu poškozeného, nebo použitím úskoku. Další možností je pak spáchání trestného činu využitím tísně poškozeného, jeho nezkušenosti, odkázanosti na pachatele nebo podřízenosti vůči pachateli, což se uplatní zejména v pracovněprávních a podobných vztazích.³⁸⁶

Dále se spácháním trestného činu závažnějším způsobem jednání rozumí porušení důležité povinnosti, která vyplývá z pachatelova zaměstnání, postavení nebo funkce nebo v případě, že je pachateli taková povinnost uložena zákonem. Dalším způsobem spáchání trestného činu závažnějším způsobem jednání je spáchání trestného činu v rámci organizované skupiny, kterou lze charakterizovat jako spolčení nejméně tří osob, ve kterém existuje určité rozdělení úkolů, její činnost se vyznačuje plánovitostí a koordinací, přičemž toto zvyšuje pravděpodobnost úspěšného spáchání trestného činu.³⁸⁷ V rámci organizované zločinecké skupiny přitom bezesporu lze páchat i úmyslné trestné činy proti životu.

Posledním znakem spáchání trestného činu závažnějším způsobem jednání je již zmíněné spáchání trestného činu na více osobách, přičemž pojmem více osob se rozumí minimálně tři osoby.³⁸⁸

Kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu úkladné vraždy naplní i pachatel, který spáchá úkladnou vraždu na chráněné osobě (§ 144 odst. 2 písm. d) TZS). Chráněnou osobou se zde v souladu s ust. § 139 TZS rozumí dítě, přičemž dítětem je osoba mladší 18 let. Dále se chráněnou osobou rozumí těhotná žena, přičemž tato okolnost se nepoužije u trestného činu nedovoleného přerušování těhotenství, neboť je již prakticky znakem základní skutkové podstaty. Chráněnou osobou je rovněž osoba pachatelovi blízká, kterou

³⁸⁵ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

³⁸⁶ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 16–18.

³⁸⁷ Tamtéž, s. 17.

³⁸⁸ Tamtéž, s. 20.

se rozumí jednak příbuzný v pokolení přímém, dále též osvojitel, osvojenec, sourozenec a také manžel. Jiné osoby v rodinném či obdobném poměru se pak pokládají „za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá právem pociťovala jako újmu vlastní.“³⁸⁹

Dále je chráněnou osobou rovněž osoba odkázaná na pachatele svojí výživou, výchovou nebo hmotným či jiným zaopatřením. Osobou chráněnou je také osoba vyššího věku, přičemž se jedná o osobu, která je starší 60 let. Dále se jedná také o nemocnou osobu a osobu požívající ochranu podle mezinárodního práva, veřejného činitele nebo osobu, která plní své povinnosti, které jsou jí zákonem uloženy, a také svědka, znalce, tlumočníka nebo překladatele.³⁹⁰

Dalším znakem kvalifikované skutkové podstaty trestného činu úkladné vraždy je skutečnost, že úkladná vražda byla spáchána ze zvláštního motivu (§ 144 odst. 2 písm. e) TZS). Zvláštní motiv je vymezen v ust. § 140 TZS a rozumí se jím okolnost, která rovněž způsobuje větší závažnost trestného činu. Zvláštním motivem se přitom rozumí spáchání trestného činu na objednávku, což potvrzuje i judikatura Nejvyššího soudu SR, který však dovozuje, že tento motiv nelze uplatnit jako okolnost podmiňující použití vyšší sazby u objednavatele, ale pouze u toho, kdo vraždu na objednávku reálně spáchal.³⁹¹ Dále se zvláštním motivem v kontextu § 140 TZS rozumí rovněž jednání z pomsty, v úmyslu zakrýt nebo ulehčit jiný trestný čin, dále také z národností, etnické nebo rasové nenávisti, popř. z nenávisti z důvodu barvy pleti. Zvláštním motivem se rozumí rovněž motiv sexuální.³⁹² U zvláštního motivu je z povahy věci vyžadován z hlediska subjektivní stránky úmysl přímý.³⁹³

Kvalifikovanou skutkovou podstatou trestného činu úkladné vraždy je i úkladná vražda spáchaná s cílem získat majetkový prospěch (§ 144 odst. 2 písm. f) TZS). Cílem získat majetkový prospěch se rozumí jak situace, kdy pachatel spáchá úkladnou vraždu s cílem

³⁸⁹ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná část'. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 21–22.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 23–24.

³⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu SR sp. zn. 2 Tdo 27/2011 ze dne 16. 8. 2011.

³⁹² IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná část'. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 25–26.

³⁹³ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

zmocnit se věci poškozeného, tak i úkladná vražda spáchaná za úplatu či usmrcení jiné osoby s cílem nabýt její majetek prostřednictvím dědění apod.³⁹⁴

Trest odnětí svobody na doživotí stanoví zákon v § 144 odst. 3 TZS pro pachatele úkladné vraždy, pokud byl již za tento čin odsouzen, tento trestný čin spáchal v nebezpečném seskupení nebo za krizové situace.³⁹⁵

V případě, že je kvalifikačním znakem uvedeným ve třetím odstavci skutečnost, že pachatel již byl za tento trestný čin odsouzen (§ 144 odst. 3 písm. a) TZS), vyžaduje se zde, aby pachatel byl již v minulosti odsouzen přímo za trestný čin úkladné vraždy, nepostačuje odsouzení za trestný čin vraždy.³⁹⁶

Další okolností podmiňující užití vyšší trestní sazby dle třetího odstavce je skutečnost, že pachatel trestný čin spáchal v nebezpečném seskupení (§ 144 odst. 3 písm. b) TZS), které je definováno v ust. § 141 TZS. Nebezpečným seskupením se rozumí zločinecká nebo teroristická skupina. Zločinecká skupina je charakterizovaná jako seskupení minimálně tří osob, které působí po delší čas, nicméně se nemusí jednat o trvalé seskupení a jeho cílem je spáchat jeden či více z taxativně vymezených trestných činů, přičemž jedná koordinovaně a účelem jejího jednání je získání finanční nebo jiné výhody. Obvykle sestává z nejvyššího centra, které sestává z vedení skupiny, středního stupně, který je tvořen vedoucími jednotlivých skupin a výkonné složky, která obvykle zajišťuje specializované činnosti a realizaci trestné činnosti.³⁹⁷ U nebezpečného seskupení se z povahy věci vyžaduje zavinění ve formě úmyslu přímého.³⁹⁸

Znakem kvalifikované skutkové podstaty podle § 144 odst. 3 TZS je rovněž skutečnost, že pachatel úkladnou vraždu spáchal za krizové situace (§ 144 odst. 3 písm. c) TZS). Krizová situace je pak vymezena v ust. § 134 odst. 2 TZS a rozumí se jí nouzový stav, výjimečný stav, válečný stav anebo válka.³⁹⁹

³⁹⁴ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

³⁹⁵ §144 odst. 3 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

³⁹⁶ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

³⁹⁷ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 27–28.

³⁹⁸ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

³⁹⁹ § 134 odst. 2 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

6.2.3 Kvalifikované skutkové podstaty vraždy dle ust. § 145 odst. 2 a 3 TZS

Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy jsou upraveny v ust. § 145 odst. 2 a 3 TZS, přičemž svojí konstrukcí se ustanovení podobá kvalifikovaným skutkovým podstatám u trestného činu úkladné vraždy upraveného v ust. § 144 TZS.

V ustanovení § 145 odst. 2 písm. a-e) TZS tak stanoví přísnější trestní postih odnětí svobody na 20 až 25 let, pokud vražda byla spáchána na dvou osobách, závažnějším způsobem jednání, na chráněné osobě, ze zvláštního motivu nebo v úmyslu získat majetkový prospěch.⁴⁰⁰ Pokud se týká vysvětlení jednotlivých kvalifikačních okolností, jsou totožné s kvalifikačními okolnostmi u úkladné vraždy, čímž v podrobnostech zde odkazují na podkapitulu 6.2.2.

Ještě přísnější trestní sazba trestu odnětí svobody ve výši 25 let nebo odnětí svobody na doživotí je stanovena § 145 odst. 3 TZS, kde zákon vyžaduje, aby pachatel byl buď v minulosti odsouzen za trestný čin vraždy nebo za trestný čin úkladné vraždy (§ 145 odst. 3 písm. a) TZS), nebo aby shodně s trestným činem úkladné vraždy čin spáchal v nebezpečném seskupení (§ 145 odst. 3 písm. b) TZS) nebo za krizové situace (§ 145 odst. 3 písm. c) TZS).⁴⁰¹

6.3 Vražda novorozeného dítěte matkou – privilegovaná skutková podstata

Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou upravuje slovenský trestní zákon v ustanovení § 146. Ve vztahu k vraždě se jedná o speciální a privilegovanou skutkovou podstatu.⁴⁰² Tento trestný čin spočívá v tom, že matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo ihned po něm své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na čtyři až osm let.⁴⁰³ Ust. § 146 TZS tedy chrání život novorozeného dítěte.⁴⁰⁴

⁴⁰⁰ § 145 odst. 2 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴⁰¹ § 145 odst. 3 tamtéž.

⁴⁰² MAŠLANYOVÁ, D. Trestné právo hmotné všeobecná a osobitná část'. Plzeň: C. H. Beck, 2011, s. 203.

⁴⁰³ § 146 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴⁰⁴ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

Rozrušení způsobené porodem je výjimečné rozpoložení matky, jehož původ spočívá ve fyziologických procesech, které jsou vyvolány porodem, přičemž toto rozrušení může v závislosti na okolnostech přetrvávat i několik dní po porodu.⁴⁰⁵ Matka ovšem musí jednat v rozrušení, které je způsobeno porodem, nikoliv jinými příčinami.⁴⁰⁶

Skutečnost, že těhotná žena pojala rozhodnutí usmrtit dítě při porodu nebo hned po porodu a v rozrušení, které bylo způsobeno porodem, dítě následně skutečně usmrtila, nevyklučuje, aby byl její čin posuzován jako trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou.⁴⁰⁷ Jednání matky, která v rozrušení způsobeném porodem navede jinou osobu k tomu, aby její novorozené dítě usmrtila, a taková osoba dítě skutečně usmrtí, je z hlediska matky posuzováno jako návod k vraždě novorozeného dítěte matkou, z hlediska jiné osoby, která dítě usmrtila, se pak dle okolností jedná o vraždu dle ust. § 145 TZS, případně o úkladnou vraždu dle ust. § 144 TZS. Rovněž pokud by někdo matku, která by se nacházela v rozrušení způsobeném porodem, naváděl k usmrcení jejího novorozeného dítěte, byl by postihován za trestný čin návodu k vraždě či návodu k úkladné vraždě (dle konkrétních okolností případu).⁴⁰⁸

Objektem tohoto trestného činu je život novorozeného dítěte, hmotným předmětem útoku je novorozené dítě (kterým se rozumí dítě od počátku porodu – i když ještě zcela neopustilo tělo matky, nicméně ochranu podle tohoto ustanovení požívá jen dítě, které se narodilo živé, tj. dítě, které alespoň jednou vydechlo a bylo alespoň po krátký čas schopné samostatného života mimo dělohu).⁴⁰⁹ Správné posouzení těchto okolností je zcela zásadní, neboť ve slovenském právu je nutné odlišit vraždu novorozeného dítěte matkou od vraždy, úkladné vraždy, ale v řadě případů i například od trestného činu opuštění dítěte, který je upraven v ust. § 206 TZS, což ostatně potvrzuje i judikatura, ze které stojí za zmínku např. rozhodnutí R 25/1992-II., kde tehdy Nejvyšší soud ČSFR dovodil, že *„o trestný čin opuštění dítěte podle § 206 TZS půjde jen tehdy, pokud úmysl pachatele zahrnuje jen vznik nebezpečí smrti či ublížení na zdraví. Pokud pachatel ví o tom, že*

⁴⁰⁵ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná část'. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 38.

⁴⁰⁶ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářom. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

⁴⁰⁷ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná část'. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 38.

⁴⁰⁸ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářom. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

⁴⁰⁹ Tamtéž.

*v důsledku opuštění dítěte může skutečně dojít ke smrtelnému následku a je s tím srozuměn, naplní tímto jednáním znaky trestného činu vraždy podle § 145 TZS nebo vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 146 TZS, resp. pokusu o tyto zločiny.*⁴¹⁰

Objektivní stránka vraždy novorozeného dítěte matkou pak spočívá v usmrcení tohoto dítěte v období porodu nebo hned po něm, subjektivní stránka vyžaduje úmysl a subjektem je zde výlučně matka novorozeného dítěte, jedná se tedy o konkrétní subjekt.⁴¹¹

Z pohledu členění trestných činů na přečiny a zločiny je vražda novorozeného dítěte zločinem, neboť horní hranice trestí sazby činí osm let, přičemž k naplnění charakteristiky zločinu podle slovenského práva postačuje, aby převyšovala pět let.⁴¹²

6.4 Další trestné činy proti životu ve slovenském právu

Mezi další trestné činy proti životu, které upravuje slovenské právo, jsou v TZS zařazeny následující: zabití (§ 147 a 148 TZS), jehož pojetí se značně odlišuje od pojetí v českém právu, což je i důvodem pro jeho zařazení do této kapitoly, usmrcení (§ 149 TZS), nedovolené přerušování těhotenství (§ 150-153 TZS), které je ve slovenském právu řazeno mezi trestné činy proti životu, zatímco v českém právu mezi trestné činy proti zdraví, a rovněž trestný čin účast na sebevraždě (§ 154 TZS).⁴¹³

6.4.1 Zabití

Jak již bylo zmíněno, trestný čin zabití je ve slovenském právu koncipován zcela odlišným způsobem než v českém právu a rozhodující je zde především skutečnost, že se nejedná o úmyslné usmrcení, čímž je do této práce zabití zařazeno především proto, aby bylo možné porovnat české a slovenské pojetí zabití, neboť v českém právu se na rozdíl od slovenského práva jedná o úmyslné usmrcení, které je privilegovanou skutkovou podstatou trestného činu vraždy.

⁴¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR sp. zn. R 25/1992-II (verze citace upravená dle aktuálních ustanovení zákona).

⁴¹¹ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná část'. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 38–39.

⁴¹² § 11 odst. 2 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴¹³ Zákon č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

Trestný čin zabití je upraven v § 147 a 148 TZS, přičemž se jedná o dvě skutkové podstaty, které obě shodně chrání lidský život,⁴¹⁴ a které jsou odstupňovány podle své závažnosti, resp. závažnosti následku, ke kterému směřoval úmysl pachatele. Zabití ve slovenském právu se od českého pojetí zabití liší tím, že pachatel, resp. jeho úmysl nesměřuje k usmrcení poškozeného, ale ke způsobení těžké újmy na zdraví (§ 147 TZS) nebo k ublížení na zdraví (§ 148 TZS). Základem skutkové podstaty trestného činu zabití ve slovenském právu je skutečnost, že pachatelův úmysl směřoval ke způsobení těžké újmy na zdraví či k ublížení na zdraví, přičemž z nedbalosti pachatel způsobil smrt poškozeného. Pachatelův úmysl tedy nesměřoval k usmrcení poškozeného, nicméně v důsledku jeho jednání nastal těžší následek, kterým byla smrt poškozeného. Tento trestný čin tedy kombinuje prvky zavinění úmyslného a nedbalostního.⁴¹⁵

Trestného činu zabití podle § 147 TZS se pachatel dopustí, pokud jiného usmrtí, ovšem jeho úmysl směřoval ke způsobení těžké újmy na zdraví. Trestní sazba je zde stanovena na 7 až 10 let odnětí svobody.⁴¹⁶ V následujících odstavcích § 147 TZS jsou stanoveny podmínky pro použití vyšší trestní sazby. Při splnění těchto podmínek, kterými je např. spáchání trestného činu zabití na chráněné osobě nebo v krizové situaci, se může trestní sazba vyšplhat na 9 až 12 podle odstavce druhého a 10 až 15 let podle odstavce třetího.⁴¹⁷

V případě trestného činu zabití podle § 148 TZS směřuje pachatelův úmysl k ublížení na zdraví, smrt je opět způsobena z nedbalosti. Trestní sazba je zde stanovena na 3 až 8 let. Vyšší trestní sazba je opět stanovena v odstavci 2 a 3 při splnění určitých podmínek, které jsou stejné jako u zabití podle předešlého § 147 TZS, trestní sazba přitom dosahuje až 12 let.⁴¹⁸ Skutkové podstaty trestného činu zabití ve slovenském právu přitom vychází z kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů ublížení na zdraví.⁴¹⁹ V této souvislosti se domnívám, že ve slovenské právní úpravě jednoznačně schází trestný čin, který by podobně jako český trestný čin zabití privilegoval situace, kdy pachatel poškozeného usmrtí v rozrušení, které je způsobeno zmatkem, strachem či úlekem,

⁴¹⁴ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

⁴¹⁵ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 39.

⁴¹⁶ §147 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴¹⁷ §147 odst. 2, 3 tamtéž.

⁴¹⁸ §148 tamtéž.

⁴¹⁹ BALÁŽ, P. Trestné právo hmotné všeobecná a osobitá časť, VEDA vydavateľstvo SAV, Bratislava, 2005, s. 210.

případně zavrženíhodným jednáním poškozeného, což jsou stavy, které jsou poměrně běžným jevem a do určité míry je považují za omluvitelné, tudíž i ospravedlňující užití nižší trestní sazby v případě, že dojde k usmrcení jiného člověka.

Objektem skutkové podstaty trestného činu zabití podle slovenského trestního zákona je život a zdraví, objektivní stránka spočívá v usmrcení poškozeného, subjektem může být kdokoli a subjektivní stránka kombinuje prvky úmyslného a nedbalostního zavinění, neboť úmysl směřuje ke způsobení těžké újmy na zdraví či ublížení na zdraví⁴²⁰ (v tom také spočívá základní rozdíl mezi zabitím dle ust. § 147 a § 148 TZS),⁴²¹ nedbalostně je pak způsobena smrt.⁴²²

Určitým specifíkem trestného činu zabití ve slovenském právu je rovněž skutečnost, že zabití nelze spáchat ve spolupachatelství, neboť ve vztahu k usmrcení je vyžadováno nedbalostní zavinění, čímž nejde o spolupachatelství, ale o úmyslné spolupůsobení dvou či více osob, při němž dojde k nezamýšlenému (nedbalostně zaviněnému) následku, kterým je smrt poškozeného. Vzhledem k této skutečnosti lze každému ze zúčastněných přičítat celý následek, nicméně tento stav nelze posoudit jako spolupachatelství, ale je posuzován jako pachatelství⁴²³ za předpokladu, že lze dovodit, že každý z obviněných mohl způsobit i smrtelný následek z nedbalosti při primárním úmyslu způsobit ublížení na zdraví či těžkou újmu na zdraví poškozeného.⁴²⁴

Pokud se týká členění trestných činů na přečiny, zločiny a zvláště závažné zločiny je zabití podle § 147 odst. 1, 2 TZS zločinem, zabití podle § 147 odst. 3 TZS je zvláště závažným zločinem, neboť dolní hranice trestní sazby činí v případě kvalifikované skutkové podstaty 12 let. Zabití podle § 148 TZS je vždy zločinem.⁴²⁵

⁴²⁰ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 39.

⁴²¹ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentárom. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

⁴²² IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 39.

⁴²³ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentárom. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

⁴²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu SR sp. zn. 5 Tdo 30/2010 ze dne 18. 11. 2010.

⁴²⁵ § 11 odst. 2,3 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

6.4.2 Usmrcení

Trestný čin usmrcení je upraven v § 149 TZS. Na rozdíl od předešlých forem usmrcení jiné osoby je tento trestný čin ryze nedbalostním trestným činem. Ustanovení § 149 TZS obsahuje dvě základní skutkové podstaty trestného činu usmrcení, které jsou vyjádřeny v ust. § 149 odst. 1 a 4 TZS,⁴²⁶ kdy trestný čin usmrcení spočívá buď ve způsobení smrti z nedbalosti, nebo ve způsobení smrti z nedbalosti ve stavu vylučujícím způsobilost vykonávat určitou činnost.⁴²⁷ Jinak řečeno, jedná se souhrnně o případy, kdy pachatel neměl ani v úmyslu způsobit smrt poškozeného, ani neměl v úmyslu způsobit těžkou újmu na zdraví nebo ublížení na zdraví, nicméně navzdory tomu v důsledku pachatelovy nedbalosti ke smrti došlo. Jedná se o poruchový trestný čin, který předpokládá smrt jedné či více osob odlišných od pachatele, přičemž samotné ohrožení smrtí (usmrcením) nelze považovat za tento trestný čin.⁴²⁸

Základní skutková podstata upravená v ust. § 149 odst. 1 TZS spočívá v tom, že pachatel jinému způsobí z nedbalosti smrt, za což může být potrestán až třemi lety odnětí svobody.⁴²⁹ V případě, že pachatel nedbalostně usmrtí chráněnou osobu nebo spáchá tento čin závažnějším způsobem jednání, může být potrestán odnětím svobody na dva roky až pět let. V případě, že pachatel spáchá usmrcení na více osobách, protože hrubě poruší předpisy o bezpečnosti práce, dopravy nebo předpisy v oblasti hygieny, je trestní sazba stanovena na čtyři roky až deset let. Stejným trestem bude dle druhé základní skutkové podstaty upravené v ust. § 149 odst. 4 TZS potrestán pachatel, který z nedbalosti usmrtí jiného v souvislosti s výkonem svého zaměstnání, postavení, funkce nebo jako řidič dopravního prostředku, přičemž se předtím uvedl požitím návykové látky do stavu, který vylučuje způsobilost k výkonu takové činnosti. Pokud by v tomto stavu způsobil pachatel smrt dvou a více osob, je trestní sazba stanovena na sedm až 12 let.⁴³⁰

Objektem tohoto trestného činu je lidský život, objektivní stránka spočívá v usmrcení jiné osoby, subjektem může být jakákoliv fyzická osoba, ale na rozdíl od české úpravy jím

⁴²⁶ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

⁴²⁷ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 41.

⁴²⁸ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

⁴²⁹ § 149 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴³⁰ § 149 tamtéž.

nemůže být osoba právnická, a subjektivní stránka spočívá v nedbalosti.⁴³¹ Z hlediska členění trestných činů na přečiny a zločiny je usmrcení přečinem, neboť se jedná o nedbalostní trestný čin, tudíž výše trestní sazby nemá vliv na zařazení do kategorie přečiny nebo zločiny.⁴³²

6.4.3 Nedovolené přerušení těhotenství

Slovenský právní řád řadí na rozdíl od české úpravy mezi trestné činy proti životu rovněž trestný čin nedovoleného přerušení těhotenství, který je upraven v § 150–153 TZS. Toto ustanovení chrání začínající lidský život a rovněž zdraví těhotné ženy.⁴³³ Těhotnou ženou se přitom rozumí žena od početí do počátku porodu a přerušením těhotenství se rozumí jakékoli jednání, které směřuje k usmrcení lidského plodu, přičemž nezáleží na použitých prostředcích.⁴³⁴

Ustanovení § 150 TZS upravuje umělé přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy, za které stanoví trest odnětí svobody na 3 roky až 8 let v základní skutkové podstatě a 4 roky až 10 let, resp. na 8 až 15 let v případě kvalifikovaných skutkových podstat, tj. spáchání umělého přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy na chráněné osobě či závažnějším způsobem jednání resp. pokud způsobí těhotné ženě těžkou újmu na zdraví nebo smrt.⁴³⁵

§ 151 TZS upravuje situaci, kdy pachatel uměle přeruší těhotenství ženy se souhlasem těhotné ženy, přičemž trestní sazba v základní skutkové podstatě činí 2 roky až 5 let, trestní sazba v kvalifikované skutkové podstatě činí 3 roky až 8 let a je podmíněna způsobením těžké újmy na zdraví či smrti, spácháním trestného činu na neplnoleté ženě bez souhlasu jejího zákonného zástupce, získáním většího prospěchu tímto trestným činem nebo závažnějším způsobem jednání.⁴³⁶

§ 152 TZS pak upravuje situaci, kdy pachatel navede těhotnou ženu k tomu, aby své těhotenství sama přerušila, nebo k tomu, aby jiného o umělé přerušení požádala nebo mu

⁴³¹ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná část'. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 41–44.

⁴³² §10 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴³³ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářom. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

⁴³⁴ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná část'. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 44–45.

⁴³⁵ §150 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴³⁶ §151 tamtéž.

umělé přerušeni provést dovolila, přičemž trestní sazba v základní skutkové podstatě činí až 1 rok trestu odnětí svobody. Stejným způsobem je pak trestán pachatel, který těhotné ženě pomáhá k umělému přerušeni těhotenství. Trest odnětí svobody v délce 2 až 5 let pak hrozí pachateli v případě, že tento trestný čin spáchá na chráněné osobě či závažnějším způsobem jednání. V případě, že by pachatel tímto činem způsobil ženě těžkou újmu na zdraví nebo smrt, činí trestní sazba pro tento případ 3 roky až 8 let.⁴³⁷ Ustanovení § 153 TZS pak také stanoví, že těhotná žena, která své těhotenství sama uměle přeruší nebo o to jiného požádá nebo mu to dovolí, není za tento čin trestně odpovědná.⁴³⁸

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně počínajícího lidského života a zdraví těhotné ženy. Předmětem útoku je lidský plod ve všech fázích vývoje před počátkem porodu.⁴³⁹ Objektivní stránka spočívá v nedovoleném umělém přerušeni těhotenství. Subjektem může být kdokoli,⁴⁴⁰ nicméně musí se jednat o osobu odlišnou od těhotné ženy,⁴⁴¹ přičemž subjektivní stránka vyžaduje úmysl. Usmrcení lidského plodu z nedbalosti se posuzuje jako způsobení těžké újmy na zdraví.⁴⁴²

Z hlediska členění trestných činů na přečiny a zločiny je nedovolené přerušeni těhotenství bez souhlasu těhotné ženy podle § 150 TZS zločinem. Nedovolené přerušeni těhotenství se souhlasem těhotné ženy podle § 151 TZS je v základní skutkové podstatě přečinem, v kvalifikované zločinem. Napomáhání k nedovolenému přerušeni těhotenství podle § 152 odst. 1, 2 a 3 TZS je přečinem, podle § 152 odst. 4 TZS zločinem.⁴⁴³

6.4.4 Účast na sebevraždě

Poslední z trestných činů proti životu, které upravuje slovenský trestní zákon, je účast na sebevraždě, kterou najdeme v § 154 TZS. Sebevražda je stejně jako v českém právu definována jako úmyslné způsobení smrti sobě samému. Samotná sebevražda, resp. její pokus není trestná, tudíž osoba, která se neúspěšně pokusila o sebevraždu, není za tento

⁴³⁷ §152 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴³⁸ §153 tamtéž.

⁴³⁹ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářom. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

⁴⁴⁰ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 46.

⁴⁴¹ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářom. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

⁴⁴² IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 46.

⁴⁴³ §10 a 11 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

pokus trestně odpovědná. Trestný čin účasti na sebevraždě spočívá v tom, že jeho pachatel jiného pohne k sebevraždě či mu v ní pomáhá.⁴⁴⁴

Pohnutím k sebevraždě přitom rozumíme jakékoli konání, které je způsobilé vzbudit u jiného rozhodnutí spáchat sebevraždu. Pomáháním k sebevraždě se rozumí jakýkoli způsob pomoci, může tedy jít o pomoc fyzickou i psychickou. Trestný čin účasti na sebevraždě je dokonán, pokud došlo alespoň k pokusu o sebevraždu.⁴⁴⁵

V základní skutkové podstatě stanoví trestní zákon trest odnětí svobody na 6 měsíců až 3 roky. V případě kvalifikované skutkové podstaty je stanovena trestní sazba na 3 roky až 8 let, přičemž kvalifikovaná skutková podstata spočívá v tom, že pachatel spáchá tento trestný čin závažnějším způsobem jednání, na chráněné osobě nebo ze zvláštního motivu.⁴⁴⁶

Objektem trestného činu účasti na sebevraždě je tedy opět lidský život, objektivní stránka spočívá v pomoci či pohnutí k sebevraždě, subjektem může být kdokoli a subjektivní stránka vyžaduje úmyslné zavinění.⁴⁴⁷ Pro naplnění skutkové podstaty účasti na sebevraždě dle ust. § 154 TZS není dostačující, aby pachatelovo špatné zacházení s poškozeným bylo objektivně příčinou sebevraždy. Pro naplnění skutkové podstaty je totiž potřeba, aby pachatel s poškozeným špatně nakládal s úmyslem, aby u poškozeného vzbudil rozhodnutí spáchat sebevraždu.⁴⁴⁸

Z pohledu dělení trestných činů na přečiny a zločiny se v základní skutkové podstatě jedná o přečin, v případě kvalifikované skutkové podstaty se pak jedná o zločin.⁴⁴⁹

Závěrem této kapitoly bych uvedla, že slovenské právo nemá žádnou privilegovanou skutkovou podstatu pro případy asistované sebevraždy, která je tak postihována jako účast na sebevraždě podle ust. § 154 TZS. „*Důvodem trestnosti asistované sebevraždy je skutečnost, že mnozí sebevrazi spáchali sebevraždu z náhlého popudu, v přechodném afektu nebo během depresivního onemocnění. V takových situacích často i ta nejmenší*

⁴⁴⁴ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 47.

⁴⁴⁵ Tamtéž, s. 47.

⁴⁴⁶ §154 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴⁴⁷ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 47.

⁴⁴⁸ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentárom. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

⁴⁴⁹ §11 odst. 1, 2 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

*pomoc, či dokonce jen náhodná událost, může zcela změnit rozhodnutí potenciálního sebevraha. Proto je nanejvýš rozumné chránit lidský život právě vůči jednání osob, které by spáchání sebevraždy podporovaly psychicky či materiálně.*⁴⁵⁰ V souvislosti s účastí na sebevraždě tedy slovenský trestní zákon neodlišuje případy, kdy poškozeným je například osoba s nevléčitelným onemocněním, která by dříve či později stejně zemřela, od případů, kdy poškozeným je osoba zcela zdravá.⁴⁵¹

V souvislosti s problematikou asistované sebevraždy je ovšem třeba zmínit, že informace o zdravotním stavu pacienta, kterou si pacient vyžaduje, nikdy nebude moci být postižena jako účast na sebevraždě (ani pokud by se pacient na základě takové informace k sebevraždě skutečně odhodlal a sebevraždu spáchal). Z právního hlediska nejsou tedy odůvodněné obavy lékařů, že poskytnutím informace o nevléčitelném charakteru onemocnění pacientovi by v něm mohli vzbudit rozhodnutí spáchat sebevraždu a lékař by se tak mohl vystavovat riziku trestního stíhání za trestný čin účasti na sebevraždě. To ovšem neznamena, že by lékař při poskytování takové informace neměl postupovat ohleduplně vůči pacientovi a zároveň eticky.⁴⁵²

6.5 Údaje z policejních statistik

Rovněž ve Slovenské republice jsou významným údajem pro analýzu trestného činu vraždy policejní statistiky. Vzhledem k tomu, že práce je koncipována jako komparace, srovnává v následujícím textu stejné období, čímž jsou zařazeny jen statistiky týkající se let 2010–2016 stejně jako v případě České republiky. Pokud se týká vlastních údajů, které ze statistik slovenské policie plynou, je třeba ještě připomenout, že Slovensko je počtem obyvatel (cca 5,4 milionu) ve srovnání s Českou republikou cca poloviční, tudíž této skutečnosti odpovídají pak i číselná data vztahující se k závažné trestné činnosti, ke které lze vraždu nesporně zařadit.

Vzhledem k tomu, že některé trestné činy proti životu se v policejních statistikách na Slovensku prakticky nevyskytují (např. účast na sebevraždě, nedovolené přerušeni těhotenství apod.) byly nakonec do statistiky zařazeny pouze trestné činy: úkladná vražda,

⁴⁵⁰ KOVÁČ, P. Eutanázia a asistovaná samovražda z hľadiska trestného práva. *Via practica*, roč. 2005, č. 4, s. 219.

⁴⁵¹ Tamtéž, s. 219.

⁴⁵² Tamtéž, s. 219-220.

vražda, zabití a vražda novorozeného dítěte matkou, jejichž výskyt je prakticky každoroční (až na výjimky).⁴⁵³ Slovenské policejní statistiky za roky 2010–2016 vykazují následující údaje:

Tab. č. 3: Policejní statistiky trestného činu vraždy a souvisejících trestných činů na Slovensku

	Úkladná vražda	Vražda	Vražda novorozeného dítěte matkou	Zabití
2010	12	77	0	49
2011	19	75	2	45
2012	20	54	1	32
2013	18	58	2	47
2014	10	60	2	32
2015	9	38	1	37
2016	17	42	1	33

Zdroj: MINISTERSTVO VNUTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Štatistika kriminality v Slovenskej republike 2010–2016. Ministerstvo vnutra Slovenskej republiky [online]. [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>

Z tabulky č. 3 je zřejmé, že stejně jako v ČR je i na Slovensku vražda nejčastějším trestným činem proti životu, druhým nejčastějším je zabití a na třetím místě dochází k úkladným vraždám, které lze chápat jako kvalifikovanou skutkovou podstatu vraždy, která je na Slovensku vyčleněna jako samostatný trestný čin. Je také patrné, že úkladných vražd je výrazně méně než vražd. Vraždy novorozeného dítěte matkou se vyskytují stejně jako v ČR jen výjimečně, a to v počtu nula až dvě ročně, přičemž nejčastěji se vyskytovaly dvě ročně. Úkladných vražd bylo mezi devíti a 20, vražd bylo v letech 2010–2016 mezi 38 až 77, což značí poměrně velký rozdíl mezi jednotlivými roky. Specifickou kategorií je zde zabití, které odpovídá českému ublížení na zdraví s následkem smrti, kde

⁴⁵³ MINISTERSTVO VNUTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Štatistika kriminality v Slovenskej republike 2010–2015. Ministerstvo vnutra Slovenskej republiky [online]. [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>

se počet zabití v letech 2010–2015 pohyboval v rozmezí od 32 do 49 trestných činů ročně.⁴⁵⁴

Z hlediska vývoje četnosti vražd je nutné uvést, že počet vražd od roku 2010 do roku 2015 vykazuje výraznou sestupnou tendenci, neboť v roce 2010 bylo zjištěno 77 vražd, zatímco v roce 2015 pouze 38 vražd. V roce 2016 pak bylo na Slovensku spácháno 42 vražd. V případě úkladné vraždy byl mezi rokem 2010 a 2016 zaznamenán přechodný nárůst, a to v letech 2011–2013, kdy bylo zjištěno 18–20 úkladných vražd (oproti 12 v roce 2010 a 10 a devíti v letech 2014 a 2015). V roce 2016 pak počet úkladných vražd opět vzrostl, a to na 17. V případě vraždy novorozeného dítěte matkou je stav prakticky konstantní, Slovensko vykazuje obvykle 1–2 vraždy novorozeného dítěte matkou, výjimkou byl rok 2010, ve kterém nebyla zjištěna žádná vražda novorozeného dítěte matkou. V případě zabití je situace proměnlivá, nejvyšší počet zabití (49) byl zjištěn v roce 2010, naopak nejnižší, a to 32 zabití, byl zjištěn v letech 2012 a 2014.⁴⁵⁵ Další dvě tabulky č. 4 a 5 se pak zaměřují na problematiku objasněnosti úkladné vraždy (č. 4) a vraždy (č. 5).

⁴⁵⁴ MINISTERSTVO VNUTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Štatistika kriminality v Slovenskej republike 2010–2015. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky [online]. [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>

⁴⁵⁵ Tamtéž.

Tab. č. 4: Objasněnost trestného činu úkladné vraždy na Slovensku

	Zjištěno	Objasněno – absolutní četnost	Objasněno – relativní četnost (%)
2010	12	3	25 %
2011	19	6	32 %
2012	20	8	40 %
2013	18	4	22 %
2014	10	3	30 %
2015	9	0	0 %
2016	17	9	53 %

Zdroj: MINISTERSTVO VNUTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Štatistika kriminality v Slovenskej republike 2010–2015. Ministerstvo vnutra Slovenskej republiky [online]. [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>

Z tabulky č. 4 vyplývá, že v případě úkladné vraždy, což je nezávažnější trestný čin proti životu upravený ve slovenském právu, se vyznačuje velmi nízkou objasněností, neboť jeho objasněnost se pohybuje od 0 % v roce 2015 po 53 % v roce 2016, v průměru objasněnost za léta 2010-2016 činí 29 %, což vzhledem k závažnosti trestného činu není příliš pozitivním zjištěním, na druhou stranu však tato skutečnost potvrzuje již výše uvedené tvrzení, že úkladná vražda se vyznačuje předem uváženou pohnutkou a vyšším stupněm promyšlenosti pachatelova jednání,⁴⁵⁶ což je patrně také důvodem, proč je pro kriminalisty obtížnější úkladnou vraždu objasnit.

⁴⁵⁶ ČENTÉŠ, J. Trestný zákon s komentárom. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

Tab. č. 5: Objasněnost trestného činu vraždy na Slovensku

	Zjištěno	Objasněno – absolutní četnost	Objasněno – relativní četnost (%)
2010	77	61	79 %
2011	75	63	84 %
2012	54	43	80 %
2013	58	45	78 %
2014	60	43	72 %
2015	38	31	82 %
2016	42	34	81 %

Zdroj: MINISTERSTVO VNUTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Štatistika kriminality v Slovenskej republike 2010–2015. Ministerstvo vnutra Slovenskej republiky [online]. [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>

Tabulka č. 5 se pak zaměřuje na objasněnost trestného činu vraždy, která se na Slovensku obvykle pohybuje okolo 80 %, minimální objasněnost za roky 2010–2016 byla zaznamenána v roce 2014, kdy činila 72 %, maximální objasněnost pak byla zaznamenána roku 2011 a činila 84 %. Ve srovnání s Českou republikou si nelze nepovšimnout, že objasněnost trestného činu vraždy je na Slovensku o něco nižší než v ČR, přičemž statistiky jsou mírně zkresleny také tím, že v ČR jsou mezi vraždu počítány i ty případy, které slovenská úprava kvalifikuje jako úkladnou vraždu a kde je objasněnost ještě nižší.

6.6 Exkurs: Problematika eutanazie ve slovenském právu

Stejně jako v českém se i ve slovenském právu nezdávka objevují diskuse na téma eutanazie, tedy „dobré smrti“, či „úmyslné usmrcení z útrpnosti“. Problematika eutanazie je přitom stará prakticky stejně jako lidská kultura, což je také důvodem, proč je postoj

k eutanazii do značné míry závislý na společnosti a jejích názorech. Spolu s tím, jak se mění a vyvíjejí názory společnosti, se tak obvykle mění i postoj společnosti k eutanazii.⁴⁵⁷

Zde je pak nutné zmínit, že slovenskou společnost je obecně možné považovat za tradičně velmi konzervativní, což pak vede k tomu, že eutanazie je zde striktně chápána jako nepřípustná. Z toho také vyplývá, že slovenský právní pořádek neobsahuje žádný právní předpis, který by specificky upravoval jednání lékaře (ani jiné osoby – typicky např. příbuzného pacienta), jehož výsledkem je úmyslné usmrcení pacienta, a to ani v případě, že vážně nemocný pacient v terminálním stadiu svého onemocnění lékaře o ukončení svého života výslovně požádal. Lékař (či jiná osoba), který provede aktivní eutanazii, tj. úmyslně usmrcení pacienta (byť na jeho žádost), tak může být podle slovenského trestního práva postihován buď za trestný čin vraždy, případně i za trestný čin úkladné vraždy, přičemž vyloučen není ani postih za jejich kvalifikované skutkové podstaty,⁴⁵⁸ byť v řadě případů mohou být okolnosti jako soucit s trpícím pacientem vykládány jako okolnosti polehčující.

Výše uvedené se však vztahuje jen na aktivní eutanazii, nicméně v medicíně se lze setkat i s případy tzv. nepřímé eutanazie, kdy lékař pacientovi za účelem toho, aby mu dočasně ulevil od bolesti, navyšuje z lékařské indikace dávku opiátů, což může v konečném důsledku vést ke zkrácení života pacienta. Takový postup, je-li prováděn lege artis, lze však považovat za postup, který je v souladu se slovenským právem. Podobně rovněž případy tzv. pasivní eutanazie, kdy pacient navzdory veškerým lékařským doporučením odmítne lékařskou péči a důsledkem tohoto odmítnutí je úmrtí pacienta, nelze ve slovenském právu trestněprávně postihovat,⁴⁵⁹ neboť stejně jako v ČR lze i na Slovensku zdravotnickou péči poskytovat v zásadě jen na základě informovaného souhlasu pacienta, tedy pokud pacient souhlas neudělí, není zásadně možné jej k další léčbě nutit.⁴⁶⁰

⁴⁵⁷ KOVÁČ, P. Eutanázia a asistovaná samovražda z hľadiska trestného práva. *Via practica*, roč. 2005, č. 4, s. 216.

⁴⁵⁸ HUMENÍK, I. *Ochrana osobnosti a medicínske právo*. 1. vyd. Bratislava: Eurokodex, 2011, s. 261.

⁴⁵⁹ KOVÁČ, P. Eutanázia a asistovaná samovražda z hľadiska trestného práva. *Via practica*, roč. 2005, č. 4, s. 216.

⁴⁶⁰ HUMENÍK, I. *Ochrana osobnosti a medicínske právo*. 1. vyd. Bratislava: Eurokodex, 2011, s. 261–262.

7 KOMPARACE PRÁVNÍCH ÚPRAV

Úvodem této kapitoly bych ráda zdůraznila, že vzhledem k tomu, že Česká republika a Slovensko byly dlouhou dobu jedním státem, který měl společné právní předpisy na federální úrovni, platil v obou zemích po rozdělení Československa, ke kterému došlo v roce 1993, trestní zákon č. 140/1961 Sb. V České republice tento trestní zákon platil až do konce roku 2009, přičemž od 1. ledna 2010 vstoupil v platnost nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb., který je předmětem komparace. Na Slovensku byl nový právní předpis v oblasti trestního práva přijat o něco dříve, neboť slovenský trestní zákon č. 300/2005 Z. z. je účinný již od 1. ledna 2006.

Lze tedy říci, že vývoj právních předpisů v obou zemích byl do jisté míry podobný, neboť v obou nově vzniklých státech platil ještě poměrně dlouhou dobu zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, přičemž nové právní předpisy v oblasti trestního práva nabyly v obou zemích účinnosti v relativně nedávné době. Přesto je však možné v obou právních úpravách v současnosti identifikovat nejen řadu shodných aspektů, ale také celou řadu odlišností, které jsou představeny v následujícím textu.

Za zmínku stojí rovněž skutečnost, že české právo z hlediska úmyslného usmrcení jiné osoby rozeznává tři trestné činy, a to: vraždu, vraždu novorozeného dítěte matkou a zabití, zatímco slovenské právo má rovněž tři trestné činy, jejichž podstata spočívá v úmyslném usmrcení jiné osoby, a to: vraždu, úkladnou vraždu a vraždu novorozeného dítěte matkou.

7.1 Zařazení trestných činů proti životu v zákoně

Zaměříme-li se na zařazení trestných činů proti životu v rámci trestněprávního předpisu obou států, najdeme trestné činy proti životu v obou státech hned v první hlavě zvláštní části trestního zákoníku, resp. trestního zákona.⁴⁶¹ Naopak v předešlém trestním zákoně č. 140/1961, který platil v obou srovnávaných zemích, byly trestné činy proti životu zařazeny až do hlavy sedmé zvláštní části trestního zákona.⁴⁶²

Zařazení trestných činů proti životu na první místo v rámci zvláštní části trestního zákoníku, resp. trestního zákona na Slovensku souvisí do značné míry se změnou

⁴⁶¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a zákon č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴⁶² Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dříve).

společenské

a hodnotové orientace v obou státech. Lidský život je v současné době v obou zemích považován za jednu z nejdůležitějších hodnot chráněných trestním právem, což se projevuje právě zařazením těchto trestných činů na první místo ve zvláštní části trestněprávního předpisu.⁴⁶³ V trestním zákoně z roku 1961 byly na prvním místě ve zvláštní části uvedeny trestné činy proti republice, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci, následovaly pak trestné činy hospodářské, přední místo zaujímaly také trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných.⁴⁶⁴

Z výše uvedeného je tedy patrná změna v přístupu k trestněprávní ochraně významných společenských zájmů a také nadřazení základních lidských práv a svobod nad ostatní zájmy, které chrání trestněprávní předpisy.⁴⁶⁵

Tento proces proběhl v obou srovnávaných zemích v zásadě stejně a z výchozího stavu, kterým byl trestní zákon z roku 1961, který nadřazoval zájmy státu a kolektivní zájmy nad individuální zájmy a práva jednotlivců, což se projevovalo také seřazením kategorií trestných činů ve zvláštní části trestního zákona,⁴⁶⁶ oba státy přešly k zařazení trestných činů proti životu a zdraví na první místo ve zvláštní části trestněprávního předpisu, čímž daly mimo jiné najevo právě výše uvedenou změnu postoje k ochraně zájmů jednotlivce a nadřazení základních lidských práv a svobod a jejich ochrany jiným zájmům.

7.2 Trestné činy řazené mezi trestné činy proti životu

Český trestní zákoník upravuje celkem pět trestných činů proti životu. Patří mezi ně trestný čin vraždy, zabití, dále trestný čin vraždy novorozенého dítěte matkou, následuje trestný čin usmrcení z nedbalosti a posledním trestným činem proti životu je trestný čin účast na sebevraždě.⁴⁶⁷

Oproti českému trestnímu zákoníku obsahuje slovenský trestní zákon více trestných činů, které jsou řazené mezi trestné činy proti životu. Slovenský trestní zákon řadí totiž mezi

⁴⁶³ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: ANAG, 2011. s. 450.

⁴⁶⁴ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dříve).

⁴⁶⁵ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: ANAG, 2011. s. 450.

⁴⁶⁶ GRIVNA, T. Trestní právo hmotné in. BOBEK, M., MOLEK, P., ŠIMÍČEK, V. Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 570.

⁴⁶⁷ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 477.

trestné činy proti životu trestný čin úkladné vraždy, vraždy, vraždy novorozeného dítěte matkou, zabití, trestný čin usmrcení a rovněž také trestný čin nedovoleného přerušení těhotenství a trestný čin účasti na sebevraždě.⁴⁶⁸ Slovenský trestní zákon tedy zahrnuje celkem sedm trestných činů proti životu.

Ačkoli vzájemnému srovnání jednotlivých trestných činů se budu věnovat až v následujících podkapitolách, nyní se pokusím jen stručně shrnout shody a rozdíly ve výčtu trestných činů proti životu v obou právních předpisech.

Shodně zařazují mezi trestné činy proti životu oba státy trestný čin vraždy, trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou, trestný čin usmrcení z nedbalosti (resp. usmrcení podle slovenského trestního zákona) a také trestný čin účast na sebevraždě. Na rozdíl od slovenského trestního zákona český trestní zákoník nezná trestný čin úkladné vraždy, resp. se v případě českého práva jedná o kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu vraždy, tedy vraždu s rozmyslem či po předchozím uvážení, která však není v trestním zákoníku vyčleněna jako samostatná skutková podstata.

Ačkoli by se na první pohled mohlo jevit, že oba státy řadí shodně mezi trestné činy proti životu trestný čin zabití, ve skutečnosti jsou tyto trestné činy pouze pojmenovány shodně jako zabití, nicméně jejich skutková podstata je odlišná. Zabití podle slovenského právního řádu by šlo v českém právu přirovnat ke kvalifikované skutkové podstatě trestného činu těžkého ublížení na zdraví, v jehož důsledku nastala smrt (§ 145 odst. 3 TZ a § 147 TZS), nebo k trestnému činu ublížení na zdraví s následkem smrti (tedy § 146 odst. 4 TZ a § 148 TZS).⁴⁶⁹ Český trestní zákoník tedy řadí skutkovou podstatu, která je ve slovenském právu označována jako zabití, mezi trestné činy proti zdraví a nikoli mezi trestné činy proti životu.

Naopak slovenský trestní zákoník nezná skutkovou podstatu zabití, tak jak je upravena v českém právu, přičemž skutková podstata trestného činu zabití podle českého trestního práva je privilegovanou skutkovou podstatou vůči trestnému činu vraždy.⁴⁷⁰

⁴⁶⁸ Zákon č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴⁶⁹ Srov. zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, a zákon č. 300/2005 Z.z., slovenský trestní zákon.

⁴⁷⁰ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010 s. 480.

Trestný čin nedovoleného přerušení těhotenství ať již bez souhlasu, či se souhlasem matky znají obě právní úpravy, nicméně zatímco v českém právu je těmto trestným činům vymezen samostatný díl č. 4 v první hlavě zvláštní části, který je nazván trestné činy proti těhotenství ženy (§159-163 TZ), ve slovenském trestním zákoně jsou tyto trestné činy zařazeny mezi trestné činy proti životu (§ 150–153 TZS).⁴⁷¹

7.3 Komparace základní skutkové podstaty trestného činu vraždy

Základní skutková podstata trestného činu vraždy (tj. skutková podstata obsažená v ust. § 140 odst. 1 TZ a skutková podstata obsažená v ust. § 145 odst. 1 TZS) se od sebe v českém a slovenském právním řádu prakticky neodlišuje (až na výši trestní sazby, o které bude podrobněji pojednáno v podkapitole č. 6.6, na kterou tímto odkazují). V obou případech je trestný čin vraždy charakterizován jako úmyslné usmrcení jiného člověka.⁴⁷²

V obou právních řádech je také trestný čin řazen mezi násilnou kriminalitu a z hlediska zařazení v trestněprávním předpise mezi trestné činy proti životu a zdraví, kde lze pak identifikovat dílčí rozdíl v tom, že v českém právu je vražda zařazena na první místo mezi trestnými činy proti životu a zdraví, zatímco ve slovenském právu je na první místo zařazena úkladná vražda, tedy kvalifikovaná skutková podstata a základní skutková podstata, kterou je vražda prostá, je tak ve slovenském kodexu zařazena až na druhé místo.⁴⁷³ Za významnou odlišnost lze v současné době považovat skutečnost, že zatímco na Slovensku může být pachatelem jen fyzická osoba, v ČR je tomu v současné době jinak, neboť vraždy se může dopustit jak fyzická, tak právnická osoba.

7.4 Komparace kvalifikovaných skutkových podstat trestného činu vraždy

Pokud se týká kvalifikovaných skutkových podstat vraždy v českém a slovenském právu, lze opět najít celou řadu shod, ale především mnoho rozdílů. Rozdíly lze najít již ve způsobu, jakým je vyjádřena kvalifikovaná skutková podstata trestného činu vraždy.

⁴⁷¹ Srov. zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a zákon č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴⁷² Srov. § 140 odst. 1 zákon č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, a § 145 odst. 1 zákona č. 300/2005 Sb., slovenského trestního zákona.

⁴⁷³ Srov. zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a zákon č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

V českém trestním zákoníku existuje jedna skutková podstata, která je nazvána vražda. V prvním odstavci § 140 TZ je vyjádřena základní skutková podstata trestného činu vraždy, která je formulována takto: „*kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.*“⁴⁷⁴ Ve druhém odstavci je pak formulována kvalifikovaná skutková podstata trestného činu vraždy. Tato kvalifikovaná skutková podstata stanoví vyšší trestní sazbu pro případy, kdy pachatel jiného usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení.⁴⁷⁵ Rovněž ve třetím odstavci je upravena kvalifikovaná skutková podstata trestného činu vraždy, která stanoví podmínky pro použití vyšší trestní sazby. Jedná se např. o tyto podmínky: vražda spáchaná na dvou nebo více osobách, na těhotné ženě, na dítěti mladším 15 let nebo na úřední osobě v souvislosti s výkonem její pravomoci atd.⁴⁷⁶

Lze tedy uzavřít, že v českém právu je základní skutková podstata trestného činu vraždy uvedena na prvním místě a kvalifikovaná skutková podstata je uvedena v následujících odstavcích téhož ustanovení. Základní a kvalifikovaná skutková podstata trestného činu vraždy jsou v českém právu považovány za jeden trestný čin a jsou uvedeny v jednom ustanovení, kterým je § 140 TZ. Jinak je tomu ve slovenském trestním zákoně. Ve slovenské právní úpravě je jedna z kvalifikovaných skutkových podstat nazvaná úkladná vražda a je vyčleněna do zvláštního ustanovení § 144 TZS, které se nachází na prvním místě v příslušné hlavě, a tedy ještě před základní skutkovou podstatou, která se nachází až v dalším samostatném ust. § 145 TZS ihned za kvalifikovanou skutkovou podstatou. Úkladnou vraždou se rozumí úmyslné usmrcení jiného z předem uvážené pohnutky.⁴⁷⁷ Vraždou se pak rozumí úmyslné usmrcení jiné osoby.⁴⁷⁸ Trestný čin úkladná vražda a vražda jsou podle slovenského práva tedy dvěma různými trestnými činy, z nichž ten závažnější je uveden na prvním místě.⁴⁷⁹ Zároveň lze konstatovat, že úkladná vražda je bezesporu kvalifikovanou skutkovou podstatou k trestnému činu vraždy.

Ačkoli je ve slovenském trestním právu rozlišen trestný čin úkladné vraždy, který bude pravděpodobně odpovídat trestnému činu vraždy spáchané s rozmyslem nebo po

⁴⁷⁴ § 140 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁴⁷⁵ § 140 odst. 2 tamtéž.

⁴⁷⁶ § 140 odst. 3 tamtéž.

⁴⁷⁷ § 144 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴⁷⁸ § 145 odst. 1 tamtéž.

⁴⁷⁹ § 144 tamtéž.

předchozím uvážení v českém právu, a trestný čin vraždy, neznamená to, že by tím byla otázka základních a kvalifikovaných skutkových podstat zcela vyčerpána. Jak samostatný trestný čin úkladné vraždy, tak trestný čin vraždy, které jsou k sobě vzájemně ve vztahu základní a kvalifikované skutkové podstaty, mají v druhých a třetích odstavcích příslušného ustanovení uvedené kvalifikované podstaty.

Kvalifikovanou skutkovou podstatou k trestnému činu úkladné vraždy se pak tedy rozumí spáchání úkladné vraždy na dvou osobách, pokud již byl pachatel odsouzen v minulosti za trestný čin vraždy, v úmyslu získat majetkový prospěch atd.⁴⁸⁰ Kvalifikovanou skutkovou podstatou k trestnému činu úkladné vraždy podle odstavce třetího je pak skutečnost, že pachatel byl již v minulosti odsouzen za trestný čin úkladné vraždy, spáchal úkladnou vraždu jako člen nebezpečného seskupení nebo během krizové situace.⁴⁸¹

V §144 odst. 2 a 3 TZS tedy nalezneme úpravu kvalifikované skutkové podstaty k trestnému činu úkladné vraždy, který je již sám o sobě kvalifikovanou skutkovou podstatou k trestnému činu vraždy, který je uveden v §145 TZS.

Rovněž trestný čin vraždy, který je vůči úkladné vraždě základní skutkovou podstatou, má k sobě také kvalifikované skutkové podstaty v §145 odst. 2 a 3 TZS. Tato ustanovení jsou prakticky shodná s ustanoveními kvalifikované skutkové podstaty úkladné vraždy, liší se zejména ve výměře trestu. V odstavci druhém se jedná např. o případy, kdy pachatel spáchal vraždu na dvou osobách, na chráněné osobě nebo s úmyslem získat tak majetkový prospěch atd. V odstavci třetím se pak jedná o situace, kdy byl pachatel již v minulosti odsouzen za trestný čin vraždy nebo úkladné vraždy, spáchal tento trestný čin za krizové situace nebo jako člen nebezpečného seskupení.⁴⁸²

Slovenská právní úprava trestného činu vraždy se tedy od české a polské právní úpravy liší jednak tím, že české právo obsahuje pouze jeden trestný čin vraždy, zatímco slovenské právo zná dva odlišné trestné činy vraždy, a to vraždu a úkladnou vraždu. Vzhledem k tomu, že na Slovensku je úkladná vražda kvalifikovanou skutkovou podstatou vůči vraždě, je do jisté míry netradiční, že je uvedena před základní skutkovou podstatou.

⁴⁸⁰ §144 odst. 2 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴⁸¹ §144 odst. 3 tamtéž.

⁴⁸² §145 odst. 2 a 3 tamtéž.

Nicméně tuto skutečnost lze pravděpodobně vysvětlit tak, že na prvním místě příslušné hlavy je v obou srovnávaných právních řádech uváděn nejzávažnější samostatný trestný čin.

Vedle výše uvedeného je vhodné se zabývat kvalifikovanými skutkovými podstatami trestného činu z hlediska podmínek a okolností, které je nutné splnit k naplnění kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy. Je zde třeba se zaměřit na to, jaké jsou okolnosti, které jsou důvodem pro užití vyšší trestní sazby. Z tohoto pohledu je důležitá především obsahová stránka kvalifikovaných skutkových podstat trestného činu vraždy, tedy zejména obsah okolností, které podmiňují naplnění kvalifikované skutkové podstaty vraždy a použití vyšší trestní sazby v obou právních řádech. Je zřejmé, že některé okolnosti jsou v obou srovnávaných právních řádech podobné, ale některé okolnosti a podmínky nemusí být nutně zastoupeny ve všech právních řádech.

V českém TZ je jako kvalifikovaná skutková podstata posuzována skutečnost, že byla vražda spáchána s rozmyslem nebo po předchozím uvážení.⁴⁸³ V TZS je tato kvalifikovaná skutková podstata považována dokonce za samostatný trestný čin, který je nazvaný úkladná vražda⁴⁸⁴ a fakticky je stále kvalifikovanou skutkovou podstatou k trestnému činu vraždy. Oba srovnávané právní řády mají shodně v trestním právu kvalifikovanou skutkovou podstatu vraždy, která spočívá ve skutečnosti, že pachatel usmrtil dvě nebo více osob.⁴⁸⁵

České a slovenské trestní právo také shodně vymezuje jako kvalifikovanou skutkovou podstatu skutečnost, že pachatel usmrtil těhotnou ženu, dítě mladší 15 let, úřední osobu nebo svědka, znalce, popř. tlumočníka. V českém trestním zákoníku jsou výslovně uvedeny v rámci kvalifikované skutkové podstaty tyto osoby, tj. těhotná žena, dítě mladší patnácti let, úřední osoba a svědek, znalec nebo tlumočník při výkonu nebo v souvislosti s výkonem pravomoci.⁴⁸⁶ Slovenský trestní zákon tyto termíny zahrnuje pod nadřazeným pojmem, kterým je chráněná osoba. Pod pojem chráněná osoba jsou ve slovenském právu ovšem podřazeny ještě další osoby, jejichž usmrcení v českém právu není chápáno jako

⁴⁸³ § 140 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁴⁸⁴ § 144 tamtéž.

⁴⁸⁵ Srov. § 140 odst. 3 pís. a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 144 odst. 2 pís. a zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴⁸⁶ § 140 odst. 3 pís. b-e zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

naplnění kvalifikované skutkové podstaty. Chráněnou osobou se rozumí: dítě, těhotná žena, blízká osoba, osoba odkázaná na pachatele, osoba vyššího věku, nemocná osoba, osoba požívající ochranu podle mezinárodního práva, úřední osoba nebo osoba, která plní své zákonem uložené povinnosti a svědek, znalec nebo tlumočnick.⁴⁸⁷

V českém právu se oproti slovenskému právu naopak vyskytuje navíc kvalifikovaná skutková podstata v případě, že pachatel spáchá vraždu na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu jeho povolání nebo na jiné osobě, která plnila obdobnou povinnost vyplývající z jejího zaměstnání nebo povolání.⁴⁸⁸

České trestní právo považuje za kvalifikovanou skutkovou podstatu vraždy, pokud byla vražda spáchána na jiném buď pro jeho skutečnou nebo i domnělou rasu, příslušnost k určité etnické skupině stejně jako pro jeho národnost, politické přesvědčení, vyznání či proto, že je dotyčný jedinec bez vyznání.⁴⁸⁹ Obdobnou kvalifikovanou skutkovou podstatu obsahuje i slovenský trestní zákon, který stanoví vyšší trestní sazbu, pokud pachatel jiného usmrtí ze zvláštního motivu. Zvláštním motivem se rozumí vražda spáchaná na objednávku, z pomsty, za účelem zakrytí nebo usnadnění jiného trestného činu, z důvodu národnosti, etnické, rasové nenávisti nebo z důvodu barvy pleti anebo se sexuálním motivem.⁴⁹⁰ Rovněž kvalifikovanou skutkovou podstatu pro případ, že pachatel spáchá vraždu za účelem zakrytí nebo usnadnění jiného trestného činu, obsahuje i české právo.⁴⁹¹

Na jednu stranu ve slovenském právu tedy zvláštní motiv nezahrnuje jen motivy rasové, etnické nebo národnostní, ale i celou řadu dalších výše uvedených motivů (např. pomsta, vražda na objednávku, se sexuálním motivem apod.), které způsobují, že se jedná o kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu vraždy. Na druhou stranu zvláštní motiv podle slovenského práva nezohledňuje možnost vraždy z důvodů politického nebo náboženského přesvědčení, kterou obsahuje český trestní zákoník.

⁴⁸⁷ § 139 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴⁸⁸ § 140 odst. 3 pís. f zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁴⁸⁹ § 140 odst. 3 pís. g tamtéž.

⁴⁹⁰ § 145 odst. 2 pís. d zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴⁹¹ § 140 odst. 3 pís. j zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

V české i ve slovenské právní úpravě je znakem kvalifikované skutkové podstaty vraždy rovněž úmysl získat trestným činem majetkový prospěch.⁴⁹² V obou srovnávaných právních úpravách je téměř shodně upravena jako znak kvalifikované skutkové podstaty skutečnost, že pachatel byl již v minulosti odsouzen za trestný čin vraždy (na Slovensku) nebo úkladné vraždy (pouze na Slovensku) nebo trestný čin vraždy spáchal opětovně (v České republice).⁴⁹³

Posledním znakem kvalifikované skutkové podstaty vraždy je v českém trestním zákoníku skutečnost, že vražda byla spáchána zvláště surovým nebo trýznivým způsobem.⁴⁹⁴ Slovenská právní úprava tento znak obsahuje v pojmu závažnější způsob jednání.⁴⁹⁵ Závažnější způsob jednání ve slovenském právu ovšem opět zahrnuje celou řadu způsobů jednání, které jsou vymezeny v § 138 slovenského trestního zákona. Závažnějším způsobem jednání se tedy pro případy vraždy rozumí např. delší doba trvání páchaní trestného činu, surovým nebo trýznivým způsobem, užití lsti, porušením důležité povinnosti vyplývající z pachatelova zaměstnání, postavení, funkce nebo ze zákona nebo spáchání organizovanou skupinou apod.⁴⁹⁶ Slovenské trestní právo má tedy oproti českému právu větší množství okolností, které jsou znakem kvalifikované skutkové podstaty vraždy.

Slovenský trestní zákon považuje za znak kvalifikované skutkové podstaty rovněž fakt, že vražda byla spáchána za krizové situace nebo ji pachatel spáchal jako člen nebezpečného seskupení.⁴⁹⁷ Oproti tomu v českém trestním zákoníku jsou tyto skutečnosti obecnými přitěžujícími okolnostmi⁴⁹⁸, nejsou ovšem znaky kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy.

⁴⁹² Srov. § 140 odst. 3 pís. j zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a §145 odst.2 pís.e zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴⁹³ Srov. § 140 odst. 3 pís. h zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, §145 odst.3 pís. a zákona č. 300/2005 Z. z., trestní zákon. (slovenský).

⁴⁹⁴ § 140 odst. 3 pís. i zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁴⁹⁵ §145 odst. 2 pís. b zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁴⁹⁶ §138 tamtéž.

⁴⁹⁷ §145 odst. 3 tamtéž.

⁴⁹⁸ § 42 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

7.5 Komparace privilegovaných skutkových podstat trestného činu vraždy

V zásadě lze v obou právních řádech identifikovat privilegovanou skutkovou podstatu, kterou je usmrcení novorozeného dítěte matkou a v českém právu je od roku 2010 zavedena rovněž privilegovaná skutková podstata zabití, kterou slovenské právo pojímá zcela odlišným způsobem, nicméně pro účely komparace byla zařazena do této kapitoly i slovenská varianta zabití.

7.5.1 Vražda novorozeného dítěte matkou

Privilegovanou skutkovou podstatou k trestnému činu vraždy je v obou právních řádech shodně vražda novorozeného dítěte matkou. Tato skutková podstata spočívá v českém právu v tom, že *„matka, v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě.“*⁴⁹⁹

Ve slovenském právu se pak jedná o skutkovou podstatu prakticky totožnou. Liší se pouze trestní sazbou, která je v českém právu 3 roky až 8 let⁵⁰⁰, zatímco ve slovenském právu 4 roky až 8 let.⁵⁰¹ Trestní sazby v českém a slovenském právu jsou tudíž velmi podobné.

7.5.2 Zabití

V obou srovnávaných právních řádech existuje skutková podstata trestného činu zabití, kterou lze charakterizovat jako privilegovanou skutkovou podstatu k trestnému činu vraždy. Rozdíly najdeme ovšem v tom, jak je trestný čin zabití definován a pojímán v jednotlivých právních řádech. V českém právu je zabití privilegovanou skutkovou podstatou k trestnému činu vraždy a rozumí se jím úmyslné usmrcení jiného *„v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.“*⁵⁰²

Oproti tomu slovenský trestní zákon nazývá zabitím trestný čin, kdy pachatel jiného z nedbalosti usmrtí v úmyslu způsobit mu těžkou újmu na zdraví⁵⁰³ nebo pachatel jiného

⁴⁹⁹ § 142 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵⁰⁰ § 142 tamtéž.

⁵⁰¹ § 146 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁵⁰² § 141 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵⁰³ § 147 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

usmrtí z nedbalosti v úmyslu způsobit mu ublížení na zdraví.⁵⁰⁴ Trestný čin nazvaný zabití má tedy ve slovenském trestním právu dvě skutkové podstaty. V první z nich úmysl směřuje ke způsobení těžké újmy na zdraví, pachatel ovšem z nedbalosti způsobí smrt poškozeného, jeho úmysl ovšem nesměřuje k usmrcení poškozeného. Tato skutková podstata je postihována přísněji, je zde stanovena trestní sazba 7 až 10 let v základní a 9 až 12, resp. 12 až 15 v případě naplnění kvalifikovaných skutkových podstat zabití podle § 147 zákona č. 300/2005 Z. z.⁵⁰⁵

Ve druhé skutkové podstatě pak směřuje úmysl pachatele k ublížení na zdraví, ovšem i v tomto případě je z nedbalosti způsobena smrt poškozeného, i když k ní úmysl pachatele nesměřoval. Trestní sazba je zde stanovena nižší a činí 3 roky až 8 let při naplnění základní skutkové podstaty a 5 až 10, resp. 7 až 12 let, je-li naplněna kvalifikovaná skutková podstata zabití podle § 148 slovenského trestního zákona.⁵⁰⁶

Slovenská skutková podstata trestného činu zabití tedy spojuje prvek úmyslu a nedbalosti. Úmysl směřuje k poškození zdraví, z nedbalosti je pak způsobena smrt poškozeného. V českém právu je alternativou tohoto trestného činu kvalifikovaná skutková podstata trestného činu těžké ublížení na zdraví, kterým pachatel způsobí smrt poškozeného,⁵⁰⁷ a trestný čin ublížení na zdraví, kterým pachatel způsobil smrt.⁵⁰⁸ V úvahu by mohla připadat také kvalifikovaná skutková podstata trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, kterým byla způsobena smrt.⁵⁰⁹

Za zmínku stojí také skutečnost, že ve slovenském trestním právu je situace, kdy pachatelův úmysl směřuje k ublížení na zdraví nebo ke způsobení těžké újmy na zdraví a z nedbalosti dojde přitom k usmrcení poškozeného kvalifikována jako trestný čin zabití a je v systematice trestního zákona zařazena mezi trestné činy proti životu. Skutková podstata trestného činu zabití je tedy ve slovenském právu značně odlišná od zabití

⁵⁰⁴ § 148 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁵⁰⁵ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

⁵⁰⁶ § 148 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁵⁰⁷ § 145 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵⁰⁸ § 146 odst. 4 tamtéž.

⁵⁰⁹ § 146 a odst. 5 tamtéž.

v českém a polském právu, které jej chápou podobně. Slovenské právo nezná alternativu trestného činu zabití, tak jak jej chápe české a polské právo.

7.6 Výše trestní sazby a členění na přečiny a zločiny

Oba právní řády shodně mají tzv. bipartici trestných činů, neboť člení trestné činy na přečiny a zločiny, přičemž zločiny mají ještě podkategorii zvlášť závažné zločiny. Lze také uzavřít, že přečiny a zločiny tvoří bipartici trestných činů a spolu s přestupky upravenými v zákoně o přestupcích, které mají povahu menší společenské nebezpečnosti, resp. škodlivosti, a spadají do oblasti správního práva, tvoří tripartici protiprávních jednání, jejichž důsledkem je obvykle sankce.⁵¹⁰

Kritéria členění trestných činů na přečiny a zločiny, jejichž podkategorií jsou pak zvlášť závažné zločiny, jsou v České republice a na Slovensku obdobná. Oba právní řády shodně chápou přečiny jako všechny nedbalostní trestné činy a úmyslné trestné činy, jejichž horní hranice nepřevyšuje pět let.⁵¹¹

Oproti české právní úpravě má však slovenská právní úprava zavedeno navíc kritérium závažnosti, neboť podle slovenské právní úpravy se nejedná o přečin, pokud vzhledem ke spáchání trestného činu, jeho následkům, okolnostem, za nichž byl trestný čin spáchán, dále vzhledem k míře zavinění či k pohnutce je závažnost takového činu nepatrná.⁵¹²

Tato skutečnost mimo jiné značí, že slovenský trestní zákoník chápe trestný čin spíše materiálně-formálně než ryze formálně, neboť kupříkladu výše uvedená skutečnost může být materiálním korektivem formálního chápání trestného činu v případech méně závažných trestných činů, jejichž závažnost je skutečně velmi nízká.⁵¹³

Zločiny jsou pak v obou právních řádech úmyslné trestné činy, které nejsou přečiny, resp. mají horní hranici trestní sazby vyšší než pět let a zároveň nejsou zvlášť závažnými zločiny. Poněkud odlišně jsou pak vymezeny v obou právních řádech zvlášť závažné zločiny, které jsou podkategorií zločinů, nejsou třetí kategorií trestných činů. V českém

⁵¹⁰ ČENTĚŠ, J. Trestný zákon s komentářem. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

⁵¹¹ Srov. § 14 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a § 10 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁵¹² § 10 odst. 2 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁵¹³ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 1: Všeobecná časť. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 88.

právu jsou zvlášť závažnými zločiny ty trestné činy, jejichž horní hranice trestní sazby činí nejméně deset let.⁵¹⁴ Oproti tomu ve slovenském právním řádu se vymezení zvlášť závažných zločinů dovozuje od dolní hranice trestní sazby, která musí rovněž být nejméně deset let.⁵¹⁵

Podle uvedeného vymezení je zjevné, že trestný čin vraždy splňuje v obou právních řádech podmínky pro zařazení do kategorie zvlášť závažných zločinů již ve své základní skutkové podstatě, stejně jako trestný čin úkladné vraždy na Slovensku. Trestní sazba pro trestný čin vraždy v České republice je v základní skutkové podstatě 10 až 18 let,⁵¹⁶ tj. horní hranice je více než 10 let. Stejně tak na Slovensku má trestný čin úkladné vraždy v základní skutkové podstatě trestní sazbu 20 až 25 let,⁵¹⁷ tj. dolní hranice je více než 8 let, a trestný čin vraždy je na Slovensku v základní skutkové podstatě trestán 15 až 20 lety odnětí svobody,⁵¹⁸ tj. i zde je splněna podmínka pro jeho klasifikaci jako zvlášť závažného zločinu. Z výše uvedeného je zřejmé, že přísněji je trestný čin vraždy postihován na Slovensku.

Na Slovensku existuje již výše zmíněná kvalifikovaná skutková podstata, která je nazvaná úkladná vražda a je samostatným trestným činem. Je srovnatelná s českou kvalifikovanou skutkovou podstatou, kterou je vražda s rozmyslem nebo po předchozím uvážení v § 140 odst. 2 TZ, která je trestána v českém právu trestní sazbou 12 až 20 let.⁵¹⁹ Na Slovensku je úkladná vražda trestána přísněji, tedy 20 až 25 lety.⁵²⁰

7.7 Trestnost přípravy vraždy

Přípravou se rozumí jednání, které spočívá v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání trestného činu, jímž v případě českého práva je pouze zvlášť závažný zločin,⁵²¹ v případě slovenské právní úpravy stačí, aby se jednalo o přípravu ke zločinu.⁵²² Obecně je však příprava méně závažným jednáním než pokus či dokonáný trestný čin, což vede k tomu,

⁵¹⁴ § 14 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵¹⁵ § 11 odst. 3 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁵¹⁶ § 140 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵¹⁷ § 144 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁵¹⁸ § 144 odst. 1 tamtéž.

⁵¹⁹ § 140 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵²⁰ § 145 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁵²¹ § 20 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵²² IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 1: Všeobecná část. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 234.

že velmi často dochází k širšímu využití okolností pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody.⁵²³

Podle českého právního řádu je příprava trestná dle trestní sazby stanovené pro zvlášť závažný zločin, ke kterému příprava směřuje, pouze v případě, že to trestní zákon výslovně stanoví a za předpokladu, že nedošlo ani k pokusu trestného činu, přičemž jednání vždy musí směřovat k zvlášť závažnému zločinu,⁵²⁴ tedy trestnému činu, jehož horní hranice trestní sazby je nejméně 10 let.

Oproti tomu podle slovenského trestního zákona je příprava k trestnému činu trestná vždy, pokud se jedná o trestný čin, který je označen jako zločin, a pokud zákon nestanoví výslovně něco jiného. Slovenský trestní zákon tedy nevyžaduje, aby trestnost přípravy byla u trestného činu výslovně stanovena,⁵²⁵ tak jako je tomu podle českého trestního zákoníku. Postačí, pokud zákon výslovně nestanoví, že v konkrétním případě příprava trestná není.

Rozdílná je rovněž kategorizace trestného činu, ke kterému musí příprava směřovat, aby byla příprava trestná, neboť český trestní zákoník vyžaduje zvlášť závažný zločin, tedy úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Oproti tomu ve slovenském zákoníku je příprava trestná v zásadě u každého zločinu, přičemž zločin vyžaduje úmyslné zavinění a horní hranici trestní sazby pouhých pět let.

Navzdory výše uvedeným odlišnostem v právní úpravě trestnosti přípravy v obou právních řádech lze však konstatovat, že oba právní řády shodně postihují i trestnost přípravy trestného činu vraždy a ve slovenském právu je postihována rovněž příprava úkladné vraždy.

7.8 Komparace ostatních trestných činů proti životu

Závěrem této kapitoly je vhodné zařadit i komparaci ostatních trestných činů proti životu, kterými jsou v obou zemích shodně usmrcení z nedbalosti a účasti na sebevraždě. Odlišností zde pak je, že slovenská úprava řadí mezi trestné činy proti životu i trestný čin

⁵²³ VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: ANAG, 2011. s. 48.

⁵²⁴ § 20 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵²⁵ IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 1: Všeobecná část. Bratislava: Iura edition, 2006. s. 234.

nedovoleného přerušení těhotenství, který je v českém právu chápán jako trestný čin proti zdraví, nikoliv proti životu.⁵²⁶

7.8.1 Usmrcení z nedbalosti

V případě usmrcení z nedbalosti se v českém právu jedná o situaci, kdy pachatel „*jinému z nedbalosti způsobí smrt*“.⁵²⁷ Na rozdíl od trestného činu vraždy neusmrtil pachatel poškozeného úmyslně, nýbrž z nedbalosti. Ve slovenském trestním zákoně se tato skutková podstata vyskytuje rovněž a definována je prakticky stejně, rovněž trestní sazba až 3 roky vězení⁵²⁸ v základní skutkové podstatě je shodná s českou právní úpravou. Rozdílem je označení, kdy v českém právu se trestný čin jmenuje „usmrcení z nedbalosti“, ve slovenském právu pouze „usmrcení“. Další rozdíl pak podobně jako u trestného činu vraždy spočívá v tom, že na Slovensku může být subjektem jen fyzická osoba, v České republice i osoba právnická.

České trestní právo pak přísněji trestá usmrcení z nedbalosti, pokud pachatel spáchal usmrcení z nedbalosti proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce. Vyšší trestní sazba je také stanovena, pokud pachatel spáchal čin proto, že hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí, zákony

o bezpečnosti práce a dopravy nebo hygienické zákony. Vyšší trestní sazba je stanovena také pro případy, kdy pachatel způsobil smrt dvou nebo více osob. Trestní sazba se tak může vyšplhat až na 10 let.⁵²⁹

Ve slovenském trestním zákoně jsou pak znakem kvalifikované skutkové podstaty, pokud pachatel spáchal usmrcení z nedbalosti závažnějším způsobem jednání nebo na chráněné osobě.⁵³⁰ Znakem kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu je skutečnost, že pachatel usmrtil více osob proto, že hrubě porušil hygienické předpisy, předpisy o bezpečnosti práce nebo dopravy.⁵³¹ Na rozdíl od české právní úpravy není znakem kvalifikované skutkové podstaty porušení předpisů o ochraně životního prostředí

⁵²⁶ Srov. zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a zákon č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁵²⁷ § 143 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵²⁸ § 149 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁵²⁹ § 143 odst. 2,3,4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵³⁰ Pojmy vymezeny výše popř. v § 138–139 č. 300/2005 Z. z., trestní zákon. (slovenský).

⁵³¹ § 149 odst. 2,3 č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

a nestačí pouze usmrcení jedné osoby v souvislosti s porušením takových předpisů, je potřeba usmrtit více osob. Podobně jako v českém právu je vyšší trestní sazba stanovena, pokud pachatel spáchal usmrcení z nedbalosti proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce. Ve slovenském právu je zde ovšem podmínka, že pachatel tuto činnost vykonával ve stavu vylučujícím způsobilost ji vykonávat. Slovenský trestní zákon tuto úpravu dále rozšiřuje také na řidiče dopravního prostředku, který byl ve stavu vylučujícím způsobilost k řízení.⁵³²

Pokud by pachatel takovým jednáním ve stavu vylučujícím způsobilost k činnosti, kterou provozoval, způsobil smrt dvou nebo více osob, je zde pro tyto případy stanovena ještě vyšší trestní sazba. Trestní sazba za nedbalostní usmrcení ve slovenském trestním zákoně se tedy může v závislosti na kvalifikované skutkové podstatě vyšplhat až na 12 let.⁵³³ Trestní sazba podle slovenského práva je tedy pro tento trestný čin přísnější než v České republice, kde je koncepce kvalifikované skutkové podstaty jinak obdobná jako na Slovensku.

7.8.2 Účast na sebevraždě

Za trestný čin proti životu je obecně označován rovněž trestný čin, který se v českém i slovenském právu nazývá účast na sebevraždě a spočívá v tom, že pachatel jiného pohne k sebevraždě nebo mu k ní pomáhá.⁵³⁴ Tato skutková podstata se prakticky ve stejném znění vyskytuje i ve slovenském trestním zákoně,⁵³⁵ rozdíl mezi českou a slovenskou právní úpravou spočívá pouze v trestní sazbě a ve výčtu kvalifikovaných skutkových podstat.

Ani v českém, ani ve slovenském právu přitom neexistuje žádná skutková podstata, která by zohledňovala, za jakých okolností k účasti na sebevraždě došlo, tedy zejména privilegovala tzv. asistovanou sebevraždu u terminálně nemocných pacientů, kteří sami

⁵³² §149 odst. 4 č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

⁵³³ §149 odst. 5 tamtéž.

⁵³⁴ § 144 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵³⁵ §154 zákona č. 300/2005 Z. z., slovenský trestní zákon.

o možnost ukončit svůj život požádají. Takové jednání je tudíž v ČR i na Slovensku posuzováno jako účast na sebevraždě.⁵³⁶

⁵³⁶ Srov. KOVÁČ, P. Eutanázia a asistovaná samovražda z hľadiska trestného práva. *Via practica*, roč. 2005, č. 4, s. 219 a PTÁČEK, R., BARTUŇEK, P. a kol. *Eutanazie – pro a proti*. Praha: Grada, 2012, s. 17.

8 ZÁVĚR

Tématem předkládané rigorózní práce byla komparace skutkové podstaty zvlášť závažného zločinu vraždy v českém a slovenském trestním právu. Cílem rigorózní práce pak bylo porovnat právní úpravu zvlášť závažného zločinu vraždy v českém a slovenském právu, najít její shodné, podobné a odlišné znaky a poukázat na ně.

Za účelem naplnění výše uvedeného cíle této práce bylo nejprve pojednáno o historickém vývoji právní úpravy trestného činu vraždy a ochrany lidského života v trestním právu na českém území, dále byla zařazena kapitola pojednávající o ústavním zakotvení ochrany lidského života v českém a slovenském právu i v mezinárodních dokumentech. Další rozsáhlá kapitola se pak zaměřovala na právní úpravu trestného činu vraždy v českém právu, navazovala pak kapitola, která představila úpravu vraždy ve slovenském právu. Obě kapitoly měly velmi podobnou strukturu a představovaly jak základní skutkovou podstatu, tak privilegované a kvalifikované skutkové podstaty, stejně jako policejní statistiky a problematiku trestnosti přípravy trestného činu vraždy či problematiku trestnosti eutanazie v obou právních řádech. Poslední kapitolou byla samotná komparace úpravy v obou právních řádech.

Na základě srovnání právní úpravy skutkové podstaty trestného činu vraždy v českém a slovenském právu je možné dospět k závěru, že i s ohledem na společnou historii a vývoj práva lze mezi oběma právními řády identifikovat řadu shod, ale překvapivě i poměrně značné množství rozdílů.

Základní shody mezi českým a slovenským trestním právem lze najít už ve struktuře trestněprávního předpisu, v zařazení trestných činů proti životu a zdraví na první místo v rámci zvláštní části předpisu, stejně jako v dělení trestných činů na přečiny a zločiny, kdy zločiny mají ještě podkategorii zvlášť závažné zločiny.

Při srovnání samotné skutkové podstaty vraždy v českém a slovenském trestním právu považují za jeden z nejdůležitějších rozdílů fakt, že slovenský trestní zákon má dvě skutkové podstaty, které odpovídají naší skutkové podstatě vraždy. Ve slovenském právu najdeme samostatný trestný čin úkladné vraždy a samostatný trestný čin vraždy. Úkladná vražda je vůči vraždě kvalifikovanou skutkovou podstatou. Oba tyto trestné činy pak mají vůči sobě kvalifikované skutkové podstaty ve vyšších odstavcích daného paragrafu.

Úkladná vražda v zásadě odpovídá české kvalifikované skutkové podstatě vraždy spáchané s rozmyslem nebo po předchozím uvážení.

V oblasti privilegovaných skutkových podstat je pak zajímavé zejména rozdílné pojetí trestného činu zabití v českém a ve slovenském právním řádu. Zatímco v české právní úpravě se zabitím rozumí úmyslné usmrcení v silném rozrušení, strachu, úleku nebo jiném omluvitelném hnutí mysli, ve slovenském právu je zabití kombinací úmyslného a nedbalostního trestného činu, kdy pachatel má v úmyslu způsobit poškozenému ublížení na zdraví nebo těžkou újmu na zdraví a z nedbalosti mu přitom způsobí smrt. Tato skutková podstata v českém právu odpovídá skutkové podstatě těžkého ublížení na zdraví s následkem smrti nebo ublížení na zdraví s následkem smrti. Ve slovenském právu je tato skutková podstata označena jako zabití a zařazena mezi trestné činy proti životu, v českém právu je zařazena mezi trestné činy proti zdraví.

Podstatný rozdíl je také mezi trestními sazbami, které stanoví české a slovenské právo za trestný čin vraždy i za privilegované skutkové podstaty. Slovenské právo stanoví tresty v zásadě přísnější než české právo, lze dokonce uzavřít, že obecně má slovenské právo nejprísnejší trestní sazby ze všech srovnávaných právních řádů. Pokud se zaměřím na zjištění týkající se policejních statistik obou zemí, je zde pak patrný rozdíl v tom, že v ČR je významně vyšší objasňenost trestného činu vraždy než na Slovensku.

Celkově lze mezi oběma srovnávanými právními řády najít celou řadu shod a také celou řadu odlišností. V rámci této diplomové práce jsem se snažila postihnout ty nejpodstatnější shody, podobnosti a odlišnosti mezi srovnávanými právními úpravami. Cílem této práce rozhodně nebylo téma zcela vyčerpat, nicméně doufám, že se mi povedlo postihnout alespoň základní skutečnosti v této oblasti.

De lege ferenda lze pak pro Českou republiku doporučit, aby zákonodárce zvážil, zda rozšířit okruh okolností, které podmiňují použití vyšší trestní sazby po vzoru slovenské právní úpravy. Kvalifikační okolností by v ČR mohla být například i skutečnost, že pachatel spáchal vraždu na osobě vyššího věku, osobě vůči pachateli blízké či osobě nemocné, což by reflektovalo řadu případů z praxe, kdy je obětí trestného činu vraždy například vážně nemocný senior či jiná osoba, která se není schopna proti útoku adekvátně bránit. Stejně tak lze zvážit, zda za kvalifikovanou skutkovou podstatu v ČR

po vzoru slovenské právní úpravy nestanovit rovněž vraždu spáchanou se sexuálním motivem. Tyto vraždy sice dle policejních statistik nejsou příliš časté, nicméně pokud již k takové vraždě dojde, stojí za zvážení, zda již samotný sexuální motiv nepostihovat přísnější trestní sazbou (obvykle lze v těchto případech užít kvalifikovanou skutkovou podstatu z důvodu jiných kvalifikačních okolností – např. spáchání trestného činu zvlášť surovým či trýznivým způsobem, ze zavrženíhodné pohnutky), ale uvedené případy nemusí zahrnout všechny sexuálně motivované vraždy.

LITERATURA

Knižní publikace

1. BALÁŽ, P. Trestné právo hmotné všeobecná a osobitá část, VEDA vydavateľstvo SAV, Bratislava, 2005, ISBN 80-224-0876-X.
2. BARILIK, I. Usmrtenie v trestnom práve hmotnom: česko-slovenská komparácia. In. IVOR, J. a kol. (eds). Rekodifikovaný trestný zákon a trestný poriadok – analýza poznatkov z teórie a praxe. Bratislava: Paneuropská univerzita, 2011, ISBN 978-80-89447-57-2.
3. BLAHOŽ, J. a kol. Srovnávací ústavní právo. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-7478-687-7.
4. CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ, O. a kol. Trestní právo a zdravotnictví. 2 vyd. Praha: Orac. 2004, ISBN 80-86199-75-4.
5. ČIČ, M. Komentár k Ústave Slovenskej republiky. Žilina: Eurokódex, 2012, ISBN 978-80-89447-93-0.
6. FENYK, J., GRIVNA, T. CÍSAŘOVÁ, D. Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-7478-750-8.
7. FRYŠTÁK, M. Trestní právo hmotné: obecná část. Ostrava: Key publishing, 2009, ISBN 978-80-7418-041-5.
8. GRIVNA, T. Trestní právo hmotné in. BOBEK, M., MOLEK, P., ŠIMÍČEK, V. Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, ISBN 978-80-210-4844-7.
9. HENDRYCH, D. Právní slovník. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-059-1
10. HOOD, R., KOVALEV, S. The death penalty: abolition in Europe. Strasbourg: Council of Europe Pub, 1999, ISBN 978-92-8713874-3.
11. HOŘÁK, J. Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd. Praha: Univerzita Karlova, 2011, ISBN 978-80-87146-48-4

12. HUMENÍK, I. Ochrana osobnosti a medicínske právo. 1. vyd. Bratislava: Eurokodex, 2011, ISBN 978-80-89447-58-9.
13. CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, Praha: Linde, 2010, ISBN 978-80-7201-820-8.
14. IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 1: Všeobecná část. Bratislava: Iura edition, 2006. ISBN 80-8078-099-4.
15. IVOR, J. a kol. Trestné právo hmotné 2: Osobitná část. Bratislava: Iura edition, 2006, ISBN 80-8078-099-4.
16. JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část. 2.vyd. Praha: Leges, 2010, ISBN 978-80-87212-49-3.
17. KLÍMA, K. a kol. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, ISBN 80-86898-44-X.
18. KOLEKTIV. Československé trestní právo. Svazek 1. Obecní část. Praha: Karlova Univerzita, fakulta práva a Bratislava: Komenského univerzita. Praha: Orbis, 1957, ISBN neuvedeno.
19. KRATOCHVÍL, V., KUČHTA, J. Trestní právo hmotné: Obecná část, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, ISBN neuvedeno.
20. KRATOCHVÍL, V. Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-042-3.
21. MALÍŘ, J., DOLEŽAL, T. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7552-224-5.
22. MALÝ, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. vyd. Praha: Linde, 2003, 80-7201-433-1.
23. MAŠLANYOVÁ, D. Trestné právo hmotné všeobecná a osobitná část. Plzeň: C. H. Beck, 2011, ISBN 978-80-7380-618-7.
24. MATOUŠKOVÁ, I. Aplikovaná forenzní psychologie. Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-4580-0.

25. MIŘIČKA, A. Trestní právo hmotné: část obecná i zvláštní. Praha: Všehrad, 1934, ISBN neuvedeno.
26. MORRALL, P. Murder and society. West Sussex: John Willey and sons, 2006, ISBN 978-04-7003022-6.
27. MUNZAROVÁ, M. Eutanazie, nebo paliativní péče?. Praha: Grada, 2005, ISBN 80-247-1025-0.
28. NEZKUSIL, J. Studie o pokusu v Československém trestním právu. Praha: Acta Universitatis Carolinae – Iuridica, 1959 č. 1, ISBN 977-03-2306100-2.
29. NOVOTNÝ, F. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, ISBN 978-80-7380-083-3.
30. NOVOTNÝ, F. Trestní zákoník 2010: stav k 1. 4. 2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva. Praha: Eurounion, 2010, ISBN 978-80-7317-084-4.
31. NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J., a kol. Trestní právo hmotné, 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-291-2.
32. NOVOTNÝ, O. O výměře trestu (některé základní otázky). Praha: Rozpravy Československé akademie věd, 1960. ISBN neuvedeno.
33. NOVOTNÝ, O. Trestní právo hmotné. Obecná část, Praha: Codex, 1992, ISBN 80-901185-1-8.
34. NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M a kol. Trestní právo hmotné – 1. obecná část. Praha: ASPI, 2007, ISBN 978-80-7357-258-7.
35. NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné: Zvláštní část, 2. 6.vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010, ISBN 978-80-7357-509-0.
36. PELTRÁM, A. a kol. Evropská integrace a Česká republika. Praha: Grada, 2009, ISBN 978-80-247-2849-0.
37. PROUZA, D. Trestní zákoník s judikaturou. Praha: C. H. Beck, 2010, ISBN 978-80-7400-187-1.
38. PTÁČEK, R., BARTŮNĚK, P. a kol. Eutanazie – pro a proti. Praha: Grada, 2012, ISBN 978-80-247-4659-3.

39. RAMCHARAN, B. G. (eds.) The Right to Life in International Law. Dordrecht: Martin Nijhoff publishers, 1985, ISBN 978-90-2473074-2.
40. SCHABAS, W. A. The European Convention on Human Rights: A Commentary. Oxford: Oxford University Press, 2015, ISBN 978-0-191-06676-4.
41. SCHELLE, K. Vier Ansichten Über Abtreibungen. Norderstedt: Grin, 2010, ISBN 978-3-640-68644-5.
42. SCHELLE, K., MAN, V. Grundzüge des tschechischen Verfassungsrechts. Norderstedt: Grin, 2011, ISBN 978-3-640-84434-0.
43. ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GŘIVNA, T. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7478-616-7.
44. ŠÁMAL, P. Trestní zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-428-5.
45. VANTUCH, P. Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011. Olomouc: Anag, 2011, ISBN 978-80-7263-677-8.
46. VLČEK, E. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. 3., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, ISBN 80-210-4056-4.
47. VLČEK, R., HRUBEŠOVÁ, Z. Zdravotnícké právo. Bratislava: Epos. 2007, ISBN 978-80-8057-705-6.
48. ŽATECKÁ, E. Trestní právo hmotné a procesní: multimediální učební text. 3., dopl. a přeprac. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, ISBN 978-80-210-5853-8.
49. ŽATECKÁ, E. Vybrané trestné činy proti životu a zdraví ve světle nového trestního zákoníku a z pohledu judikatury. In Hamulák, O. (ed). Fenomén judikatury v právu. Sborník z konference Olomoucké debaty mladých právníků 2009. Praha: Leges, 2009, ISBN 978-80-87212-29-5.

Odborné články

50. ARNOLD, R. 50 let Všeobecné deklaráce lidských práv. Evropské právo. 1998, č. 9, ISSN 1802-128X.

51. DRBOHLAVOVÁ, I. Eutanázia z pohľadu českého práva, *Trestněprávní revue*, roč. 2003, č. 4, ISSN 1213-5313.
52. HEIN, O. Kulhající trestní zákon. *Trestněprávní revue*, roč. 2014, č. 6, ISSN 1213-5313
53. HOŘÁK, J. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, roč. 2009, č. 10. ISSN 1210-6348.
54. HULMÁKOVÁ, J. Nad slovenským trestním právem mládeže. *Trestněprávní revue*, roč. 2007, č. 4, ISSN 1213-5313
55. KOVÁČ, P. Eutanázia a asistovaná samovražda z hľadiska trestného práva. *Via practica*, roč. 2005, č. 4, ISSN 1336-4790.
56. KUČERA, J. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, roč. 2003, č. 5, ISSN 1213-5313
57. KUČERA, P. Objektivní teorie, subjektivní teorie a pokus trestného činu. *Trestněprávní revue*, roč. 2009, č. 1, ISSN 1213-5313
58. KUČERA, P. Tuzemský přístup k opomenutí v trestním právu v zrcadle trojího členění. *Základní úvahy*. *Trestněprávní revue*, roč. 2012, č. 5, ISSN 1213-5313
59. KUČA, R., JAHNSOVÁ, A. Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*, roč. 1997, č. 7, ISSN 1210-6410.
60. MITLÖHNER, M. Čas jako významná právní skutečnost. *Bulletin advokacie*, roč. 2000, č. 1. ISSN 1210-6348.
61. PRÍBELSKÝ, P. Vybrané otázky trestnosti nespôsobilého pokusu. *Trestněprávní revue*, roč. 2006, č. 8, ISSN 1213-5313
62. ŠÍŠKOVÁ, N. Ochrana lidských práv podle Evropské úmluvy. *Evropské a mezinárodní právo*, 2002, č. 5–6, ISSN: 1210-3977.

Internetové zdroje

63. ČENTĚŠ, J. *Trestný zákon s komentářem*. Žilina: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN
Dostupné z: http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_zakon_s_komentarom.pdf

64. EUR-LEX. Listina základních práv EU. EUR-lex [online]. 2014 [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf
65. FOREJTOVÁ, M. Výjimky z Listiny základních práv EU pro ČR? Právní prostor [online]. 2014 [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/vyjimky-z-listiny-zakladnich-prav-eu-pro-cr>
66. FREMR, R. Zabití – hit trestního zákoníku? *Jiné právo.cz* [online]. 2010 [cit. 2016-09-07]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2010/01/robert-fremr-zabiti-hit-trestniho.html>
67. CHAZAN, David. France passes new end-of-life legislation to alleviate suffering. *The telegraph* [online]. 2015 [cit. 2016-09-25]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11478999/France-passes-new-end-of-life-legislation-to-alleviate-suffering.html>
68. KOHÚT, P. Rozdíl mezi trestným činem vraždy a zabitím. Právní prostor [online]. 2014 [cit. 2016-09-06]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozdil-mezi-trestnym-cinem-vrazdy-a-zabitim>
69. MARTÍNEK, P., ZÍDKA, A. Metodika vyšetřování vražd. *Bezpečnostní sbory* [online]. [cit. 2013-12-26]. Dostupné z: http://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2011/metodika_vysetrovani_vrazd-prezentace.pdf.
70. MINISTERSTVO VNUTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Štatistika kriminality v Slovenskej republike 2010–2015. Ministerstvo vnutra Slovenskej republiky [online]. [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>
71. NHS. Euthanasia and assisted suicide. [online] 2012 [cit. 2014-07-14]. Dostupné z: <http://www.nhs.uk/conditions/euthanasiaandassistedsuicide/pages/introduction.aspx>
72. OSN. Všeobecná deklarace lidských práv. OSN [online]. [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

73. PETRUS, T. *Constitution criminalis Josephina*. Studentská vědecká a odborná činnost. Praha: Právnická fakulta univerzity Karlovy, [online]. 2014 [cit. 2016-07-25]. Dostupné z: <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/7/4/413.pdf>
74. POLICIE ČR. Statistické přehledy kriminality za roky 2010–2015. *Policie ČR* [online]. 2016 [cit. 2016-09-19]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>
75. PRAXIS MEDIA. Trestné činy v provozu na pozemních komunikacích. *Praxis media* [online]. 2010 [cit. 2016-09-13]. Dostupné z: http://www.praxismedia.cz/download/ukazky/pauto_ukazka.pdf
76. ŠMEJKALOVÁ, Klára. Eutanazie: Vražda, nebo právo na důstojnou smrt? *Ihned.cz* [online]. 2014 [cit. 2016-09-25]. Dostupné z: http://ihned.cz/c3-62080990-000000_d-62080990-eutanazie-vrazda-nebo-pravo-na-dustojnou-smrt
77. VANTUCH, Pavel. Tresty v novém trestním zákoníku. *Právní rádce* [online]. 2009 [cit. 2016-08-12]. Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-39116660-tresty-v-novem-trestnim-zakoniku>
78. VÁVRA, L. Zrození nové úřední osoby? *Právní prostor* [online]. 2015 [cit. 2016-08-18]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zrozeni-nove-uredni-osoby>

Právní předpisy

79. Sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.
80. Ústavní zákon č. 420/1992 Sb., Ústava Slovenské republiky.
81. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR.
82. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
83. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

84. Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění účinném od 1. 9. 1852.
85. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, z roku 1950 ve znění účinném od 1. 8. 1950 do 31. 12. 1956.
86. Zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, z roku 1950 ve znění účinném od 1. 1. 1957.
87. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění účinném od 1. 1. 1962 do 26. 12. 1962.
88. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění účinném od 1. 7. 1990 do 29. 10. 1990.
89. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění účinném od 1. 1. 1994 do 31. 3. 1994.
90. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění účinném od 1. 9. 1995 do 31. 12. 1995.
91. Zákona č. 150/1969 Sb., o přečinech, ve znění účinném v letech 1969–1971.
92. Zákon č. 300/2005 Z. z., slovenský trestný zákon.
93. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
94. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Soudní rozhodnutí a judikatura

95. Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. IV. ÚS 787/13 ze dne 9. 6. 2014.
96. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 6 Tz 99/68 ze dne 10. 12. 1968.
97. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR z 18. 11. 1991 sp. zn. 7 To 62/91.
98. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR sp. zn. R 25/1992-II (verze citace upravená dle aktuálních ustanovení zákona).
99. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 1997 sp. zn. 2 Tzn 106/97.
100. Rozsudek Nejvyššího soudu SR sp. zn. 5 To 23/2010 ze dne 3. 3. 2011.
101. Rozsudek Nejvyššího soudu SR sp. zn. 2 Tdo 27/2011 ze dne 16. 8. 2011.
102. Rozsudek Nejvyššího soudu SR sp. zn. 5 To 12/2011 ze dne 10. 11. 2011.
103. Rozsudek Nejvyššího soudu SR sp. zn. 2Tdo/2/2016 ze dne 23. 2. 2016.
104. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 5 To 74/2003 ze dne 23. 7. 2003.

105. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. 5 To 81/2005.
106. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 8. 2003, sp. zn. 8 To 90/03.
107. Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 2 To 116/2009 ze dne 7. 1. 2010.
108. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 7. 2012, sp. zn. 7 To 51/2012.
109. Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 11 Tdo 743/2002 ze dne 8. 4. 2003.
110. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2004, sp. zn. 7 Tdo 410/2004.
111. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 793/2010.
112. Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 Tdo 1527/2010 ze dne 15. 12. 2010.
113. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 3 Tdo 193/2013.
114. Usnesení Nejvyššího soudu R ze dne 4. 6. 2014, sp. zn. 8 Tdo 462/2014.
115. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. ledna 2015, sp. zn. 8 Tdo 1576/2014.
116. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 998/2015.
117. Usnesení Nejvyššího soudu SR sp. zn. 5 Tdo 30/2010 ze dne 18. 11. 2010.

ABSTRAKT

Tématem této rigorózní práce je komparaci skutkové podstaty zvláště závažného zločinu vraždy v českém a slovenském trestním právu. Cílem této rigorózní práce je porovnat právní úpravu zvláště závažného zločinu vraždy v českém a slovenském právu, najít její shodné, podobné a odlišné znaky a poukázat na ně. Rigorózní práce se nejprve zaměřuje na historický vývoj právní úpravy postihování trestného činu vraždy, dále na ústavní zakotvení ochrany lidského života v obou zemích, které jsou srovnávány, tedy v ČR a na Slovensku. Dále se práce zaměřuje na charakteristiku trestných činů proti životu v obecné rovině. Stěžejní kapitolou práce je kapitola, která se věnuje právní úpravě zvláště závažného zločinu vraždy a jeho kvalifikovaných a privilegovaných skutkových podstat v současném českém právním řádu. Poté následuje kapitola, která představuje současnou právní úpravu skutkové podstaty vraždy a souvisejících skutkových podstat na Slovensku. Na uvedenou kapitolu pak navazuje kapitola zaměřená na vlastní komparaci právní úpravy trestného činu vraždy v obou srovnávaných zemích.

Na základě srovnání právní úpravy skutkové podstaty trestného činu vraždy v českém a slovenském právu je možné dospět k závěru, že i s ohledem na společnou historii a vývoj práva lze mezi oběma právními řády identifikovat řadu shod, ale překvapivě i poměrně značné množství rozdílů.

Při srovnání skutkové podstaty vraždy v českém a slovenském trestním právu považují za jeden z nejdůležitějších rozdílů fakt, že slovenský trestní zákon má dvě skutkové podstaty, které odpovídají naší skutkové podstatě vraždy. Ve slovenském právu najdeme samostatný trestný čin úkladné vraždy a samostatný trestný čin vraždy. Úkladná vražda je vůči vraždě kvalifikovanou skutkovou podstatou. Oba tyto trestné činy pak mají vůči sobě kvalifikované skutkové podstaty ve vyšších odstavcích daného paragrafu. Úkladná vražda v zásadě odpovídá české kvalifikované skutkové podstatě vraždy spáchané s rozmyslem nebo po předchozím uvážení.

KLÍČOVÁ SLOVA

Komparace, vražda, zabití.

RESUMÉ

The theme of this thesis is comparison of the particularly serious crime of murder in the Czech and Slovak criminal law. The aim of this thesis is to compare the legislation with regard to the particularly serious crime of murder in the Czech and Slovak law, to find its identical, similar or different characteristics and to point them out. The thesis first focuses on the historical development of the legislation with regard to prosecuting the crime of murder, as well as to the constitutional protection of human life in both countries, which are being compared, i.e. the Czech Republic and the Slovak Republic. Furthermore, the thesis focuses on the characteristics of crimes against life in general. The key chapter of the work deals with legislation regarding the particularly serious crime of murder and its qualified and privileged facts in the contemporary Czech law. This is followed by a chapter, which presents the current legislation with regard to facts of the crime of murder and related facts of the same crime in the Slovak Republic. The subsequent chapter includes a comparison of the legislation regarding the crime of murder in both countries. Based on the comparison of the legislation related to facts of the crime of murder in the Slovak and Czech law, it is possible to come to the conclusion that there are many similarities between the Czech and Slovak law in this respect, which is the result of the common history of both countries, but surprisingly there is also a relatively large number of differences.

In my opinion, one of the most important differences found when comparing the facts of the crime of murder in the Czech and Slovak criminal law is that the Slovak criminal law includes two facts of the crime, which corresponds to the Czech definition of the fact of the crime of murder. The Slovak law recognizes a separate crime of premeditated murder and a separate crime of murder. Premeditated murder is a qualified fact of crime, when compared with murder. Both of these crimes then include facts of the case qualified in higher sections of the given article of the law. Premeditated murder basically corresponds to the Czech qualified fact of the crime of murder committed with forethought or after prior consideration.

KEY WORDS

Comparison, murder, manslaughter.

TITLE OF THESIS

Comparison of the merits of a particularly serious crime of murder in the Czech and Slovak law